This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

2384
2.32

Celt 2384.2.32

HARVARD COLLEGE
LIBRARY

THE GIFT OF

FRED NORRIS ROBINSON

Class of 1891

OF CAMBRIDGE

cnó coillead craobaighe.

THE IRISH OF THE PEOPLE.

BY

REV. M. SHEEHAN, M.A., D. Ph.

DUBLIN:

M. H. GILL & SON, LTD.

1907.

Gilt 2384.2.32
HARVARD COLLEGE LIBRARY
GIFT OF
PROF. FRED N. ROBINSON
JUL 5 1939

DUBLIN: M. H. GILL & SON, LTD.

Printed and Bound in Ireland.

PREFACE.

This book consists of a series of conversations, descriptions of children's games, and folklore. The original matter is the work of native speakers of Irish.

As Seán-Ċaint na nDéise, published last year, records almost all the peculiarities of grammar and pronunciation which are present in the speech of the authors of Cnó Coillead Craobhaighe, I have felt myself at liberty to return to the literary standard of grammar and spelling. Practically the only exception I have admitted is the rule of the indivisible phrase. This rule is fully explained in the notes. I have reason to believe that it is observed by all native speakers of Irish at the present day.

I desire to acknowledge with gratitude the valuable assistance which I have received from the Reverend Dr. Henebry. The aid which he has so generously given me is very inadequately represented by the notes which bear his initials (De H.) Mr. O'Keily, Principal, Secondary School, Ring, helped in revising the proofs, and made some useful suggestions.

The Cló-Cumann have done their work with accuracy and despatch.

Micéal Ó Siochcáin.

Sgeal comhráid—an méid seo.

I.

Fear ó'n Rinn.—Sé do beatha 'sa dúthaigh seo.

An Scoláire.—Go maithidh tú slán.

F. ó'n R.—Cad ar duit-se le do thoil?

S.—Ó Dhaile Átha Cliath dam.

F. ó'n R.—An fada duit annsho?

S.—Atá mé annso ó inné.

F. ó'n R.—An mise a fiafraighe díot cad tug ann tú?

S.—Ní mise, mhaiseadh. Is ar lorg na Gaedhilge atá mé.

F. ó'n R.—Má' 'seadh, do bhuail tú amach an áit ceart; mara bhfuighidh tú annso í ní ar an áit dheidh an locht.

S.—Ní neadh is dóca, acht i n-a dhiaidh sin is deacair í d'fhoghluim.

F. ó'n R.—Ó, in áit a céile fagaidh tú in a taitighe.

S.—Ragaidh mé le congnamh Dé. Seo nuo anois fuair mé annsin thall. An bfeadar tú dam caidhé an Gaedheilg atá air?

F. ó'n R.—Ó, atá a fhior go maith. Sin "Ciricín na Trága." Ar ndóigh atá a fhior ag gach aoinne annso caidhé an ainm atá ar sin. Sin focal an-choitchianta annso.

S.—Má 'seadh ní focal dhí agam-sa é. Agus cad ghlaodhtar ar seo? (É do thairbeáint nuo éigin eile dó).

F. ó'n R.—Tairbeáin dam é. (Ag féachaint dó air). Ó maithe, ní feadar, nach ait leat é? Níor airigh mé riamh cad chugtar ar sin. Sagar éigin luighe ar eadh é, agus is iomdha nuo fárann chrío [chré] an

talam, buidéacar mór leis an Tigearna (é do tabairt thar n-air air do'n Scoláire). Tairbeáin dam air é go bfiafróchaid mé de Nóra Ní Cinnéide é; atá fios na fuaid seo go léir aici.

S.—Ó ná bac léir, ní maith liom tú do chur i dtromoblóid. Ir breág dílb a bfuil de Gaedilg agaib.

F. ó'n R.—Ó mairead, an-iomarca atá againn di, dá mbad aon mhaitheas dúinn é.

S.—B'fearr liom go mbead a leath nó a thrian agam-sa.

F. ó'n R.—(Dar an) mbar mhairead, ní mór liom-sa duit cuid di, má déanann sí aon mhaith duit.

S.—Atá an-chaitheamh in a diaid agam dá bfuigbtheá a innsint dam cionnus ir fearr cur chum í d'foghlaim.

F. ó'n R.—Cionnus foghlaimigeann daoine í act beit ag éirteacht léithe agus beit ag dul i measc na ndaoine?

S.—Atá an Gaedealg an-chruaid le foghlaim.

F. ó'n R.—Atá ir dócha. Act féach ar an leanb sin, ní faib focal cainte aige atá dá bliadain ó foin act atá sí anoir aige.

S.—B'uil (an bfuil) anoir?

F. ó'n R.—Atá, mhairead, lán a cinn.

S.—Atá sé i bfad níor fusa dó sin í d'foghlaim ná dam-sa.

II.

An Scoláire.—Dia a'r Muire duit.

Fear ó'n Rinn.—Dia a'r Muire a'r Padraig duit.

S.—Nach breág an lá é?

F. ó'n R.—Ir breág an lá é mairead buidéacar le Dia. Nach é bi go fiadain inné?

S.—Ba é. Do fil mé gur fearrtainn tiocfad ar.

F. ó'n R.—Ní tagann aon fearrtainn ar an ngaoith

ſin maſ do bí ſí a ndeaſ aſ maidin agus aniaſ um ċráċnóna; maſ ſin do bí ſí ag leanamaint na ſpéine.

S.—Cionnuſ do bí ſí ag leanamaint na ſpéine?

F. ó'n R.—Aſ nóiſ, éiŋgeann an ſpian coiſ agus i dteannta an eadaŋſuċ bíonn ſí ċeaſ; agus annſin — um ċráċnóna bíonn ſí ċiaſ. Nuaiſ bíonn an ſaoċ maſ ſin ag leanamaint na ſpéine bíonn an aimſeaſ aſ ſocaiſeaċt. Agus nuaiſ bíonn an ſaoċ agus an ſpian ag dul i ſcoinne a ċéile bíonn an aimſeaſ bhiſte.

S.—Sin ſud náſ aiŋiſ mé ſóſ. Naċ maiċ atá comaſtaí na haimſiſe agat?

F. ó'n R.—Caidé an cúiſ ná beaḋ? Ní buiḋeaċaſ — dúinn beiċ i dtaiċiſe na haimſiſe. Naċ aſ ſin atá — aſ maiſeaċtain?

S.—'Seaḋ naċ iſ deacaiſ díḃ beiċ i n-iúl do'n — aimſiſ, aon ſud com ſuaſaċ ſin.

F. ó'n R —Atá ſin ſíoſ aċt 'na diaiḋ ſin baineann an aimſeaſ fáſaſ dá ċéile.

S.—Agus cad iſ dóiŋ leaċ do an aimſiſ anoiſ. Ní feadaſ an mbeiḋ aon feaſtainn ann.

F. ó'n R.—Ní móide ná beiḋ. Ní'l aon deallſaḋ — dá ſhalaiſt aiſ. Beiḋ an aimſeaſ bhiſte aſainn ſo dtí an ċéad lá de'n mí ſeo ċuŋainn.

S.—Cá bſíoſ duit é ſin? Naċ faḋa uainn an ċéad lá de'n mí ſóſ?

F. ó'n R.—Nuaiſ bhíſeann an aimſeaſ i ndeiſeaḋ na ſae, ní ŋealann ſí ſo mbíonn deiſeaḋ caiṫṫe leiſ — an ſae, agus ní beiḋ aon ſae nua aſainn ſo dtí 'n ċéad lá de'n mí ſeo ċuŋainn.

S.—Do bí me ċum dul tamall aſ baile naċ [aċt] do ſéiŋ ſin b' feaſſ é do ċuſ aſ ſcúl.

F. ó'n R.—Ní ḋéaſſainn ſo mbeaḋ ſé ag feaſtainn ſo dtí lionaḋ na taoide.

S.—Agus an comaſta eile é ſin agat?

F. ó'n R.—'Seaḋ.

S.—Is fada go mbeid sad go léir agam.

F. ó'n R.—Nior bhfada go mbeidir, dá mbeadh do póca ag bhaile air.

III.

An Scoláire.—Caidé sgéal atá agat ó foin?

Fear ó'n Rinn.—Ó nach tú sin?

S.—Is mé. Bhfuil aon sgéal eile agat dam nó an cuid mórán de'n dub ar do cuid sádaí ó foin?

F. ó'n R.—Ní déanfainn gur cuid mhaireadh, nach atá go leor ag seasán air.

S.—Bí mé ag caint le fear inné agus adubairt sé liom go raib leac a cuid sádaí doigte aige.

F. ó'n R.—D'féidir gur fear é sin nár cuir amach an cloc gorm so.

S.—Ní feadar mé é sin duit, nó an sé [féidir] gur dein an tóirneac so aon díogbáil dóib bí against an lá sá deineadh.

F. ó'n R.—I mbarr mhaireadh, bíodh a fior agat nár dein sí aon mhaith dóib act tóirneac b'eadh í bí i bhfad ó baile. Caidé an éireact i seac is an tóirneac bí against atá cúpla bliadain ó foin nuair do marbad ba annso chuar le n-ár n-air isteach sa tig ar tinn a'r an bean beit ag dul dá sgrúdad [mbleagad]. Do bladh an tóirneac agus do chuir an bean i laige d'éirig a croide uirre agus b'é cúrsaí a báir é.

S.—Atá mo sgéal-sa i dtánairte do do sgéal-sa.

F. ó'n R.—Agus bhfuil sgéal agat-sa ag tagairt dó sin?

S.—Atá sé annso i mo póca agam. Féach air, éirt go léigfidh mé duit é:

"D'fág mé féin agus Maidc ar maidin cum dul anonn le dá caora. Aonach na Márta ba eadh é. Is póca go bhfuil timceall trí bliadna déag ó foin anoir. Do bí ceann de na caoraca an-mhillteach. Nuair do

baininn an langaide dé d'iontuigead ré ar an ngarrún agur do bí eagla orm go ngoirteócad ré é. 'Atá mo dearbráthair ag dul go dtí an aonach,' arra mise 'téirí ó dear agur abair leis beit ag teacht i mo coinne an bóthar.' D'imtig an garrún com-mear 'r do bí aige. Bí an garrún imtigthe uaim agur d' ionntaig mé féin an bóthar céadna. Ir gairid ó dear bí mé nuair táinig an céad tóirneach. Táinig ciot mór cloich-fneachta bí com mór gach aon gráinne dé le do dorn. Táinig an dara tóirneach annrin agur an rplanne mór ro. D'imtig an tear tar m'agaid, mile buideachar leis an Tigearna, agur cuaid rí i dtalamh ar an dtaob eile de'n claide agur threabaid rí roimpe ar rin go dtí cloca na trága. Soilleig [ramluig.—De H.] rí dam cum beit com dearg le teine agur rgiainnlini ag imteacht leis. Do cait mé mé féin ar mo glúnaib ar lár an bóthair agur gach aon gráinne cloich-fneachta anuar orm agur gan aon ruim agam innte, do bí an leitéid rin do rgannrad orm. Táinig mo dearbráthair annrin agur ré do tóg ruar de'n mbóthar mé agur ré cuir irteach ra drae mé roim na caorcaib. Táinig ré i m'focair go dtí Dún Garbán agur ré díol na caoirig dam. Annrin nuair cuadmar anonn ré an rcéal bí tall romhainn ag gach aoinne nach [acht] dá bó le fear ó barr an t-rléibe bí marb ag an tóirnig"

F. ó'n R.—Agur cia rgríob rior an rcéal rin duit?

S.—Mé féin rgríob rior é acht Máigréad ní Muirgeara tug dam é.

F. ó'n R.—Ó atáir-re in iul do'n cóir aitrir. Da dóig le duine gurab í féin beab ann.

IV.

Fear ó'n Rinn.—An tú Seán?

Seán Scoláire.—Ir mé. Cionnur atá tú ó foin?

F. ó'n R.—Ó mairead, ra rean-práirtib i gcomnuide,

gan bail ná baogal orm. Cad do mairbeódad [muirbread] fean-fud?

S.—Brúil an brocall ag cur ort?

F. ó'n R.—Níl mairead. Ní mirde linn an brocall an t-am ro [do] bliadain.

S.—Agus an mait an fud an brocall anoir?

F. ó'n R.—Dar ndóig, a duine muinntearda, ré an brocall atá cum reafaim anoir dúinn. Sé an brocall atá ó na práitib agus ó na barraíb go léir cum iad d'aibiugad.

S.—Is dóca go brúil an ceart agat. Atá coinne agam go ndéanfaid ré bliadain maith fatamail dib.

F. ó'n R.—Déanfaid, le congnam Dé, agus má leanann an brocall ro agus go branfaid an tóirneac agus an ceo uainn ní baogal go ndubfaid na práitaí orainn.

S.—Agus an ndéanfad an dub mórán diogbála dóib?

F. ó'n R.—Ara déanfad. Dá leatanócad an dub ar na práitaíb ní bead ceann againn, a duine.

S.—Agus an brúil aon fud agaib a coingbeódad uada é?

F. ó'n R.—Atá rórt éigin rtuif táinig amac le deideanaige. Cloc gorm tugainn riad air. Dogeibeann riad rna riopaib é; annrin cuireann riad i ndabac é agus cuireann riad uirge air, agus annrin é do coiméad meargaigte go gcuirtear ra machine é. Cuireann an fear ar a drom annrin é díreac mar bead mála an puirt agus rtrapaí leatraca aniar trearna air. Geobaid ré annrin i gclair na brráitaí agus béarfaid ré ar riopán air agus beid ré dá leatad leir roime ar na crannaib díreac mar do bead fear ra mbaile mór ag leatad uirge ar an luaitrean cum é do barcad.

S.—Caidé an mait a déanann rin dóib?

F. ó'n R.—Coiméadfaid ré gan iad do dubaéaint [du bad]. Adeiread an trean-dream fadó gurb é

coil Dé é ; act anoir adeir riad gur galar atá ór a gcionn dálta gach aon duo eile, an duine agur an beatairdeac agur na barraí. Nil aon galar ná fuil a leigeas féin dó.

S.—Agur an mbíonn aon ceann dub oirra tar éir an rcuir reo do cur amac oirra?

F. ó'n R.—Well, an méid cuir amac anuraid é, do cuaid ré go han-mait dóib. Ni adeirim ná raib ro-ceann dub aca. Nac mór an nid an cuid ir mó díob do teact rlán tar éir a bruil dá nduad fagta againn?

S.—Ir dóca go bruil obair an domain ag daine leo mar bratai.

F. ó'n R.—Ó mairead, ir amlaid atá an rgéal, atá an bliadain caitte agat leo, agur d'féidir go minic raocar na bliadna i do coinne.

S.—Ir ainneir an rgéal é rin, agur ir dóca nac é rin an cuid ir meara dé.

F. ó'n R.—Ni hé, mairead. An breiceann tú an páirc eorna[n] rin agur i ar fad rinte ag gaoit agur ag fearcainn.

S.—Ni feadar an éirgeócaid rí arír?

F. ó'n R.—Atá a cuid éirge déanta aici.

S.—Agur ná fuil aon mait anoir innte?

F. ó'n R.—Ó, déanadam [de aon am—De H.] díor. Dá dtiocfad puicín gaoite do cuirfead 'n-a fearam í, bí rí ó baogal. Nil baogal uirre ó'n uair amáin atá rí earcaite. Dá dtiocfad an tear agur an brocall aibeócad ré í.

S.—Caidé an rud é earcaite. Ni tuigim an focal rin.

F. ó'n R.—Sé rud é rin nac [act] an gcáinne do beit le feicrint ann. Féac ar an neanntóig rin. Atá rin earcaite. Aon arbar atá tar éir teacht amac ar an dúbail [inteac] atá ré earcaite.

S.—Ó, tuigim anoir. Ir fearr dam beit ag cur cum bócaig. Atá an rcoil ar riubal anoir. Do-cím

na scolairi eile ag triall uirre. Lá breág anoir agat.

F. ó'n R.—Go n-éirgid an t-áth leat. Ir dóca na beid tú i bfad go ngeobaid tú an trlige arís.

S.—Ó, ní beid, le congnamh Dé.

V.

An Scolaire.—Anoir táinig tú isteach ó'n bpairtge?

An t-Iarsaire.—Sead, a duine mhuinnteartha.

S.—Agus cad ba cor dib aréir, nó a' bruair rib aon teagar éirg?

I.—Fuaramar roinn aréir, acht i gcúrsaid mor na reachtmaine reo caiteamar níor bris liom a rád go bfuaramar datha.

S.—Ná faca mé cnádain agus deargáin agus leitheóga agus srádain agus macnaeli leir, agus atá tú ag cárnamh ar an luigead marb tú.

I.—Dá méid féachann rin do do fúilib, nuair atá a srain féin ag gac aon fear, atá sé beag go leor ar ball. Agus nuair atá a dinnéar ag gac aon fear ar a srain féin, ir ar éigean atá dá pingin sparta aige.

S.—Agus an mar rin an cor dib i gcomnaide?

I.—Ó, ní head. Ir minic do díolrad aon oidche amáin cortar na reachtmaine go léir.

S.—Agus bfuil go leor cortairi ag bainc lib? Dad dóig le duine go fearóchad ná báid rin go deo, ná fuil orraib acht cortar an céad lae.

I.—Deiread dit-céille, a duine. Atá ball gac aon lá ó Iarsaire. Rud d'oirfead do'n srádán, ní oirfead sé do'n macnael, agus rud d'oirfead do'n macnael, ní oirfead sé do'n colmóir, agus mar rin. Caithid tú gac aon rud do sriotháleam leir an rud oireann dó féin.

S.—Agus ná déanfad aon ball amáin an colmóir agus an srádán agus an macnael do marbad dib?

1.—Ó, mairé, ní déanfaidh. Atá líon ann a dtugtar trammels orra, agus sin é mainnn an coilmóir. Bíonn lúda [mogail] móra ionnta. Lúda beaga bíonn i gceann an sgaoáin.

S.—Ó, anoir atá mé dá tabairt fá ndearna. D'imtéoċaidh an sgaoán tré lúd na trammels, agus do beadh lúd líonta na sgaoán nó-beag cum an coilmóir do dul in acrann ann. Agus an scornuigeann na líonta so go leor airgid?

1.—Do ċornóċaidh aon líon amháin suas le ceiċre piċid punt. Bí iarsaire bocht annso agus do ċaill sé a ċuid líonta agus ní fuaraidh a dtárg ná a dtuairisg ó foin. Do caiteadh miol-mór irteach áit éigin de Conntae an Clair atá a dó nó a trí de bliadhntaibh ó foin. Bí sé or cionn piċe troig ar faid. Bí sé marb. Do bí sé in acrann i líon mór sgaoán. Ain m iarsaire Saranaig bí ar an líon, fear ó Baile éigin ar an dtaob deis de Sean-Sarana.

S.—Ba iongantach an sgiamach sinne sé, dá ionsaiġt agus dá iomlaṫa féin agus ag breadh na faiġġe ar gach taob dé. Ag teannadh na sniadhma [snaidhme] bí sé in áit í do sgaoileadh.

1.—Sead, agus féach caidé an ċineal a leiċéid sin do bualadh fá fear bocht agus a ċuid líonta. Sin é cuid na bliadhna ar fad imiġte uaid, agus b'féidir fiaċa in a focail dá ndearga. Mar sin bíonn iarsairí a mbíonn an t-ád leo agus iarsairí eile a mbíonn an mí-ád orra. Dá mbeadh an faiġġe lán d'iarg, do beadh cuid aca ar beagán díob. Iarsairí eile agus dá mbadh ir gan ann act breac, do ċuitfeadh sé ċuca. Act an té a mbeid an t-ád ar maidin leis, beid sé um ċnáċnóna leis.

S.—Mairé, n'fead mé. Le daoinib féin siċeann seisean.

1.—Dá dtiocfá im focail ar fead seaċtmaine, sin é an uair do beadh a fior agat cia aca an ceart nó an t-ain-ceart ata agam.

S.—Agus an leigfeá leat mé?

1.—I mbara leigfead agus fáilte, agus má tagann aon tinneas faiftge ort, fé an tinneas ir lugá cuir ar duine fiaṁ é.

VI.

Siobán.—Dia agus Muire dib annfo.

Máire—Dia agus Muire duit agus Páorais. Ir mór an fadarc do fúilib tinne tú d'feicfint, nó ni feadar cad deineamar ar an t-fligid ort. Ni facamar leir na ciantaib tú.

Siobán.—Mara nior dein fib dada. D'fearr dam mo láṁ do leagaint [leagad] ar feo. Dail ó Dia ar an obair, in ainm an adar, an ṁic 'r an fpioraid naoiṁ. Atá an fean-nór agaib-fe i gcomhnuide.

Máire.—Maite, nór bí ag ár n-adair ag ár máthair agus a gab fomainn. Ni beidmid-ne go deo com maith leo.

Siobán—Mara, a bean an tige, ir mór an mórtar cuigeann d'feicfint. Ir iongantac d'iontaig an faogal amac ar fad agus ar leathad.

Máire.—Mara, fin é mar atá, ingean ó, gach aon nud ag dul ar an traorigáid [fraorógáil.]

An Scoláire.—Cia aca déarfá ir fearr díolfad do thuarfcal leat?

Máire.—Cad dó atá tú dá tagairt fin?

An Scoláire.—Atá mé ag tagairt do tig an uaithair agus do'n t-fean-láṁ.

Máire.—Ó fead, anoir tuigim tú. Nior thárthail mé fiaṁ fór teach an uaithair. Déarfad daoine leat gur fearr díolfad teach an uaithair do thuarfcal leat ná an t-fean-fligе, iad fo bruil an dá fligе tárthálta aca.

Siobán.—Maite cheidim go bfuil bhirte ar an gcuiginn. Bfuil Nóra annfin? Abair léite bforthu-

ɡaṫ uiṗṗe ɡo meaṗ aɡuṗ uiṗɡe do ṫabaiṗṫ léiṫe le haɡaiṫ an im do niɡe.

Máiṗe.—Ní ṗeadaṗ an dóiɡ leaṫ an bṗuil ṗí bailiɡṫe?

Siobán.—D'ṗéiṫiṗ ɡo mbaṫ ṗeaṗṗ duiṫ leanamaint di tamaillín beaɡ eile.

Máiṗe.—Ṗaɡ an cubán dam ɡo ṗɡaoilṗiṫ mé amaċ cuid de'n mbláṫaċ di. Seo, a buaċaill óiɡ, deoċ de'n mbláṫaċ duiṫ. Bionn ṗí ṗollán.

An Scoláiṗe.—Ɡo ṗaiṫ maiṫ aɡaṫ a bean an tiɡe, b'ṗéiṫiṗ ɡo ndéanṗaṫ ṗí maiṫ dom' inċinn. Maiṫe aṫá ṗí ṗeo ɡo bṗeáɡ. Bí an-ṫaṗṫ oṗm taṗ eiṗ bṗoċaill an lae.

Máiṗe.—Ó, a buaċaill óiɡ, náṗ aiṗiɡ ṫú ṗiaṁ ɡo ṗaiṫ leiɡeaṗ i mbláṫaċ?

Scoláiṗe.—Caidé an ṗóṗṫ ɡalaiṗ bṗuil leiɡeaṗ innṫe dó? Sin ṗud náṗ aiṗiɡeaṗ ṗóṗ aċt ní haon ionɡantaṗ liom é, maṗ iṗ iomda ṗud nua aiṗiɡ mé ó ṫáiniɡ mé annṗo.

Máiṗe.—D'aiṗiɡinn aɡ an ṫ-ṗean-muinnṫiṗ i ɡcomnaide ɡo mbiod leiɡeaṗ innṫe do ṗlaɡdán aɡuṗ d'aiṗiɡinn aca leiṗ ɡo ṗaiṫ ṗí ɡo maiṫ do'n ċabail. Nuaiṗ do biod na páiṗṫí annṗo aɡam tinn leiṗ an ṫṗiuḋ, ṫuɡad an ṫ-ṗean-bean, beannaċt Dia le n-a nanam, buidéal bláṫaiɡe ċuċa ɡaċ aon lá ó ṫiɡ comuṗṗan dúinn maṗ ná ṗaiṫ aon bó aɡainn féin ṗan uair ċéadna aɡuṗ, maiṫe, do bṗaiṫinn taṗ éiṗ beaɡán laeṫeannṫa ɡo ndéanad ṗí maiṫ mód dóiḃ ṗa ṫ-ṗliġiḋ ɡo ndéanṗainn ó ṗoin ɡo bṗuil maiṫ ṗa mbláṫaċ.

Siobán.—Dail ó Dia a'ṗ ó Muiṗe uiṗṗe, aṫá meaṗɡán bṗeáɡ ime aɡaṫ indiu. Naċ bṗeáɡ cṗuaid aṫá ṗé an ṫ-am ṗo de bliadain.

An Scoláiṗe.—Iṗ doċa ɡo ndéanann ṗeadaṗ na ṫalmán ɡo leoṗ dé.

Máiṗe.—Iṗ maiṫ é a ċonɡnam ċuiɡe aċt aṫá ɡo leoṗ ṗudaí eile in ionɡnaiṗ ṗeadaṗ na ṫalmán aɡuṗ

ir dóca gur mait an rud rceall de gráda Dé irceac le gac aon rud eile.

Siobán.—An cuid ir mó atá ó'n im act glanacar [glaine] agur aipeacar.

Máire.—Atá go leor talmaintí agur ní bíonn aon rocar aca ar an mbainne an t-am ro de bliadain. Ir amlaid bíonn an t-im aca 'na gruc.

An Scoláire.—Ir deacair an t-im d'fagbáil 'na ceart. Atá go leor rudaí ag daint leir, agur, má teipeann [teibeann] aon cuid aca rin ort, beid ciar ar an im. Do léigear ar leadar go gcaitpead an oipead rin tear do beit ra mbarraille nó ra tig a mbead an bainne ann, agur na ba do beit ar fognam, agur gan oipead a'r le haon tor amáin de droc-luib do beit ag fár ar ruaid na talman.

Siobán.—Maite ir deacair dó beit go mait, nuair atá an oipead rin cum díogbáil do déanam dó. Ir deacair dó gan ceann éigin aca do ceact 'na coinne.

Máire.—Agur cá bfágfá luct pireog?

An Scoláire.—Á, ní cheidrinn go bruil a leicéid rin in aon cor ann. Lib féin ricéann na rudaí rin. Ná cuipead an raogal in a luige oraib go bruigbead luct pireog a leicéid rin de gnó do déanam.

Máire.—Maite, a buacaill óig, n'feadar mé. Do-connaic mé féin cuid de'n gnó i dtig a rabar. An t-im annrúd agur é 'na gruc, agur na féadfá dul 'na goirre le bolad. Agur féac féin, ná tairbeanfad rin duit go bruil diablaideact éigin ar bun aca?

An Scoláire.—Nac cuimin leat cad adubairt mé ó cianaib, go bruil an oipead rin uait le hagaid é d'fagbáil.

Máire.—Ó 're, leig dúinn féin. Ná ruil a fior againn caidé an rud é im? Ná fuilmíd riam ag gabáil dó, agur cur a baile na haimrire reo ní airigeamar riam. Ná bídíd in ár [dár] mbodrad leo.

VII.

An Scolaire.—Go mbeirimíd rlán ar an am ro arír, atá an roghmar dá baint. Dia díb, a mná. An ag ceangal atá rib?

Na Mná.—Dia a'r Muire duit a'r Pádraig.

S.—Ir trom an gort arbair í, bail ó Dia a'r ó Muire uirre.

Na Mná.—Ó maite, read, ba gnátach léite. Bí an páirc reo riamh go mait cum barrai, agur i mbarr ir mait an prátá díob ann leir.

S.—Ó mairead, deacair orra mar prátaí, atá riad an-caomnac, atá gac aon ruo ar a otí. Daineann ré le dealbrad ná hoireann riad do nádúir na talman. Atá riad díreac ar nór an tuircaide. Atá an doman peataireacta ag baint leo. Ó áit rtraintéarda tángadar an céad lá, an prátá agur an tuircaide. Do teipeadar [teibeadar] ceana oiainn agur b'féidir go dteipfidír arír. Annrin do bead gorta againn. Agur nac ainbeir beit ag brat ar a leitéidib rin?

Bean Ceangail.—Ó mairead, níl aon ruo ann nac cainceanna; níl aon ruo níor milre ná an prátá. Níor bfiú liom ruirde cum dinnéir gan iad. Féac ar an bpunann rin. Deir uirre, meádaig an meádactain [meádacan] atá innte.

S.—Níl aon tuairim agam innte, nac [act] féacann ré go breág buide, rlactmar, agur meádta leir.

B. C.—Maite, rí an meádactain go léir act an torad do beit innte.

S.—Nár mait an ruo í an tuige?

B. C.—Ó ir mait í an tuige do'n té d'oirfead rí dó nac an té ná hoirfead b'fearr dó torad an gráinne.

S.—Agur ná bead an oiread tairbe dó rin innte le haoinne? Nac luac airgid í dá mbad amlaid 'r do í díol?

D. C.—Atá an méid sin sáidte go maith agat, ach féach an an méid sclábuidheachta agus an méid dod chuid aimsire atá caitte agat léite. Caithfidh tú í bainc agus í ceangal de'n t-sraith, stuadaí do dhéanamh dí, agus annsin tar éis beagán aimsire stácaí do dhéanamh dí. Agus feachtmhain 'na diaidh í tarlódh, annsin í bualadh agus í cáitheadh, agus, dá mbadh shláinn dí, an dara leigint [léigean] do thabairt dí; i lionadh sna málaibh annsin agus i cur i gcóir do'n gceannaighteoir. Agus gibé luach airgid atá fachta agat ir maith atá ré ceannaighte agat.

S.—D'aindeoin go mbíodh choidhéir mór aca fadó le linn 'r iad do beith ag bualadh an arbhair. Ní feadar an mbíonn a leithéid de ghnó anoir aca?

D. C.—Oc mo chiadh tú, an mar sin atá tú? Nach anoir atá an choidhéir ar fad aca ó thainig na mairíní reo amach? Bíonn sinnce agus ceol agus amhrán ó oidhche go maidin aca. Níor dóigh leat nach pósadh é.

S.—Agus an mbíonn a leithéid sin de ghnó ar siubhal aca tar éis an lá oibre agus obair dian leis, lá mairine? Nár dóigh leat gur bhreagh dóibh dul a [do] chodladh dóibh féin agus codladh fámh a dhéanamh tar éis cuimre an lae.

D. C.—Ó mairead go bhéadaidh Dia ar do chroidheann, d'fearr leo badhta sinnce ná a sinneadar de chodladh i siothe na bliadhna.

Spealadóir.—Éirt, a bean. Cá mór dóibh caitheamh aimsire chom fada is ná déanfaidís aon díobháil ná iomarca de'n ól. Nár mhaith an rud foinn beag choidhéir tar eis an lá oibre? Bíonn siad ag tnúthán le n-a leithéid agus cuireann ré meirneach ionnta cum níor mó oibre do dhéanamh.

D. C.—Ní feadar an mbeadh aon mhaith ionat cum an leithéid reo d'obair do dhéanamh?

S.—Níor chuaidh mé riamh ag ceangal ar mo dháidh

act ir doig go bruigdinn é déanamh dá dtairbeáinfeá dam é.

Speallaodóir.—Ó mairead a mic ó ir fearr duit an céirid [ceárd] atá agat.

D. C.—Deir man rin uirre agus buail irteac le d' coraib í. Tarraing anoir a dó nó ar trí de lairtíb dé agus déan cuidreac díob. Coiméad ceann an lairte id' láimh clé. Dain carad airte annrin, buail timceall na punanna anoir í. Snamnaig [rnaidm] anoir í. Mait an buacaill tú. Cait de tiar [ar an taob tiar] díot anoir é.

Speallaodóir.—An té déanann an obair ir fiú luacraoctair do tabairt dó. Caitfimíd cuiread do tabairt duit lá buailte an arbair.

Na Mná.—Ó mairead, caitfimíd. Atá deallrad ceart sinneoirí air. Atá an coir [cor] go héadtrom aige ar aon cuma.

Scoláire.—Ní feadair aoinne caidé an áit de'n domhan in a mbéinn-sé an lá rin.

VIII.

Searrcaille.—Gab [an] chaob, gab [an] chaob!

An Máthair.—Cait uait an coindleoir agus an rgian anoir, atá riad i gcrann. A Cáitín, rioc irteac agus tabair cugam amac mo fean-falaing atá irtig ar an ráca, go leathaimíd anuar orra é go dtiucfaid an fionn-fuarar um thráthnóna.

An Scoláire.—Caidé an cúir díb beit ag bualad na coindleora nuair do bí na beaca ag imteacht?

An Máthair.—Cum an raite do cur i gcrann. Ir dóca go gcuireann an ceol ramhán orra cum luige ar an gcrann.

An Scoláire.—Ná déanfad aon focal eile iad act na focail rin, "gab [an] chaob, gab [an] chaob"?

An Máthair.—Ní déanfad, mar ná tabarfaidír

aon toraḋ ar aon focal eile. Nár airiġ tú riaṁ go raiḃ ciall ag na beaċaiḃ agus go mbailiġeann riaḋ leo a gcuid mealaḋ ó choillteiḃ na gcraoḃ?

An Scoláire.—An luiġeann riaḋ com gairid rin do'n tiġ i gcomnuiḋe?

An Máċair.—Mara ṁuire, ní luiġid. Mar bíonn cuid de na beaċaiḃ an-ċrorta, agus b'fḟéidir go n-imṫeóċaidís trí ṁíle go minic agus raġaidís ran áit ná fuiġḃṫí teaċt orra ċoiḋċe. B'fḟéidir go raġaidís síor i riminé duine eile. Má ġeoḃaḋ an duine rin teaċt orra baḋ leir féin iad, aċt aḋeir riaḋ gur le áḋ nó mí-áḋ ċeiḋeann raiṫe beaċ go dtí ti' [teaċ] duine eile. Aċt má read féin, ir doóċa ná cuirfeaḋ aoinne uaiḋ iad. Ir minic gur le áḋ ċaġann riaḋ go dtí duine, agus b'fḟéidir nár ṁóide rin ná iad do ḋul leir an mí-áḋ ċuige. Ir minic ḋaineaḋar riuḃal maiṫ arainn, nuair do raġaidís i ḃrad ó baile. Cuimniġim go maiṫ tar éir eaḋarḟuṫ Domnaiġ, nuair d'éirig raiṫe ar ḃean ḃí ar an mbaile, agus d'imṫig ġarraḋ againn-ne ar a nḋiaiḋ, óg agus aorta, agus níor rtaḋaḋar gur ċuaḋar síor i lár Fraill an Staicín. Do ċuaḋar irteaċ i bpoll agus ní fuaraḋ teaċt orra ó foin, agus meiṫeaċ [muna mbeaḋ] mé féin do beaḋ mac na mná maiḃ ra bṫraill, mar do ċuaiḋ ré síor go dtí leaṫ na Fraille ar a nḋiaiḋ agus ní fuair ré teaċt orra. Ar a ċaraḋ aníor dó, do ḃí ġarrún eile ar ḃarr na Fraille, agus do ṫleamnaiġ cloċ mór síor uaiḋ. Do ḃí sí ag teaċt anuar ra ċeann ar an té ḃí ċíor. Nuair liuġar air agus do ṫóg ré a ċeann, do ṫruid ré anonn ḋá ċoircéim agus d'imṫig an ċloċ síor inr an áit céaḋna in a raiḃ ré. Dá mbuailfeaḋ sí air, do ḃí ré in a ḃíoraiḃ miona ṫíor ag cloċaiḃ na tráġa. Ṫáinig ġaċ aoinne a ḃaile agus ṫugaḋar buiḋeaċar le Dia, gibé an ruo ḋein na beaċa ná raiḃ an ġarrún maiḃ.

An Scoláire.—Da ṁaiṫ do rġair ré. Nać mór

an peó go paiḃ ann teiċeaḋ ó'n gcloiċ leir an rgannraḋ?

An Máṫair.—Do ḃí, mara. Ir ḋóċa gurab é Día do ḋein dó é, agur gan é ḋeiṫ le maiṫeaḋ.

An Scolaire.—Agur cad ḋéanfaiḋ riḃ anoir leir na beaċaiḃ, nó cá gcuirfiḋ riḃ iad?

An Máṫair.—Cuirfimíd 'ra ċruiceoig iad.

An Scolaire.—Agur caiḋé an rud é ċruiceog?

An Máṫair.—Ó 'ré, caḃair Dé ċuġainn, ḃfuil tú ċoṁ ḋall map rin? Caiḋé an raġar duine tú, ná feaḋar tú caiḋé an rud é ċruiceog. Riaṫ irteaċ, a Cáiṫín, agur taḃair amaċ í go ḃfeiciḋ ré í.

An Scolaire.—Ó 'b í [an í] rin í? Ó ir minic do-ċonnaiċ mé ceann aca rin, aċt ní paiḃ a fior agam caiḋé an gnó do ḋeaḋ dé. Agur an raġaiḋ riaḋ féin irteaċ innte uaṫa féin?

An Máṫair.—Mara raġaiḋ, mar caiṫfiḋ riaḋ dul irteaċ innte, mar níl aon ḟonn feaṫa anoir orra. Aṫá an rionn-ḟuarar aca. Níl uaṫa anoir aċt dul irteaċ in a mboṫáinín, agur rud d'faġḃáil le n-iṫe agur dul a [do] ċodlaḋ ḋóiḃ féin.

An Scolaire.—Agur cad ġeoḃaiḋ riaḋ le n-iṫe?

An Máṫair.—Ġeoḃaiḋ riaḋ a nodáin de riúcaire ruaḋ na mbeaċ.

An Scolaire.—Agur an ioraiḋ riaḋ é?

An Máṫair.—Ioraiḋ, agur ir maiṫ an gnó leo é d'faġḃáil le n-iṫe.

An Scolaire.—Agur cionnar fanfaiḋ riaḋ irtiġ ra ċruiceoig?

An Máṫair.—A Máirín, gladó amaċ ar Seán go mbainfiḋ ré rlat dam agur go rocróċaiḋ mé irteaċ ra ċruiceoig í, agur ciḋfiḋ ré reo cionnar fanfaiḋ riaḋ irtiġ ra ċruiceoig.

An Scolaire.—Cionnar ċuirfiḋ tú an t-rlat irteaċ innte?

An Máṫair.—Déanfaiḋ mé ḋá leaṫ dí agur cuirfiḋ mé trearna innte gaċ leaṫ aca, agur ċuimil-

eóċaiḋ mé an fiûcaiſe ḋíoḃ, aguſ ſeallaim ḋuit ſuſ meaſ naſaiḋ na beaċa in aċſann ionnta nuaiſ ſeoḃaiḋ ſiaḋ an fiûcaiſe le n-iċe. Coſſuiſ oſt, a Seáin. Atá ſé aſ teaċt ḋeiḋeanaċ. Déan ḋá leaṫ ḋe'n t-ſlait ſin ſo meaſ aguſ ſgſiob an ċroiceann ḋé ſo ſcuiſimíḋ iſteaċ iaḋ ſé [ſuil] ḋtiocfaiḋ an ḋſúċt oſſa.

An Scoláiſe.—Cia leiſ an leanḃ ſo?

An Máṫaiſ.—Liom-ſa í ſin.

An Scoláiſe.—Ní ſeaḋaſ an ḃfuil aon ſíoſ aici-ſin maſ ſeall aſ na beaċaiḃ.

An Máṫaiſ.—Fiaſſuiſ ḋí é; ḋ'féiḋiſ ſo mbeaḋ.

An Scoláiſe.—Caiḋé a ṁéiḋ ſgiaṫán ḃíonn aſ beaċ [beiċ]?

An Leanḃ.—Bíonn ceiṫſe cinn, ḋá ċeann beaſa [beaſ] aguſ ḋá ċeann ṁóſa [móſ]; bíonn ſé coſa fûṫa, aguſ aon ċealſ aṁáin aca.

An Máṫaiſ.—Féaċ ſin leaṫ.

An Scoláiſe.—Aguſ caḋ ḃíonn na beaċa a [ḋo] ḋéanaṁ ſa cſuiceoiſ?

An Leanḃ.—Bíonn ſiaḋ aſ oḃaiſ ḋóiḃ féin ſo ḋian aſ ḋéanaḋ mealaḋ aguſ céiſeaċ.

An Scoláiſe.—Cionnaſ ſeiḃṫeaſ teaċt aſ an mil?

An Leanḃ.—Caiṫteaſ na beaċa ḋo ṁúċaḋ le ḃſiomſtún [ſuiṁ].

An Máṫaiſ.—Sin é an t-ſean-ſlíġe ḃí ann ſaḋ ó ċum teaċt aſ an mil. Atá ſuḋaí nua aġ teaċt amaċ ġaċ aon lá. Atá cſuiceoġ aḋmaiḋ anoiſ aġ ḋaoiniḃ aguſ ní ġáḃaḋ ḋóiḃ na beaċa ḋo ṁúċaḋ in aon ċoſ. Ġeoḃaiḋ ſiaḋ teaċt aſ an mil ġan ḃainṫ leiſ na beaċaiḃ. Iſ ḋóiġ liom ſo ſcaiṫfiḋ mé uaim na ſean-ċſuiceoġa ſo ſo ḃſuiġḃiḋ mé ceann ḋe na ceannaiḃ nua ſo. Maſ iſ móſ an ḃoḋaſáil na ſean-ċinn ſeo ċum ḃeiṫ aġ ġaḃáil ḋóiḃ.

An Scoláiſe.—An ḃfuil aon beaċ fá leiṫ ann nó an maſ a ċéile iaḋ aſ ſaḋ?

An Máṫair.—Aṫá a ṡior aici ɡo maiṫ ɡo bṡuil. Innir dó é.

An Leanḃ.—Aṫá an máṫair-ál aɡus an ḃainṁioɡain aɡus an ḃeaċ-ċaṗṗaingṫe. D'ṡeaṗṗ liom na beaċa ṡiaḋaine ná na beaċa ḃionn ṡna cṡuiceoɡaiḃ maṗ ḃionn cuarnóɡ aċa aɡus ɡeoḃainn ṫeaċt aṗ an miṫ uaċa ɡan aon ṫṁoḃlóiḋ naċ ɡo minic ɡo ɡcuiṗeann ṡiaḋ ceaṫɡ i mo láiṁ nó i mo aɡaiḋ maṗa mbeaḋ éaḋaċ uiṗṗe aɡam.

An Scoláiṗe.—Cia aċa ḋe ṡna beaċaiḃ iṗ ḋeiṗe?

An Leanḃ.—Iṗ ḋeiṗe na beaċa ṡiaḋaine maṗ ḃionn ɡaċ aon ḋaṫ oṗṡa. Ḃionn ṡiaḋ buiḋe maṗ beaḋ óṗ, aɡus ḋeaṗɡ aɡus ḋuḃ aɡus cḷúṁ an-ṫiuɡ oṗṡa aɡus coṗa an-ṫéaɡaṗṫa aɡus ḃaḋ ḋeaṗ leaṫ iaḋ.

An Scoláiṗe.—Aɡus má aṫá ṡiaḋ ċoṁ ḋeaṗ ṡin aɡus ɡo ḋṫaiṫniɡeann ṡiaḋ leaṫ ċoṁ maiṫ caiḋé an ċúiṗ ná páɡann tú an miṫ aċa maṗ lón i ɡcóiṗ an ɡeiṁṁiḋ aɡus ɡan iaḋ ḋo ḃeiṫ aɡ paɡḃáil ḃáiṗ léiṗ an ocṡaṗ?

An Máṫair.—Ni ṡanann ṡiaḋ i ṡna cuarnóɡaiḃ ṡa nɡeimṁeaḋ in aon ċoṗ, imṫiɡeann ṡiaḋ leo ṡéin aɡus ṫéiḋeann ṡiaḋ i ḃṗollaiḃ i ṡna claḋaċaiḃ. Iṗ minic ɡeoḃṫá cuarnóɡ ṡa nɡeimṁeaḋ aɡus ni ḃeaḋ miṫ ná beaċ innṫe acṫ na ċioṁaċa ṗollaṁa.—Aṫá ɡaċ aon ṁuḋ ṗocaiṗ aɡainn anoiṗ. Aṫá na beaċa iṗṫiɡ. Leaɡaimíḋ aṗ an leaċ [liċ] anoiṗ iaḋ aɡus páɡaimíḋ ann iaḋ in ainm Ḋé. Aṫá ṗé in am ḋúinn ḋul iṗṫeaċ ċum na ṗṗáṫaí. Iṗ ḋóċa ɡo bṡuil ṡiaḋ beiṁḃiɡṫe aɡ Siɡle beaɡ.

IX.

Do-ċonnaic an ṗcoláiṗe na leanḃaí aɡ ṗúɡṡaḋ lá, aɡus aɡ ḋéanaṁ a ɡcluiċe aoiḃneaṡa. Iṗ aṁlaiḋ do-ɡniḋiṗ, leanḃ ḋiḃ do ḃeiṫ aɡ ṁoṫ anall 'ṡ anonn iṁṗ ɡaċ aon ḃeiṗṫ aɡus na ṗocail ḃiḃ aiɡe—" aṫá ṗáinne aṗ mo láiṁ-ṗe aɡus aṫá ṗé boɡ ṫe aɡus aoinne

a bruil grád agam dó, buailfid mé air." Agus annsin do buaileadh fé duille fa ceann an duine aca agus d'éirigeadh feirean agus do leanadh fé irteac a'r amac, foin a'r fiar é, nó go mbeifeadh fé air. Do furdeadh an céad duine annsin agus do céirdeadh an ceann eile timcheall ag déanamh an cleasa céadna. Agus mar sin dóid ó duine go céile go mbad ar an duine deirdeanac do bíod an tóin do cur orra agus bad dóig leat go mbrisfidhe a gcora ag teicead roimhe. B'ait leis an scoláire an cleas sin agus mar do b'áil leis duine dá mhiniugad dó rug fé ar an gceann deirdeanac díob agus do cuir d'fiacaib air an ceirt do péirdeac dó.

An Scoláire.—Agus an bruil aon rúgfad eile agaib dá iongnais sin.

An Buacaillín.—Atá mairead, cairn. Atá "rgaoileadh an uirge," "geatai árda" agus "girrfiad amac" dóbair go gcuirfead "girrfead amac" deiread liom lá de'm faogal. Do bíor im girrfiad agus duine eile im diaid mar cú, do bíor ag riot com mear le heagla go brúigdí greim orm gur cuiteas i ndiaid mo cinn fíor i bpoll agus do filead go rabas marb.

S.—Dad dóig le duine ort, a garrúin, go bruil tú an-aorda.

D.—Gibé aor atá agam do bain sin dam.

S.—Agus 'dé 'n t-aor atá agat?

D.—Atá mé feacht mbliadna cum na fein' Micil reo cugainn.

S.—Nac léir atá tú ar d'aoir?

D.—'Dé cúis ná béinn? Nár airig mé mo mácair dá rád an lá fá deireadh go raib dá bliadain ag Tomáisin orm. Agus atá feirean naoi mbliadna.

S.—Agus mo dearmad, dóbair ná cuimneócainn ar a fiarfuirde díot mar geall ar na rúgfaidib eile. Innis dam cionnar déanann rib "rgaoileadh an uirge."

D.—B'féidir go mbead fice duine againn ann agus

gneim againn ar lámaib a céile. D'imtheóchadh an duine deirdeanach amach fá orgaillibh an chéad beirt agus gach aoinne eile in a diaidh agus do leanfaidhe orra mar rin agus d'féidir go fagaidhe míle fliuch fé [rud] rtaofaidhe agus go deimhin do beidhe corta go maith ag caradh a baile dóibh. Agus maran [muna] raib a fior agat cionnar do théanfaidhe "rgaoileadh an uirge" bíodh a fior anoir agat.

S.—D'aithigh mé fagar éigin eile fúgraidh ag na páirtíbh an oidhche fá theineadh. Ir dóigh liom gur "druingide, druingide" bíodar a rádh. An bfeadar tú dam aon rud mar geall air?

D.—I mbarra mhaitheadh atá a fior, mar ir minic, do theineadh féin é. Ir minic tug fé gnaithe teo dam. Cuir do cheann i mo theinn agus tairbeáinfeadh duit é. Caithfidh mé do gnaithe do bualadh le mo dá dhorn ar linn 'r beidh mé ag rádh na bfocal.

"Druingide druingide
Ar chám do chuire-re,
Taidhe má taidhe,
Laidhe má laidhe,
Bfuil an gabha dubh annrin,
Atá re amuigh annrin;
Aoudaimt fé liom-ra
Dul go dtí an·cearrdhan,
Doilgh a féideadh,
Spicí a théanamh;
Húrra, hárra hup
'Dé mhéid adhairc ar mo péire poc?"

S.—Cad é an bhfigh atá leir rin, 'Dé mhéid adhairc ar mo péire poc?"

D.—Sin iad méarna mo lámh agus caithfidh-re a thomar 'dé mhéid méar theidh in áirde agam-ra agus mara [muna] mbeidh fior agat, caithfidh tú luighe fior anír agus cuirfead-ra "Druingide" eile ort.

S.—O read ir dóigh liom go bfuil fé agam anoir,

acc caiċpiṫ na focail a beiṫ go ceapc agam. Fan go ndéapfaiḋ mé ḋuit iad.

B.—Diabal feo acc cú. Acá an-meaḋaip agac.

S.—Nil leaṫ-baogal oppm, maipeaḋ. Lá maiṫ agac anoip. Acá deiṫeanap go dcí 'n cé oppm.

B.—B'feipip gup maiṫ leac "Lúpapac lápapoc" a beiṫ agac.

S.—Baḋ maiṫ, maipeaḋ, an ċéad lá eile.

X.

An Scolaipe.—Dioman ag cpáċc an lá deiḋeanaċ ap lúpapac lápapac, agup an inneopfá dam cionnap ḋéantap é?

An Buaċaillín.—Ó 'pé mapa, 'neopaḋ. Suiḋ annpo piop agup cuip méap de gaċ láiṁ ap mo glún agup cuippeaḋ-pa mo ṁéapna in a bpoċaip. Tagaiḋ i leiṫ annpo, a buaċailli, go ndéanpaimíd'lúpapac lápapac go dtaipbeáinpimíd do an bpeap boċt po cionnap é do ḋéanaṁ. Ip doċa ná faca pé móṁán de na pean-fúgpaiḃ peo piaṁ. Cuipeaḋ gaċ aoinne agaiḃ a dá ṁéip ap mo glún. Bpuil piḃ go léip focaip anoip?

An Scolaipe agup na Buaċaillí.—Atáimíd.

An Buaċaillín.—Seaḋ, má peaḋ, piúd cuige pinn. Beaḋ-pa ag imteaċt ó ṁéap go méap agup mé ag páḋ na bpocal po,

"Lúpapoc lápapoc,
Boċáinín éiḋin,
Iongan mac ip pteo,
Coppáinteoip buailteoip,
Duille beag ap bapp bata,
Liom-pa agup leac-pa,
Siop go dtí
Tón an tige,
Plubóg buiḋe na dtop,
Atá na caoipig ciop
Ag glaoḋaċ opt."

Is ort-sa do tuit an focal deidheanach. Tóg-se do mhéar anois. Leanfaidh-sa orm go dtí go mbeidh an duine deidheanach cóimhligthe agam agus caithfidh feirean duil fíor go dtí an dorus, agus fanaidh go léir im fochair-se. Tabharfaidh mise ainm ar gach aonne agaibh agus orm féin, agus ar an té atá ag an dorus. Cuimhnigidh anois ar an ainm tabharfaidh mise orraibh. Tusa an corcán, tusa an chóca, tusa an cathaoir, tusa an oigean, tusa an mhiar, tusa boircín an chabaileara, tusa an taobán, tusa an portalla, tusa an cúpla, tusa an gabal-éadan, agus mise an boimbéal, agus fear an dorais an pinniuir. Atá rib ar fad bairtigthe anois. Rugadh-sa fíor go dtí fear an dorais agus déarfaidh leis, "A fir mhuinntearbha, atá fearaibh [fir] móra mhaithe annso do bainfeadh na lámha agus na cosa díot."

Fear an Dorais.—Cia hiad sin le do thoil?

An Duathaillín.—Atá annso an corcán, atá annso an chóca, atá annso an cathaoir, atá annso an oigean, atá annso an mhiar, atá annso boircín an chabaileara, atá annso an taobán, atá annso an portalla, atá annso an cúpla, atá annso an gabal-éadan, agus atá annso an boimbéal, agus atá annso an pinniuir, agus cia acu sin ir fearr leat?

Fear an Dorais.—Sgaoil thugam an pinniuir.

An Duathaillín.—Is maith sinnir agus glaodhadh ar do ainm féin. Tar a baile anois agus méar i do béal agat. Téid tar n-air arís go dtí an dorus agus fan ann go nglaodfaidh tú ar ainm duine éigin tabharfaidh ar tú.

An Scoláire.—Cad déanfaidh tú anois?

An Duathaillín.—Déanfaidh mé na hainmneacha do póinreáil agus a mhalairt d'ainm do tabairt ar gach duine agus ceann glaodhach do tabairt do fear an dorais arís.

An Scoláire.—Agus má glaodhann sé ar aon ainm acht ar a ainm féin, cad is cor dó?

An Buaċaillín.—An té nglaoðfaið ré air caiteið ré buil síos go ðtí an doras agus é do taðairt anios annso ar a ðrom leis agus é féin buil síos in a áit. Ó féaċ, síð [siúð] i anios Cailleaċ na gCnap agus cleaċ mór bata aici. Teiċimís go léir nó tá deifeað linn.

XI.

"Birín a' beo agus birín a' marð."

Beað gaċ aoinne suiðte timċeall ar an teinið agus ċuirfiðe cipín sa teinið agus do ðógfaiðe amaċ é, nuair do beað ré dearg, agus do ðéarfað an ċéad fear do ðornóċað "Sgaoil mo ðirín oirt." Do ðéarfað an fear bað síorra ðó: "Cad ir birín duit?" Do ðéarfað an ċéad fear arís: "Birín a' beo, birín a' marð, má geibeann tú bár idir mo ðá láim, bíoð an t-sratar sum [orm]." Do beað an cipín dearg in a láim nuair do beað ré ag rað an méid sin. Do féidfeað ré trí þut dá anáil ar an gcipín agus do ðabarfað ré do'n té beað daoð leis annsin é. Do ðéarfað feirean na focail ċéadna. Ðabarfað ré annsin do fear eile arís é. Do beað an cipín ag dul ó duine go ċéile go ragað ré ar. Pé'r [gibé ar] doman duine ragað ré ar air, ðúnfaiðe a súile agus beaðfaiðe ag cur gaċ aon rud or a ċionn, féaċaint an bruigðeað ré a ðomar cad beað or a ċionn. Siad na focail ðéarfaiðe ná "Trom, trom, cad atá or do ċionn?" Dá ndomairfeað ré annsin do an ċéad iarraċt é, do bí sgaoilte leis. Mara [muna] ndomairfeað, beaðfaiðe ag cur rudaí go leor or a ċionn ar ball. Mara [muna] bruigðeað ré é do ðomar ar aon ċor, b'féidir go ndabarfaiðe párdún sa deifeað ðó.

XII.

Seán Dearg.

Uilliam Taog.—Mire Seán Dearg. Fear pinge tura, a Séamair, ó'r tura ir giorra dam. Fear dá pinginn tura, a Dogair. Fear trí pinge tura, a Caola. Fear tuirtiún [teartún] tura, a Nantr. Fear cúig pinge tura, a Nóra. Fear réalaige [réalac] tura, a Máire. Cuimnigid go léir ar bún n-ainm anoir. Aoinne mbeid a ainm fáidte trí huaire, beid pairte fúga air. "Mire Seán Dearg ó Carraig an Aonaig, atá ag díol mo cuid andirte le fear trí pinge, fear trí pinge, fear trí pinge."

Caola.—Cad atá orlaid ag gáire?

Uilliam Taog.—Mar ir fear trí pinge tura, agus nuair nár tug tú freagra, beid pairte ort. Tabair cugam 'an fliogán a bfuil an fúga air, go gcuirfid mé pairte ar a éadan fo.

Caola.—Ní beag dam mo donacht gan fúga do cur orm. Cad é an freagra do tabarfainn?

Uilliam Taog.—Aithéacaid tú anoir ag daoinib eile é. Tornócaid mé arís leir. "Mire Seán Dearg, ó Carraig an Aonaig, atá ag díol mo cuid andirte le fear dá pinginn, fear dá pinginn——."

Dogar.—Mire, go-múirnín?

Uilliam Taog.—Tura, go-múirnín.

Dogair.—Tugair t'eiteac, gó-múirnín.

Uilliam Taog.—Cad eile, go-múirnín?

Dogair.—Fear pinge, fear pinge, fear pinge—atá pairte ort, a Séamair.

Seumar.—Do bí mo cluar in áirde agus do fíl mé nac i m'ainm glaodad.

Uilliam Taog.—Tabair aitheacar duit féin fearta. "Mire Seán Dearg ó Carraig an Aonaig, atá ag díol mó cuid andirte le fear tuirtiún——."

Nantr.—Mire, go-múirnín?

Uilliam Ṫaoḋg.—Ṫuṙa, ṙo-ṁúiṙniṅ.
Nanṫṙ.—Ṫuġaiṙ ṫ'eiṫeaċ, ṙo-ṁúiṙniṅ.
Uilliam Ṫaoḋg.—Ca ṫ eile, ṙo-ṁúiṙniṅ?
Nanṫṙ.—Ṙeaṙ ċúiġ ṗiṅġne, ṙeaṙ ċúiġ ṗiṅġne——.
Nóṙa.—Miṙe, ṙó-ṁúiṙniṅ?
Nanṫṙ.—Ṫuṙa, ṙo-ṁúiṙniṅ.
Nóṙa.—Ṫuġaiṙ ṫ'eiṫeaċ, ṙo-ṁúiṙniṅ.
Nanṫṙ.—Ca ṫ eile, ṙo-ṁúiṙniṅ?

Nóṙa.—Seán Ḋeaṙġ, Seán Ḋeaṙġ, Seán Ḋeaṙġ.—Ṫá paiṙṫe oṙṫ, a Ṡeáin Ḋeaṙġ. Do ḃí ṫu an-ṫoḃaiṙ. Do ṙíṙ ṫú ná ġlaoḋṙaiḋe aṙ ṫ'ainm. Ṫaḃaiṙ ċuġam ṙṙioġán an ṫ-ṙúṡa.

Uilliam Ṫaoḋg.—Ṗéaċ caiṫé an ṙuṫ é ḃeiṫ neaṁ-ṙuimeaṁail. Do ḃeiṙeaḋ [ṙuġaḋ] oṙm i ġan ṙioṙ ṫam. An ṫoṙṙnóċaimíṫ aṙíṙ leiṙ?

Ḃean an Ṫiġe.—Caiṫiḋ uaiḃ anoiṙ é. Is ṙeaṙṙ ḋúinn an paiṫiṙín páiṙṫeaċ ṫo ṙáḋ. Sé an ċleaṙ is ṙeaṙṙ é.

XIII.

"ḃṙolaċ ḃṙiaḋaġ."

Súġṙaḋ ṙeaḋ "ḃṙolaċ ḃṙiaḋaġ" ḃíonn aġ na leanḃaíḃ nuaiṙ ṫaġann ṙiaḋ amaċ ó an ṙġoil lá ġeiṁṙiṫ aġuṙ ḃíonn ṙuaċt oṙṙa. Do ḃeaḋ ġaṙṙa aċa ann, aġuṙ an ṫé ḃaḋ ṁó aċa maṙ ċeann aṙ an ġcuiṫ eile. Do ḃeaḋ "luṙaṙoc, láṙaṙoc" maṙ ṙann aiġe ṙin ċum iaḋ ġo léiṙ aġuṙ é ṙéin ṫo ċóiṁṙeaṁ. An ṫé a ṫoiṫṙeaḋ an ṙocal ḋeiḋeanaċ aiṙ ṫo ġeoḃaḋ ṙé a ċoṙa leiṙ. Aṙ an ḋaṙa cóiṁṙeaṁ, ṫo ṙaġaḋ ḋuine eile, aġuṙ aṙ an ṫṙíoṁaḋ cóiṁṙeaṁ, aġuṙ maṙ ṙin ġo ḋṫí ná beaḋ ann aċṫ aoinne aṁáin. Do ċaiṫ-ṙeaḋ ṙeiṙean ḃeiṫ in a ṙiaġaiḋe aġuṙ iomṙóṫ iṙṫeaċ aṙ an ḃṙaḷḷa aġuṙ a ḃaṙa ṫo ċuṙ aṙ a ṙúiliḃ, ġo ḋṫí ġo ṙaġaḋ an ċuiṫ eile í ḃṙolaċ i ḃṙoiḷḷ [ḃṙoḷḷaiḃ] aġuṙ i ḃṙóiṙṙíḃ. D'ṙiaṙṙóċaḋ ṙé, "ḃṙuil ṙiḃ i ḃṙolaċ?"

"Cá, cá, cá," do déarfad duine aca. Do bead áit aca ar a dtabairfidir an cúirt. Do bead gac aoinne d'iarraid teacht go dti an cúirt fé [rud] mbéarfad an fiagaide air.

An té a mbéarfad fé air, do caitfead feirean beit in a fiagaide annrin. Do leanfaidir mar rin go mbeidir conca.

XIV.

coilicín coc.

Do fagad garrha leanb i ndiaid a céile, agus do béarfaidir ar focaidib a céile. Do bead an té bad mó aca i dtorac. Cabairfide an t-fean-cearc uirri. Do bead duine eile annrin ná bead ar an fladrad. Cabairfide coilicín coc uirre. Do cabairfad an t-fean-cearc agus an coillicín dá ainm orra féin i gan fios do an cuid eile. Cuir i gcár go dtabairfad an t-fean-cearc Muirir uirri féin, agus go dtabairfad an coilicín Eiblir air féin. Do ciocfad feirean agus bhob tuige aige mar bíopa. Do cabairfad fé gal do an t-fean-cearc. Do cabairfad firin do an ricín bad fiorra di, mar ir iad rin an lín bead aici. Do geobad gac aoinne gal ar an bpíopa. Nuair ciocfad fé go dti an duine bad fia riar, do caitfead feirean uaid é. Do fagad an coileac annrin d'iarraid a píopa ar an t-fean-cearc. Do déarfad ri gur cuz ri gal dé dá ricíníb ar fad. D'fiafrócad fé annrin de an ceann deiridh, cá raib a píopa, do déarfad firin gur cait ri uaide ar an dtalamh é. Do chomfad feirean dá lorg. Mara bruigead fé é, do déarfad fé go gcaitfead fé ricín d'fagbáil in a áit, agus ráram éigin do beit aige mar geall ar a píopa. Do déarfad an t-fean-cearc leir na ricíníb aireacar mait do tabairt dóib féin. Do bead fé ag

pheabarnaó annrin agur ag rioċt ċimċeall d'iarraid ceaċt ar ċeann de na ricínib, agur do dearbaó ré, "ǧeobaó-ra ceapc, mar ir mé an coillidín coc." Do beaó an lín ar bad ar diaid na cipce agur iad ag rioċt anonn 'r anall, roim 'r riar. Do beaó an t-reanċeapc a rád, "ní bruiǧbid-re ceapc, a ċoilidín coc, ir aoirde mire ná coilidín coc, liom-ra an lín, a ċoilidín coc." Má ǧeobaó ré ceaċt ar ċeann aca, do ċuirfide ceirt air ra t-riǧid ná haiṁeódaó an ċuid eile é, "cia aca d'fearr leat Muirir nó Eiblir?" Má dearbaó ré Muirir, do beaó ré ag an ċeapc i ǧcoṁnaide. Má dearbaó ré Eiblir, leir an ǧcoilidín do ǧeobaó ré. Do leanfaide air mar rin, ǧo mbeaó ċeirte orra ar bad ag an ċoilidín agur a roǧa déanta. Cuir i ǧcár ǧo dtuitfeaó cuid aca ċum an boilidín, do ritfeaó an ċeapc d'iarraid iad do baint dé, agur d'éireódaidir ċum a ċéile ag fmaċtuǧaó a ċéile agur do beaó deireaó leir an rúǧfaó annrin.

Sean-ċaint.

1. An fean-ċoǧa bionn ar na prátaib:—

An ċéad toǧa ċum bíola,
An dara toǧa ċum bíd,
An triomad toǧa ċum fil,
Cleadrain muc annrin, ginidir ceapc agur fcrealla laċan.

2. Fear an-ċruaid ba ead é. Do bí cuideaċta ar binnéar aiǧe. Ní bruiǧbeaó a bean aon ruid do déanam aċt mar déarfaó ré léide. Aoubairt ré léide blúire ime do ċur ar an mbóid ǧo dtí an ċuideaċta. Ní raib ó an mbean aċt an focal d'faǧbáil. Do bí rí ag tabairt iomarca de an im léide. Nior ċaiṫniǧ rin le n-a fear. Do bí an

leanb ar a glún aige agus é dá bréagad. Do chom ré as crónán dó agus dó bí ré 'á rád: "Éadtrom, éadtrom leat-ir-tiar timceall, ir mó nuo déarfad fear an tige ná cuirfead bean an tige fuim ann." Ní tug an bean aon cluar dó. Tug rí léide an t-im go fairring.

3. "Neart 'na láimh nach (.i. act) amáin an miar," .i. congnamh mór fear bionn ó an breithmeoin act ni leigfead a chroide cumang dó iad do coctugad.

4. Dáo do bí as baint thiorcair é feo amac go dtí na cloca dubha. Do cuaid bean leo as baint báirneac. Do cuirfeadar amac ar an gcarrais i agus do cuadar féin fá déin an thiorcair. Ar a gcarad dóib nior cuimhnigeadar ar an mbean do tabairt leo agus do bí rí ar an gcarrais. Do bí an taoide as lionad. Do bí an bean bocht as liúgairis agus as rsréacad. Da toil le Dia go raib dáo eile as gabáil tóirde (.i. tairre) agus do tógadar í. Do bí fear ra mbáo agus do dein ré an reamán ro (.i. an rann ro):—

A Déaglán Uí Dálaig céad rmál ort 'r deacair
D'fág tú do mácair as baint báirneac ar an gcarrais,
Dead rí riúd báirde agus rnáda* fá n-a teangain
M'reac (.i. muna mbead) rángaig (.i. ráinig) ra mbáo Seán rábac Ó Meacáir.

Mac do an mbean da ead Déaglán Ó Dálaig. Do bí ré ra mbáo d'fág a mácair ar an gcarrais.

5. Séamur Ó Dálaig agus mála mine aige,
Dá céad prátа fáirde ra teinid aige,
Prátа in a láim agus prátа dá ite aige,
Tabairfead ré leabar go n-iorad a tuillead aca.

6. A puirin mi-amha, a puirin mi-amha,
Dá mbéad an cior agam, ciorcainn do ceann.

* go mbead rí gan caint.

7. Oiḋċe na Noḋlaġ ní hobair le mo ṁuinntir ḋul a (.i. do) ċodlaḋ gan boġaḋ beag ginnce.

8. Lá 'le (.i. Lá Féile) Bhriġde báine bíonn áilne ar gach rían, bíonn an tear ag ḋul ra ġréin agus na héin ag déanaṁ neaḋ, na caoiriġ [caora] ag breiṫ na n-uan, agus an t-rían ġuar ag ḋul i bfraiḋ.

9. "Má bíonn náire ort, atá tú ró-ḋealḃ." "Abair é."

10. Oiḋċe foġṁair, cruḃ capaill, ḋranna maḋra. Gáire Saranaiġ, ní ceart iomṫaoiḃ do beiṫ arṫa rin.

11. Sean-bean beag ba eaḋ Síġle. "Cionnar atá tú, a Síġle?"—"Ó 'ré, dearc ir rṫiall, ir aṁlaiḋ mar atá an ṙġéal, an té taġann ar an raoġal rá plaméid an dearṫúin, níl aon faġḃáil aiġe ar ḋul i rna cúiġ ḃliġniḃ go deo."

12. Ir fearr ruiġeall ná uirearḃaiḋ. Ir fearr fairrinġ ná róġanta.

13. "Cionnar atá tu?" "D'iarraiḋ maireaċtain le leiṙġe báṙ d'faġḃáil."

14. Dá mbéaḋ teine ra tiġ, ċaiṫfinn mé féin do ṙineaḋ.

15. Ir mairġ ná déanann uirġe te le coir na [an?] loin'íde [loingide], .i. ir mairġ ná déanann ruḋ i dtoraċ. Loiniṫe read an bata bíonn riar ruar ra ċuiġinn ag déanaṁ ime.

16. "Bruil deireaḋ agaiḃ leir róṙ?"—"Níl ná cuiṁneaṁ air."

17. Fear fada fionn,
In a fearaṁ ra ngleann,
Gan dada in a ċeann,
Act diabail agus deaṁain.
—An feoċadán.

18. An té beiḋ i dtoraċ, beiḋ an ġealaċ in a ṡúilib,

An té beiṫ ra láṁ, beiṫ ġiollaṫán in a ṡáil.
An té beiṫ aṁ deiṁeaṫ, béaṁṡaiṫ an púca aiṁ.

19. A ḃean an tiġe ṡéiṁ, cuiṁ do ṫéiṁe amaċ ċum an ṫaill,
Olann nó lion nó ṗiora de an ṁuc (.i. muic) ar an ṡaill (or oiġeann)." [Aṁṁán, "Ḃean an Ṫaill Ḃáin."—O'K.]

20. Aṁṁáinín riogaṁaimín-riġ-reaṁaimín-ṡeo
Ir ṫóiġ leiṁ na ṁnáċaiḃ ná ṡuilim-ṡe beo
Aċt bṁúġṡaṫ ra ċúl aġ cuiṫ aca ṡór.

21. "A ṡiṁ úṫ amuiġ ġaḃann go minic an ṁóṫ,
Ḃí aġ cuṁṁneaṁ ar Ḋia aġur aġ ṁileaḋ na nḋeor,
Ḃior-ra maṁ ata tura nuair ṫo bí mé óġ,
Beiṫ tura maṁ ata mire ṡá leaċaiḃ go ḋeo."

22. Nuair beiṫ an té ólta aġ mnáiḃ an ḃaile, ṁaġaiṫ ruaiṁneaṁ ar an lá.—Coffee ċum ruain aġur té ċum ṡaiṁeaċáin.

23. Ġalaṁ ṁúin aġur cúṁam ġan cion.

24. Tú ṡéin aġur ṫo ċaiṗin cloġaiḋe. Ṡuiṁṁe ṡaṫḃaċ aġur tairḃṁe ḃoċt.

25. Ḋ'ṡéiḋiṁ náṁ ṫóiċiġe-ḋe ṫóiḃ teaċt leiṁ an áṫ ná leiṁ an mí-áṫ ċuiġe.

26. Tiocṡaiḋ lá eile ṡór ġur ṫṁom le bó a heaṁball.
Aṫáim coṁṫa aġur ní ṁoltar mo ṡaoṫar,
Taṁ éiṁ mo ṫiċill ní ḃiotar duiḋeaċ ḋiom,
Ir móṁ leo a n-iṫim, ir beaġ leo a nḋéanaim,
Aġur ní leiġteaṁ a ċoṫlaṫ go roiar an lae mé.

27. Seaċtnuiġeann (.i. ṡeaċnann) ṁúil níṫ ná ṡeiceann.

28. Ḃíonn na ḋaoine aġ imṫeaċt ṫo ṡéiṁ aṁṁair aġur tuairṁe, aċt taġann an ṙġéal ḃun-or-cionn i ġcoṁnuiḋe.

29. "An té ḃíonn tinn ní ḃinn leiṁ aon ṁuṫ." "Go ḋeiṁin, ir ḃinn leiṁ ṡaoṫaṁ."

30. Maiṁ, a ċapaill, aġur ġeoḃair ṡéaṁ. Ġeoḃaṫ an capall báṁ an ṡeaṫ ṫo ḃeaṫ an ṡéaṁ aġ ṡáṁ.

31. Duail an ceann agus feacain an muinéal.

32. Atá fpéir bneag amac ó an bruinneoig reo.

33. Sé an trige naib Doctúir de Hindebeirg ag múnad na Gaedilge act map do finne Daibid Ri cuinead feact bfeada i dtalam, agus i dtaob (.i. do péir) map do finne fé failm d'éirig fé fead go dtáinig ap bapp na talman. Map fin do táinig fé fá an nGaedilg. Do bi fé ag bogad an focail foime go dtug fé glan le cuigfint do an faogal fa deinead é.

34. Do táinig tú i gan-fiop opainn, map do táinig na pnátaí duba ap Eocaill.

mac Rioġ na heaspáine.

Do bi Fionn Mac Cumaill lá dá laetheantaib agus uain dá thátantaib agus do finnead airling fan oidce dó go naib óglác le teact irteac ap an náirún tógfad i fá árd-ciop a claidim agus a rgéide. Do cuip fé Fianna Éireann ap cuantaib na hÉireann go léineac [léip] agus do cuaid fé féin ap cuan ap a nglaodaidir Cuan Dinn Eadain. Tug fé feact lá agus feact n-oidce ag fairge an cuain. Sa t-octmad lá dó, do-connaic fé cuige an corpacán i mbárp na gcrann com-fada com-díneac, map an naib póinte, mioltа mópa, éirg na fairrge lupadán lapadán ag teact irteac ap buir agus ap bair agus ap bárp batai rámha, cubap na habann ag dul in iochtap, gainim na habann ag teact in uactap, iomarad céad fa corpacán gan irtig uirre act aon gairgideac amáin ap a nglaodaidir Illionn Iolchotac, mac Rioġ na hEarpáine. Ni naib i n-a ceann act aon t-púil amáin agus i com mór le miap thucaile agus caopa teinead ag fiot amac airte. Do finne fé ap Fionn Mac Cumaill, dineac gaca lom agus lom gaca dineac, agus do beannaig fé dó leip na bniathraib bneaga fáidheamla di ann le linn na haimrire rin, agus

d'fiafnaig fé dé, agd é Fionn Mac Cumaill é. Do labair Fionn Mac Cumaill leir, agus adubairt fé leir, nad é féin Fionn Mac Cumaill act gurab é an áit [in] a bfuigbead fé Fionn Mac Cumaill act tiar in foctar an náiriúin, dá cur go dti fear uaid féin ar a ngladaidir Rí Cormac. Tug fé ceangal lá agus lán bliadna ar a curfacán dá mb' amlaid 'r ná bead fé uaithe act uair an cloig. Tugad fé cnoc de léim agus gleann de thiorlóg agus rin é mar comairigead fé coiridecht an lae rin, gur cuaid fé an-gairid do cúirt Rig Cormaic.

Do bí piart cormail le cat tiar in foctar gleanna. Do cuir sí cruit ar a drom, agus nuair dd fil fé dul de léim tar an ngleann, do frop an piart é. Do luig fé féin agus an piart cum a céile ar an áit rin, agus tugadar fé lá agus fé oidce ag fionna-carcairt[rian-c.]a céile. I gceann an t-seachtmad lae dóib do leag fé fé tiar i agus do bain fé an ceann dí. Do cuir an piart a dá lapa in acrann in uball a rgórnaige. Ni bfuigbead fé é féin do réidteac, act do gearr fé an dá coir de an dá glún agus d'fan-adar ar liobarnaig leir mar bead luidini fá gabar. D'imtig fé leir agus do cuaid fé go dti cúirt Rig Cormaic. Do buail fé builte ar an gcuaille com-raic Rig Cormaic. Do cuir fé ar criot an cúirt agus a raib irtig innte. "Fior amac," arra Rí Cormac, "cia buail a leicéid de builte ar an gcuaille comraic." Do cuaid teachtaire amac, agus nuair do-connaic fé an fionna-crut bí ar an ngairgideac do tuit fé i laige. D'fan fé annrin. Do buail Illionn Iolcrotac an dara builte ar an gcuaille comraic arir. Adubairt Rí Cormac leir an dara teachtaire dul amac, agus nuair do-connaic fé an gairgideac do tuit fé anuar ar an gcéad teachtaire. Adubairt Rí Cormac gur gibé duine bí amuig gurab é bí ag marbad na dteachtairi, "atá fé com maith dam féin dul amac." Do cuaid

ré amaċ annrin, agur nuair do-connaic ré an fionnaċruċ bí ar Illionn Iolċroċaċ do ċrioċ ré ó n-a bonn go dtí a bárr. D'fiarfuiġ ré dé cad do bí uaid. "Atá," arra ré, "an náiriún do ċóġaint [ċóġbáil] uait le torad claidim." "Tabairfidh mise mo ċuid féin duit gan bhuidean ná aċtann, aċt dá fagtá go dtí Fionn Mac Cumaill, ré an fear é fearóċaid cat agur cruaid-comrac leat." "Agur naċ tusa Fionn Mac Cumaill?" "Ní mé ċeana," arra Rí Cormac, "aċt fear boċt atá fá ard-ċíor ag Fionn Mac Cumaill a dtugtar Rí Cormac air." "Gabaim-se bog agur bhiaċar orm féin gan ghleim bíd d'ite ná deoċ d'ól ar aon ċorn go bfagaid mé fá déin Finn Mic Cumaill. Is dóċa gurab é teagmaid liom ag cuan Dinn Éadair." D'imtiġ ré leis tar n-air. Tugad ré cnoc de léim agur gleann de ċhiorlóg, agur fin é mar ċomairiġead ré coisidheaċt an lae fin gur ċuaid ré tar n-air ag thiall ar Fionn Mac Cumaill.

Nuair do-connaic Fionn Mac Cumaill ag teaċt é, do ċrioċ ré ó n-a bonn go dtí a bárr, agur d'imtiġ ré ó ċuan Dinn Éadair a baile go dtí a ċuairt féineaċ, agur adubairt ré le n-a bean tiġe go faid gairgideaċ uaċbáraċ ag teaċt ag thiall ar an gcuairt, agur "ná cuir aon bioc fuime ann nuair thiocfaid ré isteaċ ċugat. Sé an ċéad rud iarrfaid ré ná a dinnéar, agur bácáil an gheideall atá annrin agat a mbácáltar uirre dóċáin feaċt gcat na gnát-féinne. Bácáil an t-arán ar gac taob de an ngheideall, agur tabair dó le n-ite é roir arán agur gheideall. Ráġaid mise isteaċ fa ċliabán atá annso. Nuair fiarfóċaid ré díot cad é an fóit leinb atá fa ċliabán, abair gur páirtín feaċt mior é. Nuair iosaid ré an gheideall fiarfóċaid ré díot caide an gairge déanann Fianna Éireann tar eis a ndinnéir, abair leis gurab é an bró muilinn atá amuiġ annrin do ċaiteam naoi n-uaire tar an

ɡcuaiɾt aɡuɾ ɡan í do leiɡint [léiɡean] cum talmhan aon iaɾɾacht aca. Déanɾaiɾ ɾé é ɾin. ɾiaɾɾóɕaiɾ ɾé ɾíoɾ caiɾé an ɾaɾa ɡaiɾɡe déanaiɾ, aɡuɾ abaiɾ-ɾe leiɾ ɡuɾab í a dá láimh do ɕuɾ timɕeall aɾ an ɡcuaiɾt aɡuɾ í d'iompoɾ i ɡcoinne na ɾíne in ɡaɕ aon taob iɾ maiɕ leo."

Do ɕuaiɾ Fionn Mac Cumhaill ɾa ɕliabán, aɡuɾ ní ɾaib ɾé acɕ ɾa ɕliabán nuaiɾ ɕáinig Illionn Ioɾ-ɕɾotach iɾteach, an ɡaiɾɡíbeach.

"Dia ɾuiɾ, a bean-tige Finn Mhic Cumhaill."

"Dia 'ɾ Muiɾe ɾuiɾ," aɾɾa bean-tige Finn Mhic Cumhaill.

"A bean-tige Finn Mhic Cumhaill, an mbeaḋ aon ɾud aɡat caḃaɾtá le n-ite ɾam?"

"Atá ɾé ɾá bácáil aɡam," adubaiɾt an bean.

"Ó caḃaiɾ ɾam ɡo meaɾ é maɾ atá mé caillte aɡ an ocɾaɾ." Adubaiɾt an bean an ɾaɾa uaiɾ ná ɾaib ɾé ɕaɾ leaɕ-bácálta.

"Atá ɾé ɡo maiɕ," adubaiɾt ɾeiɾean, "caḃaiɾ ɾam é."

Do leaɡ ɾí ɕuige an ɡɾeiɾeall aɡuɾ an t-aɾán bácálta aɾ ɡaɕ taob dé. Do ɕuiɾ ɾé óɾdóɡ a láimhe deiɾe ɾá ɕúinne de an nɡɾeiɾeall, aɡuɾ do ḃuail ɾé ɾá n-a ɾiacail é, aɡuɾ do ɕoɡain ɾé leiɾ é. Do bí ɾé aɡ ɡaḃáil do an nɡɾeiɾeall ɾiaɾ ɡo dtí ɡuɾ iɕ ɾé í ɡo dtí cúinne beaɡ.

Nuaiɾ do bí an ɡaiɾɡíbeach ɾárta d'ɾiaɾɾaiɡ ɾé de an mbean-tige, caiɾé an ɡaiɾɡe déanann ɾianna Éiɾeann taɾ éiɾ a ndóinnéiɾ. Adubaiɾt ɾí ɾin leiɾ ɡuɾab é an bɾó ɱuilinn a bí amuiɡ annɾin do ɕaiteaɱ taɾ an ɡcuaiɾt naoi n-uaiɾe aɡuɾ ɡan í do leiɡint [léiɡean] cum talmhan aon uaiɾ aca. D'imtiɡ ɾé ɾá déin na bɾón aɡuɾ an céad iaɾɾacht ḃain ɾé aiɾte ní ɾuaiɾ ɾé í do ḃoɡaḋ. An ɾaɾa iaɾɾacht ní ɾuaiɾ ɾé í do ḃoɡaḋ, aɡuɾ an tɾíoɱaḋ hiaɾɾacht do ɕóɡ ɾé í aɡuɾ do ɕaiɕ ɾé taɾ an ɡcuaiɾt í le n-a láimh deiɾ aɡuɾ do ɡaḃ ɾé i n-a láimh ɕlé aɾ an dtaob

eile de an cuairt í, agus do rinne sé an obair sin léithe naoi n-uaire. Do leag sé an bró ar an áit céadna [in] a bfuair sé í.

Táinig sé go dtí bean-tige Finn Mhic Cumhaill arís agus d'fiafruig sé dí, caidé an dara gairge déanann Fianna Éireann. Abubairt sí sin leis gurab é an cuairt d'iompódh i gcoinne na rine in gach aon taob ir mait leo. D'imtig sé fá déin na cuairte. An céad iarracht ní fuair sé í do tógaint [tógbáil] agus an dara iarracht ní fuair sé í do tógaint [tógbáil], an tríomhad hiarracht d'iompuig sé i gcoinne na rine í in gach aon taob bad mait leis. Táinig sé go dtí bean-tige Finn Mhic Cumhaill arís, agus d'fiafruig sé dí caidé an rórt arán é rud tug sí dó le n-ite.

"Caidé an cúis a bfuil tú dá fiafruige díom?" abubairt an bean leis.

"Mar atá a bfuil d'fiacla ort mo ceann buirte i n-a mbúineadáib ag do cuid arán."

"Ir mór an t-iongnadh liom," arsa an bean, "fear com garb, com láidir leat go mbeitéá ag gearán ar an arán ná raib leat-bácálta agam."

"A bean," arsa sé, "atá tú ag cur iongantair mór orm. Agus an iteann Fianna Éireann arán com cruaid leis?"

"Iteann agus níor cruaba, mar abubairt mé ceana leat ná raib sé bácálta agam."

"Ir uachtárach na fiacla atá aca," arsa sé, "agus caidé an fagar é an leanb atá ra cliabán agat?"

"Ó atá leimbin feacht mior ann, agus an t-arán céadna iteann sé."

"An leigfeá dam," arsa sé, "mo méara do cur i n-a béal go mbead a fior agam caidé an rórt fiacla atá aige?"

"Ná bac leis," arsa sí, "agus ná túirig mo leanb."

"Go deimhin," arsa sé, "a bean-tige Finn Mhic

Cumhaill, níl mé fárta go mbeiḋ a fíor agam caiḋé an fónt fiacla atá aige."

Do ċuir sé a ónḋóg isteaċ i mbéal an leinḃ agus do luig an leanḃ ar an ónḋóig nuair fuair sé isteig i agus do bain sé amaċ ó an alt dé í. Do fséáċ sé, agus an fséáċ do ċuir sé ar, tugaḋ fíor gur airigeaḋ sa domhan doir í.

"Dar mo láimh-se duit-se, a bean-tige Finn Mhic Cumhaill, go marḃóċaiḋ [muirḃfiḋ] mé an leanḃ."

"Ná aduḃairt mise leat," arsa an bean-tige, "gan bacaint [bacaḋ] le mo leanḃ, agus meiseaċ tú do beit in do duine gan mear ort féin, ní hin iomaiḋ le bean agus le páirte nagṫá."

"Atá an ceart agat gan daḃt," aduḃairt sé, "agus ó atá an fséal mar atá sé agus Fianna Éireann cóir mait de gairgiḋeaċaiḋ teiċfiḋ mé uaḋa arís agus nagaiḋ mé a ḃaile ḋam féineaċ, aċt sé [rud] n-imteóċaiḋ mé ir mait liom go ḃfeicfinn rtoc [eallaċ] Finn Mhic Cumhaill."

D'fiarraig sé dí, cá ngeoḃaḋ sé ċum an rtoc d'feicfint. D'innir sí dó é agus do ċuir sí cúig mile agus fiċe d'airdeap air agus do nagṫá go dtí an rtoc i gcúig mile. Ar an nóimeint ar imtig sé, d'éirig Fionn Mac Cumhaill amaċ ar an gcliaḃán. Do ċuir sé cóta mór air agus rúgán féin aniar ṫairis. D'imtig sé leis na cúig mile. Do bí an gairgiḋeaċ, Illionn Iolċnoċaċ, tar éis na cúig mile agus fiċe do ṫaḃairt isteaċ agus iad araon ag dul go dtí an rtoc in aoinfeaċt.

"Dia duit, a aogaire na mbó," arsa an gairgiḋeaċ le Fionn Mac Cumhaill.

"Ó Dia 'r Muire duit," ar Fionn Mac Cumhaill.

"An iad ro rtoc Finn Mhic Cumhaill?" arsa an gairgiḋeaċ. "Ir breag an rtoc beaṫaiḋeaċ," arsa sé "agus ir ró-breag an rtoc iad," arsa sé arís. Do ċrom sé ag feanċar do an aogaire cad ḃain dó ag cuairt Finn Mhic Cumhaill, "agus árd-gairgiḋig read

iad," arra Illionn Iolchotach, "agus ó atáid riad com maith 'r atáid riad atá mé ag teichead liom féin a baile uatha. Ó atá mé ag imteacht tabharfaid mé liom tarb ó Fionn Mac Cumhaill."

"Mara féineach," arra an aogaire, "ní tabharfaid, nó má tugann tú leat an tarb, tabharfaid tú mire leat."

"Is beag an thiobloid liom tura do tabairt liom i brochair an tairb, pér ra domhan dé."

D'imtig an gairgideach agus rug ré ar leat-adairc ar an tarb agus tug ré trearna reacht n-acra talmhan de an iarnacht rin é. Do léim an t-aogaire i n-a diaid agus rug ré ar an adairc eile i n-a coinne agus do coimhéadar araon ag tarraing an dá adairc n-a céile go rinneadar dá leat dá ceann agus riar tré n-a chrom gur rgoileadar riar go dtí an earball é. Do labair an gairgideach dá riad gurab é an t-aogaire an fear ba láidire do-connaic ré riamh, "agus nuair ná fuair mé liom an tarb," arra ré, "nagaid mé tar n-air go breicfid mé Fianna Éireann."

D'imtig ré tar n-air, agus tug ré na cúig mile agus fiche irteach, agus ní raib déanta ag Fionn Mac Cumhaill act amháin an cóta mór do beit dainte dé nuair do bí Illionn Iolchotach irteach i n-a diaid.

Do beannuig ré do Fionn Mac Cumhaill agus adubairt ré leis: "is dóca gur tura Fionn Mac Cumhaill."

"Is mé ceana," arra Fionn Mac Cumhaill.

"Atá uaim ort, a Finn Mic Cumhaill, mo dinnéar agus ordar na hoitche."

"Geobair agus fáilte," arra Fionn Mac Cumhaill, "agus níor leig Fianna Éireann fear ar bit riamh uatha fá ochar."

Do cuaid Fionn Mac Cumhaill annrin amach agus do cuir an barr buabaill i n-a béal. Do féid ré é, agus d'aireóchtaide an barr buabaill i gceithre rann-

aib an domain. Do cuir ré ran mbarr buaball go raib fairsiteac uatbárach ag an cúirt, agus do réir mar do beat Fianna Éireann ag teacht gan aon bioc a cuigint [ar bit] ruime do cur ra fairsiteac ro. Do tornuigeadar ag teacht annrin Fianna Éireann go léireac. Do b'ait le hIllionn Iolchotach a laigead ruim bí Fianna Éireann ag cur ann, agus a tréanacht do breir orra. Do furbeadar go léir cum dinnéir. Do bí fear ar Fiannaib Éireann, a nglaodaidir Conán air. Sé geibead na cnáma go léir le piocad. Do caitead uball mairt trearna an búird go dti Conáin, agus nuair do-connaic Illionn Iolchotach ag dul trearna an cnáim do dug ré rnab air agus do dug Conán rnab ó an taob eile air. Do bíodar amaon dá tarraing ó n-a céile go rinneadar dá leat de an uball mairt eatorra. Do coiméad gach aoinne a raib i n-a dorn dé.

"Ir mór an reo liom," arra Conán, "tú, gibé áit táinig tú ar go mbeidtea com droch-múinte agus go dtógfá amach ar mo dorn ruo do béinn cum a úrdio, agus níl ionat," arra ré, "act plundairéir bacaig," dá bualad leir an méid do bí in a dorn de an cnám. D'éirig ré dá ceann mar éireocad liathróid de falla. Sé an méid ruime do cuir Illionn Iolchotach ra builte fuair ré act a lám do cur in airde agus a ceann do tocar dá rád gurb mait an builte é, act ná raib aon bioc ruime aige féin ann. Mar rin do bí. Nuair do bí an dinnéar itte, d'imtig Illionn Iolchotach amach, agus do buail ré builte ar an gcuaille comrac. Aoubairt ré reacht gcéad do cur cuige ar taob a láime deire, agus reacht gcéad ar taob a láime clé, reacht gcéad in a diaid aniar, agus reacht gcéad roime amach, agus reacht gcéad in agaid gach cúinne bí ar a rgéit. Do gab ré trioca mar do geobad readac tré rcata éanlaca [éanlait] lá gaoite nó dreoilin tré rcata éanlaca lá Márta.

Do rinne ré carnán dá gceannaib agus dá gcor-

aiḃ, agus carnán mór dá gcorpaiḃ agus dá gcuid éadaiġ. Do mharḃ ré iad go léir eac, agus do buail ré an dara duille ar an gcuaille comhraic, agus adubairt ré an cleas céadna do chur amach chuige. Do labair Fionn Mac Cumhaill le hOrcar, agus adubairt ré leis é féin do dul amach i gcoinne Illinn Iolchrochaiġ an chuid eile de an tráthnóna. Adubairt Orcar leis ná raġaḋ, acht é féineac do dul ann. "Agus is fada, a Fhinn Mhic Cumhaill," arra ré, "atá tú ag cur uġdarċáir orainn, agus anoir," arra ré, "tárdáil féin tú féineac an tráthnóna ro."

"Go deimhin, atá an gairgiḋeac mór ró-mhaith dámra," arra Fionn Mac Cumhaill, "agus atá mé róaorta, agus a Orcair," arra ré. "Is maiṁ duit atá 'am chur fá n-a déin chum thoiḋ leis, agus nuair mharḃóċaiḋ [muirḃriḋ] Illionn Iolchrochaċ mise," arra Fionn Mac Cumhaill, "beiḋ sib go léineac marḃ ar mo diaiḋ. Mise do bí ag coimhéad dúr gceann oraiḃ agus dúr gcion-deaċaḋ agaiḃ, acht mar sin féin," arra ré, "raġaiḋ mé fá déin an fir mhóir." Do chuir ré air a chulaiḋ cada agus cruaiḋ-comhraic agus d'imtiġ ré fá déin Illinn Iolchrochaiġ, agus ba dear an buaċaill é, Fionn Mac Cumhaill, fá n-a chulaiḋ cada agus cruaiḋ-comhraic. Do bí ré cúig thoiġde agus fiche ar aoirde, acht má fead ni fuil aon éireaċt a chuiginn [ar bit] ann taob le Illionn Iolchrochaċ. Do bí ré deiċ dtroiġde agus dá fiċid ar aoirde, agus cúig thoiġde déag idir a dá fhinneán. Do finneadar ar a ċéile mar do déanfaḋ dá leomhan duine nó dá mhadra carnaoile. Do déanfaidir ball dos de an mball cruaiḋ agus ball cruaiḋ de an mball dos. Do tarraingeóċaidir tobraċa [tobair] fíor-uisge, tré chroiḋe na gcloc nglar le foiréigean uile agus uiċóide chum a ċéile. Do leanadar dá ċéile go dtí bárr an tráthnóna go dtí go raiḃ Fionn Mac Cumhaill ag teaċt corta, agus do leag Illionn Iolchrochaċ ré tíor é. Do bí fgiaċ ar Fionn Mac

Cumhaill, agus nuair do beadh daoghal marbtha air, do rgréachfadh an rgiath. Le n-a linn rin do rgréach an rgiath. Nuair d'airig Oscar é, do bí geatta agus trí fichid geatta idir é féin agus an cuaille comhraic agus do léim ré an geatta agus trí fichid. Le linn 'r an duille do beit ag teacht ar mhuinnéal Finn Mic Cumhaill do cuir Oscar a clairdeamh roimh an mduille. "Tabair cearr dó," arra Oscar le Illionn Iolchrotach, "leig uait anoir é," arra ré, "agus fearóchaid mire in a áit an cuid eile de an tráthnóna."

"Mhuire," arra ré, "ir beag an thiobloid liom tura i n-a fochair reo." Fuair ré corda cruaid cnáibe agus do ceangail ré Fionn Mac Cumhaill in airde idir a dá flinneán ar a dhom, agus do cuaid ré ag throid Oscair annrin. An té do fagad ó iochtar an domhain go dtí uachtar an domhain cum féachaint ar cath agus ar chruaid-comhrac ir orra féin ba cóir dul ag féachaint. Do leanadar dá céile go raib an gnian ag dul ré. D'iarr Illionn Iolchrotach ror comhraic ar Oscar. "Atá laochar agus obair mór déanta agam t'réir an lae agus atá uaim fearta d'fagáil."

"Geobaid tú rin," arra Oscar.

"Atá mé tnáidte agat," arra ré le Oscar.

"Ná doubairt mire leat," arra Oscar, "nár beag duit mé féin an cuid eile de an tráthnóna, agus gan é rin do beit ar do dhom agat."

"Ir díreach é," arra Illionn Iolchrotach, "gurab é an cuid ir luige de Fiannaib Éireann ar buail mé fúta, agus ir dóca gurab iad na fir ir fearr atá romham fós."

Do cuadar cum fearta agus do caitheadar a ruipéar i dteannta a céile agus do cuaid Illionn Iolchrotach cum codalta. Do cuir Fionn Mac Cumhaill a ordóg in a béal agus do cogain ré í go dtí an rmiol agus ó an rmiol go dtí an rmúrach, agus do bain ré mar fior ar an ordóig mara [muna]

ȝcoimḋeaḋraḋ ré Illionn Ioléṙoċaċ in a ḋúṙeaċt an oiḋċe ṙin ȝo mbeaḋ ṙianna Éiṙeann ȝo léiṙ maṙḃ aiȝe aṙ an ṫá buille [uaiṙ] ḋéaȝ ḋaṙ [lá aṙ] n-a ḃáṙaċ. Do laḃaiṙ Fionn, aȝuṙ aḋubaiṙt ré le Feaṙȝus Ḋéil Ḋinn ḋul ṙá ḋéin Illinn Ioléṙoċaiȝ aȝuṙ caint aȝuṙ ṙeanċaṙ do ċoimḋeaḋ leiṙ aṙ ṙeaḋ na hoiḋċe. "Ní maȝaiḋ mé ȝo ḋeimin," aṙṙa Feaṙȝus Ḋéil Ḋinn, "aċt ṫéiḋiṙ ṙéin ann maṙ iṙ tú iṙ ṙeaṙṙ aṫá in a ṫaiṫiȝe ṫaṙ éiṙ an lae." Fuaiṙ Fionn Mac Cumaill i ȝcóiṙ é ṙéin annṙin aȝuṙ ṫuȝ ré leiṙ coṙn leanna aȝuṙ d'ḟiaṙṙaiȝ ré ḋé an ṙaiḃ ré in a ċodlaḋ. Do laḃaiṙ Illionn Ioléṙoċaċ aȝuṙ aḋubaiṙt: "aṫá mé i mo ṫuiȝe aȝuṙ níl mé i mo ċodlaḋ." "Aṫá laoċaṙ móṙ ḋéanta aȝaṫ," aṙṙa Fionn Mac Cumaill, "aȝuṙ iṙ ḋóċa ȝo bṙuil ṫaṙt oṙt. Éiṙiȝ aȝuṙ tóȝ an ḋeoċ ro."

"Sé do ḋeaċa-ṙa, a Finn Mic Cumaill," aṙṙa ré, "aȝuṙ ní ṙaiḃ mé ṙiaṁ in a ṙṙáinn níoṙ mó." D'ól ré ṙiaṙ an coṙn oiȝe do aon ḋeoċ aṁáin. Aḋubaiṙt Fionn Mac Cumaill leiṙ, má ṙí Éiṙe bí uaiḋ ṙá aṙṫ-ċíoṙ a ċlaiḋiṁ aȝuṙ a ṙȝéiċe ȝo ḋtaḃaṙṙaḋ ré dó í aṙ maiḋin i mbáṙaċ ȝan ṙléiḋe ȝan aiȝneaṙ, "aċt ȝo nȝeallṙaiḋ tú dúinn ȝo bṙanṙaiḋ tú in aṙ bṙoċaiṙ."

"Maiṫ an ṙeaṙ, a Finn Mic Cumaill. Sin a bṙuil uaim. Níl aon ṙuḋ iṙ ṙeaṙṙ ná an ṙéiḋeaḋ."

"Aṫá mé aȝ cuṙ ceiṙṫe oṙt," aṙṙa Fionn Mac Cumaill. "Caḋ aṙ ḋuit, nó cia aṙ ḋíoḃ tú? Iṙ ḋóċa ȝo bṙuil laoċaṙ móṙ ḋéanta aȝaṫ ṙé [ruḷ] aṙ ḋuaiḷ tú ṙúm-ṙa."

"A Finn Mic Cumaill," aṙṙa ré, "ó ċuiṙ tú an ċeiṙṫ oṙm, ré an áiṫ an aḃ aṙ ḋaṁ-ṙa ná ó ṙioȝaċt na bṙeaṙ móṙ. Aċt in Éiṙinn do maṙḃaḋ mo aṫaiṙ aȝuṙ aṙ ḋain liom ṙiaṁ. Do bí ḋuine aȝuṙ ṙiċe ḋeaṙḃṙáṫaiṙ aȝam aȝuṙ mé ṙéin an ḋuine ḋa luȝa díoḃ. Do bíḋíṙ aȝ imṫeaċt ȝaċ aon lá aȝuṙ ní ṙeaḋaṙ mé cá mbíḋíṙ aȝ ḋul. Ní ṙaiḃ aon ṁeaṙ aca

orm le mo laiġeaḋ. Acṫ ḋo leaṅ mé iaḋ aoṅ lá amáiṅ. Do ḃioḋar aġ imṫeaċt riaṁ aġur ċoiḋċe ġur ċuaḋar ġo ḋtí cairleáṅ ḃí ar ḃruaċ na fairrġe. Do ḃí ḋuḃaḋ na ġcnoc aġur na mḃáṅta ḋe ḋaoiniḃ ar aṅ áiṫ riṅ aġur ré ruḋ ḃioḋar a [ḋo] ḋéanaṁ ná aġ caiṫeaṁ ḃrón ṁuilinn i ġcoinne an ċairleáin, aġur an ṫé ir aoirḋe ċuirfeaḋ í, ḋo ḃí an Rí ċum a inġean ḋo ṫaḃairṫ ḋó le póraḋ. A Finn Mic Cumaill," arra ré, " ḋo ḃí na fir coṁ mór coṁ ġarḃ riṅ aġur ná fuiġḃinn teaċt ar an mḃróin. Do ḃí mé i ḃrad aġ fuireaċ [fanaṁain], acṫ ra ḋeireaḋ ċiar ċall ċuġ mé léim ar mo ċorp aġur ḋo láṁaiġ mé an ḃró ar ċeaċt ċum talaṁ ḋí. Do ċaiṫ mé ar mo láiṁ ḋeir í i ġcoinne an ċairleáin aġur do ċuir mé ġlan ar an ṫaoḃ eile í: fé [ruḋ] ráiniġ ḋí ḋul ar talaṁ, ḋo ġaḃar i mo ċiotóiġ í, aġur, a Finn Mic Cumaill, ḋo rinne mé an oḃair riṅ léiṫe naoi n-uaire. Do ċuir an óiġ-ḃean a ceann amaċ i mḃárr an ċairleáin ruair ḋo-ċonnaic rí an ġairġe ḋá ḋéanaṁ, aġur, a Finn Mic Cumaill, ruair ḋo-ċonnaic mé ḃreáġaċt na mná ḋo léim mé ar mo ċaḃail i ġcoinne an ċairleáin, ḋo ċuir mé mo láṁ in a cṁior aġur do ṫóġar liom ar mo ḃrom í ar éiġean ṫré an ḋúṫaiġ. Do ċuaḋar ġo ḋtí ḃruaċ na fairrġe. Do rinneaṙ curraċán, aġur do ċuaḋar irteaċ innte, aġur d'imṫiġeamar linn ċum fairrġe. Ruair do ċuaḋmar in imiġcéin [in imċéin] ó ḃaile do-ċonnacamar an rṗéir aġ doṙċuġaḋ ór ár ġceann. Do ṫáirlinn anuar ċuġainn ra curraċán ṙean-ḋuine beaġ liaṫ aġur ruġ ré orm aġur ar mo ṁnaoi ḃreaġ ḋeaṙ ar ġlaoḋaiḋir maṙ ainm uirre Réalta na Maoin. Do ċeanġail ré ár láṁa aġur ár ġcorṙa ḋá ċéile, aġur d'árḋuiġ ré leir rinn in áirḋe ran aer. Do rġaoil ré an curraċán le ṫaoiḋe aġur le mór-fairrġe, aġur do ṫuġ ré leir irteaċ rinn ċum tíreaċ. Do ċaiṫ ré mé in áirḋe i ġcúl ṙean-ċeárḋáċan, aġur ṫuġ ré leir mo ḃean aġur do ḃain ré an ṫuil airṫe,

agus do rinne claideamh di aige d'fagail le fuil mo mhá. Do cuir ré gairm-rcoile amach annrin, agus adubairt ré leo go raib aige anoir an plundairéir marb a acair agus a fean-acair, agus ar bain leir riam, gurab é marb iad, é féin agus a muinnteap. Iad go léir do tabairt leo fagóidí go nógfaidir agus go lorgfaidir é ar maidin i mbárac. Nuair fuarar amuig é d'iarrar ar an mbuacaill di ag an fean-duine mé do rgaoileadh.

"Adubairt an buacaill liom dá rgaoilfead ré féineac mé an té ceangail ceana mé go gceangaileócad [gceangailfead] ré arir mé. 'Dar mo láimh-ra duit-re, a buacaill gaba[nn],' arra mire, 'má rgaoileann tura mire ar an ndoinriún a bfuil mé ann, gac ar bain leir riam ní ceangaileócad [ceangailfead] arir mé cum mé do cur ran áit céadna a bfuil mé.' 'Sé an feall tú d'fagaint [d'fagbáil] ann gan dabt,' arra ré, 'act má rgaoilim-re tú,' arra ré, 'agus go bfuigbid an fean-duine an buntáirte ort, beid mire marb com maic leat féin.' 'Geallaim duit,' arra mire, 'má rgaoileann tú mé go mbeid do ceann agus do cion-beadad agat, agus beid an náirún ar fad agat atá tógta ruar ag an máigirtir.' 'Ragaid mé an feanr leat,' arra an buacaill gabann. Do tug ré leir claideamh cum na téada do geappad di do mo ceangal, agus nuair do fil ré na téada do geappad ir amlaid do pagad na téada i láimreadt. 'Anoir,' arra mire, 'téidir agus faig an claideamh do rinnead a fagairt le fuil mo mhá féin.' Do cuaid, agus nuair táinig an claideamh i ngiorract trí troigte do an ceangal, d'imtig na téada in a mblúireadaib. 'Fanfaid mire annro inr an áit a bfuil mé,' arra mire, 'agus téidir-re i mbun do gnóta féin, agus beid a fior againn cad adéanfaid an fean-duine nuair tiocfaid ré irteac.' Nuair táinig ré irteac adubairt ré leir an mbuacaill gabann: 'reo anoir,' arra ré, 'atá mé

cum nóṫaḋ aguṙ loṙṫaḋ biṫeaṁnaiṫ ṁaiṙḃ ar ḃain liom ṙiaṁ, é ṙéin aguṙ a ṁuinnṫeaṙ.' Nuair ḋo ṙil ré ḃeiṫ aṫ ḋul ṙá mo ḋéin i n-áiṙḋe go ḋṫí an ṙeaṅ-ċúl, ḋo ḃí mé i mo ṙeaṙaṁ ar lár na ṙeaṅ ċeáṙḋċan ór a ċoinne amaċ. Do ṙinneaṁaṙ ar a ċéile maṙ ḋo ḋéanṙaḋ ḋá leoṁan ḃuile, nó ḋá ṁaḋṙa caṙṅaoile. Do ḋéanṙaimíṙ ḃall boṫ ḋe an mḃall cruaiḋ, aguṙ ḃall cruaiḋ ḋe an mḃall boṫ. Do ṫaṙṙaingeóċaimíṙ ṫoḃaiṙ ṙíoṙ-uiṙṫe ṫré ċroiḋe na ṫcloċ nglaṙ le ṙoiṙéigean uile aguṙ uṙċóiḋe ċum a ċéile go ḋṫí aṙ ṫeaċt an ṫṙáṫnóna aguṙ an ṙeaṅ-ṫaḃa aṫ ḃuil ṫṙíom. Annṙin ḋo laḃaiṙ an ḃuaċaill ṫaḃann, aguṙ aḋuḃaiṙt ṙé liom: 'Ir móṙ an ṙeó liom,' aṙṙa ṙé, 'ṫaiṙṫiḋeaċ ċoṁ ḋeallṙaḋṫaċ leaṫ ṫuṙaḃ é an ṙeaṅ-ḃuine miáḋṁaṙaċ ṙin aṫá aṫ ṫaḃaiṙt ḋo ḋóṫain le ḋéanaṁ ḃuiṫ. Cṙoṫ ṙuaṙ ṫú ṙéin,' aṙṙa ṙé, 'aguṙ ir ṙaḋa liom aṫá ṫú aṫ ṫaḃáil ḋó.' Le linn aguṙ an ḃuaċaill ṫaḃann aṫ laḃaiṙt ḋo ḃí an ṙeaṅ-ṫaḃa aṙ cnáṁ a ċúil aṫam, aguṙ ḋo ḃaineaṙ an ceann ḋé aṙ an áiṫ ṙin. D'imṫiṫeaṙ amaċ annṙin aguṙ an ḋṙeam a ṙaiḃ na ṙaṫóiḋí aca ċum ḃeiṫ ḋo mo nóṫaḋ aguṙ ḋo mo loṙṫaḋ ḋo ṁaṙḃ mé ṫaċ aoinne ṙiaṁ aca. Ṫáinig mé ṫaṙ n-aiṙ iṙṫeaċ go ḋṫí an ḃuaċaill ṫaḃann aguṙ d'ṙiaṙṙuiṫeaṙ ḋé an ṙaiḃ aon ṫṙeim aiṫe d'ioṙainn. 'Aṫá ḋo ḋóṫain,' aṙṙa an ḃuaċaill ṫaḃann. Do ṙuiḋeaṁaṙ i ḃṙoċaiṙ a ċéile aguṙ ḋo ċaiṫeaṁaṙ ár nḋinnéaṙ, mé ṙéin aguṙ an ḃuaċaill ṫaḃann.

"Ní ṙaiḃ díṙeaċ aċt ár nḋinnéaṙ caiṫṫe aṫaiṁn nuair ḋo ḃí an áiṫ lán iṙṫeaċ ḋe ḋaoiniḃ. D'imṫiṫeaṙ ṙá n-a nḋéin aguṙ ní ṙeaḋaṙ caiḋé an ċúiṙ iaḋ, aċt ḋo ḋṙuiḋeaṙ ċúċa aguṙ ḋo ṁaṙḃ mé ṫaċ aoinne ṙiaṁ aca go ḋṫí aon ṙeaṙ aṁáin. Aḋuḃaiṙt an ṙeaṙ ṙin liom ṫan é ṙéin ḋo ṁaṙḃaḋ, aguṙ go n-inneoṙaḋ ré ḋam caḋ ṫuṫ ṙa ṫṙiṫíḋ é.

"'Caḋ ṫuṫ ṙa ṫṙiṫíḋ ṙiḃ?' aṙṙa miṙe.

"'A Illinn Iolċṙoṫaiṫ,' aṙṙa ré, 'ḋo ṙuaḋaḋ inṫean an Rioṫ, aguṙ ḋo ċuiṙ ré ṙinn-ne ṫré an náiṙiún aṫ ṙéaċaint a mḃ'ṙéiḋiṙ i d'ṙaṫḃáil.'

"'Dar mo láim-re duit-re, a fir maith,' arra mise, 'dá mbeadh a fior fin agam, ní marbóchainn [muinb-finn] aonne agaib. Teidir-re a baile agus abair leis an Rig go bfaca tú Illionn Iolchrochach agus go bfuil a ingean in a codlad agus ná fagbfaidhe [fuigbthi] i d'feicfinn.'

"'O'imthig an fear leis a baile, agus do cuadar tar n-air go dti an buachaill Gabann. O'fiafruigear de an mbuachaill Gabann cia aca b'fearr leis teacht liom féineach, nó fuineach [fanamhaint] fa náirún i n-a fiadh fé bi buailte amach agam féin dó.

"'Ir fearr liom dul leat,' arra an buachaill Gabann.

"Do chuadar agus fuaireadar mo dhean, Réalta na Maoin, bi marbh ag an fean-Gabha. Do cheangailear in airde idir mo dá fhinneán i, agus d'imthigeamar, mé féin agus an buachaill Gabann linn-ne thé an dúthaig. Nuair do chuadmar in imigcéin [in imcéin] ó baile, adubairt go radar ag teacht corcha de an mnaoi. Adubairt an buachaill Gabann liom gur chóra dam i do chur fa talamh mar do dheantaoi [do-ghnithi] le n-a leithéid riamh.

"'Dar mo láimh-re duit-re, a buachaill Gabann,' arra mise, 'meireach mar ir tú adubairt an chaint liom, do bainfinn an ceann díot ar an áit a bfuil tú i do fearamh. Mo bean bhreágh dhear,' arra mise, 'Réalta na Maoin agus a fuair mé dá duadh, ní chuirfidh mé fa talamh choidche i.'

"Do finneamar ár nearcha. Do fochruigear níor fearr ar mo thom i. O'imthigeamar linn annsin, agus do chuadmar go dti bruach na fairrge. Do finnear corracán ar an áit sin. Do chuadar-sa féin agus an buachaill Gabann agus Réalta na Maoin isteach innte. Adubairt leis an mbuachaill Gabann agus finn istigh fa chorracán chum imtheachta chum fairrge.

"'A buachaill Gabann,' arra mise, 'ir dóigh liom

go bfuil fé ceapt dam fud éigin do déanamh léide agus gan i do bheit níor fia.'

"'Ná abaidhe mise leat,' arsa an buachaill gabann, 'nach comarádaidhe do duine beo duine marbh.'

"'Do sinnear cairleán ar an áit sin ar scarbhach rough place na trága. Cuzar mar buaidh do an cairleán do beit az carad timcheall agus gan aon fazbáil é do stad go brách go stadfainn féin é, agus do cuireas isteach Réalta na Maoin ann. D'imtigear féin agus an buachaill gabann cum fairrige linn annsin isti fa comrachán, agus nuair do bíos scachaid de an t-sligid adhbar leis an mbuachaill gabann go raibh uaigneas az teacht arís orm ar diaidh na mná agus go scarfainn arís uirre. Do chuadar tar n-air arís fá n-a déin agus cuzar liom amach ar an scairleán í, agus d'imtigeaman annsin cum fairrige. Do chuadmar isteach i náisiún eile. Do bíomar az imteacht linn tré an náisiún sin, gur teagmhuig sean-ceárdoca orainn. Do chuadmar isteach inr an sean-ceárdocáin, d'fiarruigeaman de an ngaba an raibh aon gheim bíd aige do tabairt fé le n-ite dúinn. 'Atá agus fáilte,' arsa an sean-gaba, 'caidé an rud é sin atá in áirde ar do thom agat,' arsa sé. 'Atá mo bean,' arsa mise, 'agus í marbh. An bfeadair tú an bfuigbteá aoinne dam,' arsa mise, 'do cuirfeadh an t-anam innte tar n-air arís.' 'Má tabairtá gheim bliadna dam ort féin, agus ar do buachaill tabairaid mé mo focal duit go gcuirfid mé féin an t-anam innte i gceann lá agus bliadain.' 'Atáim fárta leis sin,' arsa mise, 'le marzad do déanamh leat gheim do tabairt duit orm féin agus ar mo buachaill. Act bí riúnálta,' arsa mise beit in úl le n-a hanam do chur i mo mhaoi-ra i gceann lá agus bliadain, nó tabairaid tú mac do adar agus do mhádar dam-sa.' 'Níl aon baogal in aon chor ná cuirfid mé an t-anam innte,' arsa an gaba, act caitfid tú coimhéad an rud chuirfid mise amach ar

poll atá annro cuṡac, aṡur mara [muna] ṡcoimḋeaḋ-ṡaiḋ tura é rin dam-ra, beiḋ lá aṡur bliaḋain eile aṡam-ra ort-ra aṡur ar do buaċaill.' 'Atá ṡo maiṫ,' arra mire, 'dá mbeaḋ na deamain aeraċa féin ann do ċoimḋeaḋaḋ mire iaḋ.'

"Do ċaiṫeamar linn an aimṫear ṡo raiḃ an bliaḋain caiṫṫe, aṡur do bí an lá dá ċaiṫeamh annrin.

"'Seaḋ, a ṡean-ṡaḋa,' arra mire, 'bí reamṁaċ do do maṙṡaḋ.'

"'Deaḋ ar an nóimeint,' arra an ṡean-ṡaḋa. Tuṡ an ṡean-ṡaḋa leir nuḋ bí aiṡe corṁail le ṡeirḋeaḋ. Tuṡ ré mire leir, aṡur do ċuir ré an ṡeirḋeaḋ irteaċ i bpoll aṡur mire ar béal an poill aṡur aḋubairt ré liom an nuḋ ċuirṡeaḋ an ṡeirḋeaḋ amaċ ar an bpoll, mara [muna] ṡcoimḋeaḋṡainn é ṡo mbeaḋ ṡreim bliaḋna eile aiṡe orm. 'Atá ṡo maiṫ,' arra mire. Ir ṡairiḋ do bíor nuair do léim nuḋ amaċ ċuṡam corṁail le riaḋ. Tuṡar iarraċt ar breiṫ air. Do ṙleamnuiġ uaim ra trliġiḋ ná ruairṡear coiṁḋeaḋ i mo láim dé aċt dá órḋóiġ a ċoire. Do bíor-ra féin aṡur é féin aṡ ṡaḃáilt dá ċéile, aṡur níor bréiḋir liom aṫ-ṡreim do breiṫ air ṡo ceann i bfaḋ, ṡo dtí ṡo bfuairṡear ra deirḋeaḋ ċiar ċall mo dá láim do ċur timċeall ar a ċaḃail, aṡur do buailear fúm ċior é de an iarraċt rin. Táiniġ an ṡean-ṡaḋa aṡur do ḃain ré braon ṡola ar báṙr a ċluaire. Tuṡ ré leir Réalta na Maoin aṡur do ċuir irteaċ in a béal trí braon dí, aṡur do ċuir ré in a ṙúil í, aṡur do ċuimil ré dá cluaraiḃ trí braon eile di. D'éiriġ ré aniar ċom ṙleamain ċom rián aṡur do bí rí riam."

Le n-a linn rin do bí ré in a lá, aṡur aḋubairt Illionn Iolċroċaċ le Fionn Mac Cumaill ṡur le n-a cuid bladaireaċt do bí díoġḃáil mór déanta aiṡe dó, coṁlaḋ na hoiḋċe do ċur i muṡa air aṡur laoċar mór do bí le déanam indiu aiṡe. "Ná aḋubairt tura liom-ra," arra Fionn Mac Cumaill, "ṡurab in Éirinn do maraḃaḋ do aṫair aṡur do

ſinnſeaṁ ɡo léiṁ, aɡuṁ beiṫ cú féin maiṫ aṁ a dá ḃuille [uaiṁ] déaɡ aṁ ḃall aɡ Oṁcaṁ.

Ní ṁaiṫ an ṁocal ṁáiṫṫe aɡ Fionn Mac Cumaill nuaiṁ ṫo ḃí an ḃuille ḃuailte aɡ Oṁcaṁ aṁ a ɡcuaille comṁaic. Do ṁinneaṫaṁ aṁaon ṫo ċuṁ le céile maṁ ṫo ṫéanṁaṫ ṫá leoṁan ḃuile, nó ṫá ṁaṫṁa caṁnaoile. Do ṫéanṁaiṫiṁ ḃall ḃoɡ ṫe an mḃall cṁuaiṫ, aɡuṁ ḃall cṁuaiṫ ṫe an mḃall ḃoɡ. Do ċaṁṁaingeóċaiṫiṁ ṫobaiṁ ṁíoṁ-uiṁɡe ṫṁé ċṁoiṫe na ɡcloċ nɡlaṁ, le ṁoiṁéiɡean uilc aɡuṁ uṁċóiṫe ċum a céile ɡo ṫṫí i ṫṫeaṁnṫa an ṫá ḃuille ṫéaɡ. D'éiṁiɡ Illionn Ioléṁoċaċ in áiṁṫe aɡuṁ maṁ ḃí ṁé níoṁ aoiṁṫe ná Oṁcaṁ ṫ'éiṁiɡ Oṁcaṁ in a ṫiaiṫ, aɡuṁ ṫo ḃuail ṁé le n-a ċlaiṫeaṁ é i ṫṫeoṁa an ċinn aɡuṁ na coṁa. Do ḃain ṁé an ceann ṫé ṫe an iaṁṁaċt ṁin. D'éiṁiɡ an ceann in áiṁṫe ṁa ṁṁéiṁ aɡuṁ ċuɡ ṁé iaṁṁaċt aṁ ṫeaċt aṁ an ɡcolann aṁíṁ, aɡuṁ ṫá ṫṫiocṁaḋ an ceann aṁ an ɡcolann, ṫo ṁaṁḃóċaḋ [ṁuiṁḃṁeaḋ] ṁé ṁianna Éiṁeann ɡo léiṁ. D'éiṁiɡ Oṁcaṁ ṫe léim amaċ aṁ a ċaḃail, aɡuṁ ṫo ḃuail ṁe le ḃuille coiṁe an ceann. Do ċuiṁ ṁé maṁ ṁeiṫċini in áiṁṫe aṁ an aeṁ é, aɡuṁ ṁiaṫ aṫá aɡ ṫaḃaiṁṫ ṁolaṁ na hoiṫṫe ṫúinn ɡo léiṁ ó ṁoin. Do ṁaɡaḋ ṁeaṁ ṁé ṫṁoiɡṫe iṫiṁ ɡaċ aon earna le hOṁcaṁ aṁ ṁin ɡo ṫṫí ɡo ḃṁuaiṁ ṁé ḃáṁ, aɡuṁ an ṁineaḋ ḃain ṁé aṁ ṁéin aɡ ḃaiṁṫ a ċinn ṫe Illionn Ioléṁoċaċ.

An t-Sean-ċailleaċ sa ċóṁra.

Do ḃí beiṁṫ ṫeaṁḃṁáċaiṁ ann ṁaṫó aɡuṁ ṫo ḃíoṫaṁ aṁaon póṁa. Do ḃí muiṁeaṁ móṁ aṁ ċeann aca aċṫ ní ṁaiṫ aoiṁne claiṁne aɡ an ṫuiṁe eile. Do ḃí ṁeaṁ an ṁuiṁiṁ an-ṫealḃ. Níoṁ ṁaṁ ṁin ṫo an ḃṁeaṁ eile; ṫo ḃí ṁé an-ṁaiṫḃiṁ. Do ḃí ṁeiṁṁ ṁóṁ ċalṁan aiɡe, aɡuṁ ṁṫuṁ aɡuṁ ɡeall aiṁ. Ċáiniɡ an ṁaoɡal ċoṁ

cruaiḋ rin ar an ḃfear ḃocṫ agur gan aiġe acṫ an ṫ-aon ḃó-in amáin d'éiġean dó i do ṫabairt leir go ḋtí an aonaċ ċum diaḋ agur éadaċ d'faġḃáil dá leanḃaiḃ. Níor fiafruiġ aoinne dé ar an aonaċ cad ḃí aiġe. Do ḋuiḃ agur do ṫeann air nuair do ċaiṫ ré i do ṫabairt a [do] ḃaile arís agur fior aiġe gurab é an dealḃar ḃí ra mbaile roimhe.

Do carad rtracaire air ar an mbóṫar. "Dia ḋuit, a fir an tiġe," ar reirean. "Dia 'r Muire ḋuit a'r Pádraiġ," arra an fear ḃocṫ cráiḋṫe leir. "An aġ díol nó ag ceannaċ ḃí?," arra an rtracaire. "Go bróiṫiḋ Dia orainn, ir aġ díol do ḃíor agur má fead níor ḋíolar agur ní feadar mé cad déanfad le mo rguaine agur gan aon nuo le n-iṫe aca ra mbaile agur gan aon faġḃáil air nuair nár ḋíolar i reo." "Agur," arra an rtracaire, "ḃruil aon ḋuine muinnteartá agat d'fuarġaileóċaḋ oṁ go bruiġḃṫeá an bó-in do díol." "Atá, a mic ó, deanḃráṫair dam i mbéal an doṁain a ḃruil raiḋḃear go leor aiġe agur ir beag an mait ḋam-ra é rin mar ní féaċfad ré oṁm." "Ḃruil aoinne clainne ag an deanḃráṫair rin." "Ó níl, a mic ó, agur atá a fliocṫ air, ní ṫuiġeann ré ḋam-ra ná do mo ċúram." "An leiġfeá leat mire go lá," arra an rtracaire. "Go bréaċaiḋ Dia orainn ní beag dam mé féin agur a ḃruil agam do beiṫ ar an-áiro agur gan tura do beiṫ ċom ḋona linn." "Ir cuma rin, raġad leat," arra an rtracaire.

Nuair do ḃíodar ag déanaṁ ar an nġeata do ḃí na páirtí ar fad ar an mbóṫar ag faire go ḃreiċfiḋ a n-aṫair ag teaċt. Nuair do-ċonnacaḋ an bó aiġe arís ag teaċt ṫar n-air, do liúġadar agur do rgreadadar agur do riṫeadar irteaċ go ḋtí a máṫair agur adubradar léiṫe go radadar péiḋ anoir, go raiḃ an bó ag teaċt ag a n-aṫair arís.

"Éirtiġiḋ, a páirtí," arra an rtracaire, "ḃíonn caḃair Dé ar ḃóṫar." Agur ċom luaṫ agur ṫáinig

ꝺoṁċuġaꝺ na hoiꝺċe, "éiriġ," aṁṛa an ṛṫṁacaiṁe le n-a n-aċaiṁ, "aġuṛ faġ máṫa maiṫ móṁ ꝺam." "Ó cá bṛuil tú ċum mé ꝺo ṫaꝺaiṁṫ?" "Is cuma ꝺuit ṛa ṫuꝺaiṛṫe aċt ṛiuꝺail leat."

O'imṫiġeaꝺaṛ leo aġuṛ ꝺo ċuaꝺaṛ go ꝺtí tiġ [ṫeaċ] an ꝺeaṛꝺṛáṫaṛ aġuṛ ꝺo ċuaiꝺ an ṛṫṁacaiṁe iṛṫeaċ i ꝺtiġ na ꝺṛṁáṫaí aġuṛ ꝺo lion ré an máṫa go maiṫ. Do ċuaiꝺ ré iṛṫeaċ i ꝺtiġ an ꝺainne aġuṛ ꝺ'áṛꝺaiġ leiṛ meaṛcán ꝺṛeaġ ime. Do ċuaꝺaṛ a [ꝺo] ꝺaile go ꝺtí an ꝺean ꝺoċt ꝺí aġ ꝺaile aġuṛ aꝺuꝺṛaꝺaṛ léiṫe coṛcán ꝺíoꝺ ṛin ꝺo ċuṛ ṛíoṛ ꝺo na leanꝺaiꝺ. Do ċuiṛ aġuṛ ní ꝺaoġaí go ṛaiꝺ aon ocṛaṛ oṛṛa aġ ꝺul a [ꝺo] ċoꝺlaꝺ annṛin. Nuaiṛ ṫáiniġ an ꝺaṛa hoiꝺċe aꝺuꝺaiṛṫ an ṛṫṁacaiṁe le ṛeaṛ an tiġe éiṛġe aġuṛ ṫeaċt leiṛ aṛíṛ. "Ó Dia le mo anam, a Ṡeáin," aṛṛa an ꝺean, "nó cṛoċṛaṛ ṫú." "Daṛ ṛiaꝺ féin," aṛṛa an ṛeaṛ eile, "ní ċṛoċṛaṛ an ṛaiꝺ 'ṛ ꝺeaꝺ-ṛa in a ṛoċaiṛ." Do ċaiṫ ré imṫeaċt leiṛ aġuṛ ꝺo ċuaꝺaṛ go ꝺtí an ṗáiṛc maṛ a ṛaiꝺ ꝺeaṫaiꝺiġ, aġuṛ ꝺo ċaṛ an ṛṫṁacaiṁe leiṛ an ṫ-ṛeaṛaiꝺ ꝺo ꝺ'ṛeaṛṛ ṛuaiṛ ré, aġuṛ ꝺa ġaiṛiꝺ an ṁoill ꝺí aiṛ ꝺá maṛꝺaꝺ aġuṛ ꝺá cuṛ i gcóiṁ aġuṛ aꝺuꝺaiṛṫ le ꝺean an tiġe a nꝺóṫain ꝺo ċuṛ ṛíoṛ ꝺo na páiṛtiḃ ꝺí ṛin. Do ċuiṛ, aġuṛ, má ċuiṛ, ní gan eaġla é.

Do ꝺí ionġantaṛ aṛ ꝺean an ṛiṛ ṛaiꝺḃiṛ, maṛ ꝺo ꝺí a ṛioṛ aici iaꝺ ꝺo ꝺeiṫ an-ꝺealḃ, aġuṛ aꝺuꝺaiṛṫ ṛí le n-a máṫaiṛ ná ṛeaꝺaṛ ṛí caꝺ ꝺo ꝺí aca nó cá ṛaḃaꝺaṛ aġ ṛaġḃáil ġneim le n-iṫe nuaiṛ náṛ ꝺíoladaṛ an ꝺó. "Ní ṛeaꝺaṛ," aṛ ṛíṛin, "cionnaṛ ꝺo ġeoḃaimíṛ amaċ é." "Ní ṛeaꝺaṛ i mḃaṛa," aṛṛa an ṁáṫaiṛ. "Raġaꝺ-ṛa ṛuaṛ go ꝺtí Dṛiġiꝺ (.i. ꝺean an ṛiṛ ꝺoiċt) aġuṛ ṛiaṛṛṗóċaiꝺ mé ꝺí an leiġṛeaꝺ ṛí ꝺam an cóṛṛa ꝺo ċuṛ iṛṫeaċ ṛa ċiṛtin, maṛ go ḃṛuilmíꝺ ċum ꝺeiṫ aġ ꝺualaꝺ an aṛḃaiṛ aġuṛ go mḃeaꝺ ṛé ṛa ṫ-ṛliġiꝺ ꝺúinn. Ġeoḃaiṛ-ṛe ꝺul iṛṫeaċ ann, a ṁáṫaiṛ, aġuṛ cuiṛṛeaꝺ-ṛa an ġlaṛ aiṛ. Cuiṛṛiꝺ

mé poll ann ra t-rliġiḋ go bruiġḃiḋ tú beiṫ ag féaċaint amaċ triḋ oṁra agus do-ċiḋriḋ tú cad beiḋ aca." "Era a inġin ó," arra an máṫair, "do caillfiḋe de an ocras mé rá ċeann dá lá." "Ní ċaillfear," arra an inġean, "mar cuirfeaḋ-ra an oireaḋ biḋ ċuġat agus déanfaiḋ tú." Do ċuaiḋ ri go dtí an bean boċt agus d'fiarfruiġ rí di an bruiġḃeaḋ rí an córa do ċur irteaċ ra ċirtin go ceann cupla lá mar go rabaḋar ċum beiṫ ag bualaḋ an arḃair, agus go ndéanfaḋ ré an-mait dóiḃ é do beiṫ ar an t-rliġiḋ dóiḃ. Adubairt riri léiṫe go bruiġḃeaḋ agus fáilte. Do cuireaḋ mo fean-ċailleaċ irteaċ ra córa agus cuġaḋ ruar go dtí an teaċ eile é. Ní raiḃ a fior ag aoinne go raiḃ aon ruo irtiġ ann. I gceann na hoiḋċe nuair do ḃiodar ag iṫe a gcoda agus corcán bneaġ de fearaiḋ beirḃṫe aca, d'féaċ ceann de na páirtiḃ rior mar a raiḃ an córa agus do-ċonnaic ri mar do beaḋ péiltin ag laraḋ tré an poll i gcliaṫán an córa. "Ó a ṁam, a ṁam," ar riri, "féaċ an péiltin ata ra mboreа úo fior." "Éirt, a rciuirre," arra an máṫair, "cad do ṫabarfaḋ péiltin annrin?" "Ó ata ré ann go deimin," arra an páirte. "Dar riaḋ, ṁuire," arra an rtiacaire, "beiḋ a fior agam-ra cad ata ann," ag oul rior agus ag tarraing an béil-arra agus do ṫóg ré ruar an clár. Cad do ġeoḃaḋ ré irtiġ ann aċt mo fean-ċailleaċ agus gan cniúġ innte. "Ataiṫ annrin, a fean-ṫubairteoir," ar reirean "aċt ni ṫabarfaiṫ-re an rgéal a [do] baile leat mar do fil tú é do ṫabairt." Ruair ré cnáṁ mór de ċeaṫraṁa na reafaide agus do fáiṫ ré riar in a béal i agus do ṫaċt ré i. Do ḋún ré anuar an clár, arir agus do rocruiġ ré é mar do bi ré roime agus d'fág ré ann mo fean-léiḋ.

I gceann dá lá annrin ṫainig an inġean agus ṫug rí léiṫe an córa a [do] baile agus nuair d'orcail ri é, ruair ri a máṫair tar eir báir irtiġ ann. Do ṫuit

an-tuṡ-ar-an-laṡ aiṫi aṡur ní ṗeadar ṗí cad do déanṁad ṗí mar ná raiḃ a ṡior aṡ a ṗear aon ruḋ mar ṡeall air. Sé an ruḋ do ċear ṗí ná a máṫair do ṫarraing amaċ ar aṡur í do ṁineaḋ ar an leaḃ-ċain aṡur leiṡinn [léiṡean] uirre ṡur bár obann ṗuair ṗí. Do ċuaiḋ ṗí amaċ aṡur do ṡlaoiḋ ṗí ar a ṗear aṡur aṁuiḃaiṁ leir ṡo raiḃ a máṫair tar éir baṁ aṡur ná ṗeadar ṗí cad déanṁad ṗí. "Ó a ċlaḋaire," ar ṗeirean, "caiḋé an ċúis nár ṡlaoḋ tú oṁ ṗaḋ ṡo naṡainn ṗá déin an t-raṡairt?" "Do bí ṗí imṫiṡṫe," ar ṗiṁ, "ṗé [ruṫ] braca mé í." Do ṡlaoḋaḋar irteaċ annṁin ar na coṁurranaiḃ aṡur d'ṡocruiṡeaḋar i mar ḃa ċeart ċum í do ṫórraṁ.

Do bí bean uaral ar an mḃaile aṡur ṡaċ aon ḃaintreaḃaċ do-ṡeoḃaḋ bár ċaiṫeaḋ ṗí ṗéin cóir ṫórraiṁ do ċur orra, mar ḃa é nór bí aiṫi é. Do ċuir ṗí uirre reo ċoṁ maiṫ é, mar do bí an-ṁear aiṫi uirre. Aṡur an oiḋċe tar éir í do ċur aṁuiḃaiṁ an rṫracaire leir an ḃean boċt ṡur móṁ an ṗeall na héaḋaiṡe breáṡa bí uirre do ḃeiṫ aṡ dreoṡaḋ ṗa ċré aṡur an ṗráinn [ṡáḃaḋ] bí aṡ a páirtíḃ rin leo, aṡur "b'ṗearr ḋúinn ḋul aṡur í do ṫóṡḃáil aṡur iaḋ do ḃaint dí." "Ó a ṁic ó," arra an ṗear boċt, "ní déanṁainn ar mo ċeann." "Riaḃal mire ṁaireaḋ," ar ṗeirean, "ṡo ṡcaiṫfiḋ tú teaċt ṡan duiḋeaċar ḋuit." D'imṫiṡeaḋar leo aṡur do ṫóṡaḋar í. "Seo," arra an rṫracaire, "tóṡ léat na héaḋaiṡe reo aṡur tóṡraḋ-ra liom í ṗéin." "Ó, caiḋé an ṡnó ará aṡat dí ṗéin, ṡibé mar déanann na héaḋ-aiṡe?" "Ir cuma ḋuit," ar ṗeirean, "ać déan mo ċoṁairle." Ċuṡ ré leir í ṡo dtí a teaċ ṗéin aṡur do ċuaiḋ ré ṡo dtí teaċ na muc aṡur do ṁarḃ a raiḃ de ṁucaiḃ ann. Do ċuir ré an rṡian i láiṁ na ṗean-ċailliṡe aṡur irteaċ i rṡórnaiṡ ceann de na mucaiḃ aṡur d'ṗáṡ ré annṁin iaḋ.

Ruair d'éiriṡ an cailín ar maiḋin aṡur ċuaiḋ aṡ ṗriocáileaṁ na muc ċáinig rcannraḋ uirre aṡur do

ṁoċ ṙí iṙṫeaċ aȝ ȝlaoḋaċ aṙ ṫeaṙ an ṫiȝe ḋá ṙáḋ ȝo ṙaiḃ an ṫ-ṙean-ḃean amuiȝ aȝuṙ ȝo ṙaiḃ na muca ȝo léiṙ maṙḃ aiċi. "I mḃaṙa má'ṙ ṙíoṙ ṙin," aṙ ṙeiṙean, "maṙḃóċaiḋ [muiṙḃṙiḋ] ṙí ṙinn ṙéin ṙa ḋeiṙeaḋ." Do ċuaiḋ ṙé amaċ, aȝuṙ 'aṙ noóiȝ do bí ṙí ann. Do cuiṙeaḋ aṙíṙ an ḋaṙa huaiṙ í, aȝuṙ má ċuiṙeaḋ do ṫóȝ an ṙṫṙacaiṙe aṙíṙ í. Ṫuȝ ṙé leiṙ í, aȝuṙ do ċeanȝail ṙé in áiṙḋe i noṙom capaill bí ṙa ṙṫábla í. Nuaiṙ d'éiṙiȝ an buaċaill aṙ maiḋin aȝuṙ nuaiṙ oṙcail ṙé doṙuṙ an ṙṫábla ṙiúḋ amaċ an capall. D'imṫiȝ ṙé leiṙ ṫṙé ċlaḋaċa aȝuṙ ṙéiḋṫe nó ȝuṙ ċuaiḋ ṙé ḋá ḃaṙcaḋ i ȝcoṙṙaċ aȝuṙ ṙin maṙ ṙuaṙaḋ [ṙṙiṫ] ṫeaċt ṙuaṙ leiṙ aȝuṙ an ṫ-ṙean-ċailleaċ aṙ a ṁuin aiȝe. Do cuiṙeaḋ annṙin aṙíṙ í aȝuṙ aṙ noóiȝ ṫóȝ mo ṙṫṙacaiṙe i aȝuṙ do ċuiṙ ṙé iṙṫeaċ ṙa ḃṙuinneoiȝ an ṫreomṙa ċuċa í in a ḃaṫa-coṙṙaċ.

Nuaiṙ do-ċonnacaḋaṙ annṙin í aḋuḃṙaḋaṙ ȝuṙ ṙonn bí uiṙṙe iaḋ ṙéin do ṁaṙḃaḋ anoiṙ, aȝuṙ do bí ṙȝeiṁle cṙoiḋe aṙ an inȝean, maṙ ṙíl ṙí ȝuṙ i ṫaoḃ í do ċuṙ iṙṫeaċ ṙa ċóṙṙa bí ṙí aȝ teaċt ċuċa. Do cuiṙeaḋ annṙin an ceaṫṙamaḋ baḃṫa [uaiṙ] í aȝuṙ aḋuḃaiṙt an ṙṫṙacaiṙe ná ṫéanṙaḋ ṙé a ṫuilleaḋ, ȝo ṙaiḃ cuiṫ ṁaiṫ ṫéanṫa anoiṙ aiȝe oṙṙa, aċt ȝo ṫṫiocṙaḋ ṙé i ṙliȝiḋ eile oṙṙa. Do ċuaiḋ ṙé ȝo ṫṫí ṙeaṙ an ṫiȝe aȝuṙ do ṙiaṙṙuiȝ ṙé ṫé caṫ do ṫaḃaṙṙaḋ ṙé do an ṫé cuiṙṙeaḋ an ṫ-ṙean-ḃean ṙin ȝan ḃeiṫ aȝ teaċt ċuiȝe. "Ó, a ṁic ó," aṙ ṙeiṙean "aon ṙuṫ aṙ aon ċoṙ ṫ'iaṙṙaḋ ṙé oṙm." "Má ṙeaḋ," aṙ ṙeiṙean, "an ṫṫaḃaṙṙá ḋoṁ-ṙa leaṫ an ṁéiṫ ṙṫá aȝaṫ ȝo ṫṫí lá do ḃáiṙ aȝuṙ do ċuiṫ aṙ ṙaṫ ó lá do ḃáiṙ amaċ?" "Ṫaḃaṙṙaḋ," aṙ ṙeiṙean, "maṙ aṫá eaȝla oṙm ȝo maṙḃóċaiḋ [muiṙḃṙiḋ] ṙí ṙinn ṙéin." "Caiṫṙiṙ-ṙe é ṙin do ṫaḃaiṙt ḋaim-ṙa ṙá do láiṁ aȝuṙ ȝeallaim-ṙe ḋuiṫ ȝo ȝcuiṙṙeaḋ-ṙa a ṁalaiṙt ṫe ċúṙam uiṙṙi ṙin in áiṫ ḃeiṫ aȝ teaċt ċuȝat-ṙa." Ṫuȝ ṙé ṙá láiṁ ḋó maṙ iaṙṙ ṙé. "Seaḋ anoiṙ," aṙ ṙeiṙean, "bí-ṙe aṙ an ṫaoḃ iṙ amuiȝ ṫe ȝeaṫa na ṙeiliȝe aȝ [aṙ] an ṫá

buille déag anocht agus airéóċaiḋ tusa buaiaḋ uirri fein." "Atá go maiṫ," arsa fear an tiġe. Fuair an fsiaċaire annsin bá ċat agus do ċuir sé isteaċ i mála iad agus do ċuaiḋ sé isteaċ sa seilig. Nuair d'airiġ sé na daoine ag teaċt leaṫ ir amuiġ do buail sé snaiḋm de bata ar na cataiḃ agus do ċuireadar fséaċ arta. Nuair d'airiġ an muinnteir amuiġ an fséaċ "oċ dar fiaḋ," ar siad sin, "marán [muna] fuiḃ sí marḃ ċeana, atá sí marḃ go ceart anoir." Do teiċeadar leo féin a [do] baile agus aoubradar gur dóċa ná féadfaḋ sí teaċt anoir nior mó, agus i mbarra nior ṫáinig. Do siune an fsiaċaire suar ar an bfear boċt an méid fuair sé féin agus do bí a aigne fárta annsin. Aoubairt sé gur mór an truaġ duine agus an-iomarca aiġe agus duine eile agus gan aon nuḋ do beiṫ aiġe. "Atáirre agus do fáirsi go maiṫ anoir agus beaḋ-sa ag cur diom." "Ó ná himtiġ," ars an fear boċt, "fan i n-ár bfoċair go deo." "Ní bfuiġḃinn fuireaċ" ar seisean, "slán agus beannaċt liḃ," agus d'imtiġ sé leis.

An t-Amadán Gasta.

Do bí bean ann fad ó [san annsin anallóḋ] a raiḃ amadán de mac aici. Ní raiḃ aon nuḋ le déanam aiġe agus do ċuaiḋ sé go dtí seismeoir agus do sinne sé aimsir leis. Nuair do bí seaċt mbliaḋna caiṫte aiġe aoubairt sé leis féin go raiḃ sé in am aiġe [do] dul a baile go dtí a máṫair agus d'iarr sé a ċuarsartal ar an bseismeoir. Do bí an ċúirt agus go leor talmainte agus go leor airgid aiġe acht mar sin féin ní raiḃ sé ag tabairt do Seán aċt trí leaṫ-piġne de bárr a

ꝼaoċaiꝛ (Seán bí maꝛ ainm aꝛ an amaḋán). Aꝺubaiꝛt Seán leiꝛ ná ḋíolꝼaḋ ꝛin é, acᵗ go gcaiᵗꝼeaḋ ꝼé an méiḋ aiꝛigiḋ ḋo-ġeoḃaḋ ꝼé leiꝛ aꝛ a ḋꝛom i mála ... ḋo ċaḃaiꝛt ḋó nuaiꝛ ċaꝛꝼaḋ ꝼé.

D'imṫiġ ꝼé a ḃaile agꝰ nuaiꝛ ḋo-ċonnaiċ a ṁáṫaiꝛ é ḋo bí áṫaꝛ an ḋomain uiꝛꝛe. D'ꝼiaꝛꝛuiġ ꝛí ḋé an ꝛaiḃ aon ꝛuḋ aiġe ṫaꝛ éiꝛ a ꝼeaċt mbliaḋna. Aꝺubaiꝛt ꝼé ná ꝛaiḃ aiġe acᵗ pinginn, "acᵗ iꝛ gaiꝛiḋ beiḋ maꝛ ꝛin" aꝛ ꝛeiꝛean.

Aꝛ maiḋin ḋaꝛ [lá aꝛ] n-a ḃáꝛaċ ḋo ḃoġ ꝼé ċum ḃóṫaiꝛ aꝛíꝛ agꝰ iaꝛ a n-imṫeaċt ḋó ḋo-ċonnaic ꝼé ꝼeaꝛ iꝛṫiġ i gcoill ag ꝛṫꝛaċaḋ cꝛainn. "Caḋ aṫá ṫú a [ḋo] ḋéanaṁ maꝛ ꝛin" aꝛꝛa Seán leiꝛ. "Aṫáim" aꝛ ꝛeiꝛean "ag bailiuġaḋ ꝛuḋ laꝛꝼaiḋ an ṫeine ḋo mo ṁáṫaiꝛ." "Siuḃail liom-ꝛa," aꝛꝛa Seán "agꝰ beiꝛ go maiṫ." "Raġaḋ" aꝛ ꝛeiꝛean.

D'imṫiġeaḋaꝛ leo agꝰ ní ꝛaḃaḋaꝛ i ḃꝛaḋ ag imṫeaċt nuaiꝛ ḋo-ċonnaċaḋaꝛ ꝼeaꝛ in a ꝼeaꝛaṁ aꝛ ċꝛoꝛaiꝛe. "An coṁṫa aṫá ṫú?" aꝛꝛa Seán leiꝛ. "Ní h-eaḋ," aꝛ ꝛeiꝛean, "acᵗ an ḃꝛeiceann ṫú an haṫa ꝛin? Nuaiꝛ aṫá ꝛeiꝛean aꝛ ṁullaċ mo ċinn, ní ḃꝛuiġḃeaḋ aoinne ṫeaċt i mo ġoiꝛe le ṫeaꝛ agꝰ, nuaiꝛ aṫá ꝼé aꝛ mo leaṫ-ċeann, ní ḃꝛuiġḃeaḋ aoinne ṫeaċt i mo ġoiꝛe le ꝼuaċt." "Dá ṫꝛiocꝼá linn-ne, ḋo ḋéanꝼaimíꝛ go maiṫ," aꝛꝛa Seán. "Aṫá go maiṫ," aꝛ ꝛeiꝛean.

D'imṫiġeaḋaꝛ leo agꝰ ní ꝛaḃaḋaꝛ i ḃꝛaḋ ó ḃaile nuaiꝛ ḋo ṫeagṁaiġ ꝛiaḋ le ꝼeaꝛ eile agꝰ beiṁṫe aiġe aꝛ a ċoiꝛ ḋeiꝛ le n-a láiṁ ḋeiꝛ. "An cꝛampa aṫá i ḋo ċoiꝛ," aꝛꝛa Seán leiꝛ. "Ní neaḋ," aꝛ ꝛeiꝛean leiꝛ, "acᵗ ḋá ġcuiꝛꝼinn mo ḋá ċoiꝛ aꝛ an ṫalaṁ, ní ḃéaꝛꝼaḋ gaoṫ an Mháꝛṫa oꝛm." "Ṫuꝛa aṫá uainn-ne," aꝛꝛa Seán, "ḋá ṫꝛiocꝼá linn." "Raġaḋ," aꝛ ꝛeiꝛean.

D'imṫiġ an ṫꝛiúꝛ leo agꝰ caḋ ḋo-ċíḋꝼeaḋ ꝛiaḋ acᵗ ꝼeaꝛ a ꝛaiḃ méaꝛ in a ḃéal aiġe agꝰ ḋo bí

ionganta ar orra nuair do bí an ceo ag imteacht amach roimhe in airde ra rpéir. "Ní feadar," arra Seán leir an mbeirt eile, "an anuar ar an rpéir atá an ceo ag teacht." "A ní head," arra an fear, "act dá mbainrinn-re mo mhéar ar mo béal, ní hé amáin an ceo do féidrinn act an bótar com maith." "Deir go maith ar," arra Seán "má tagann tú linn." "Mara ragad," ar reirean.

D'imtigeadar leo agur cad do-cididir act fear a raib guna aige agur fear eile a raib gloine aige agur é ag tairbeáint [tairbeánad] girrriad do an bfear eile cum é do lámhach agur an girrriad reacht mile uata.

Do cuaid riad rin arnaon in a brocair arír agur d'fanadar ag imteacht gur cuadar irteach go dtí an feirmeoir agur do cuir an feirmeoir fáilte romra. "Fag mála dúinn," ar riad leir an bfeirmeoir. Fuair an feirmeoir an mála ba mó dá raib aige, mar do cuimnig ré air féin agur adubairt ré leir féin gur mar rin ná fuigbead riad leo é. "Atá ré róbeag," ar riad.

Ní rinneadar rtad ná rearta annrin act trí capaill do bheit leo agur dul go dtí an baile mór ba giorra dóib. Ir ar éigean fuair na trí capaill leo an méid leadair agur iarainn bí aca cum an mála do déanamh. Do cait riad é do tabairt go dtí an gaba cum é do focruga. Nuair ruaradar rocair é do cuaid riad go dtí an feirmeoir agur fuair an feirmeoir an t-airgead dóib agur do lionadar an mála go bheag dé. Nuair fuair riad lionta é, do buail fear na gcrann do rtracad ar a dhom é mar do déanrad ré le mála tuige. "Fan," arra an feirmeoir le Seán, "go dtabairrad do dinnéar duit féin agur do do cuid fear. D'féidir go bruil ocrar oraib."

D'imtigeadar agur do cuadar ag ite, agur nuair

do bíodar ag ithe do bhaitheadar fear éigin agus do bí sé com thom go raibhadar dá ndógadh aige. Do bí an glar ar an dorlar agus ní bhuigheadh riad teacht amach.

"Cá bhuil an fear a raib an hata dhaoidheachta aige?" arsa Seán. "Atá annso," ar seisean ag fheagairt. Ní sinne sé acht a hata do cur ar a leath cheann agus do sinne sé an seomra com fuar le sioc. Táinig an seirmeoir ar ball nuair do fuil sé iad do beith doigte, acht i bhrad uaidh do bíodar. Aoubairt an seirmeoir leo annsin ná tabharfadh sé an t-airgead doib marab [muna] raib aoinne aca do ragadh fá dhein bairín de uirge tobair theireadh an domhain com mear le n-a ingean.

Ní sinne fear na leath coire acht fearamh amach agus aoubairt go ragadh sé féin. D'imtig an beirt agus leath fhige bíodar araon, ceann aca ag teacht tar n-air agus an ceann eile ag dul cum cinn. Sé an fear bí ag teacht agus do fin sé riar ar cloic ag déanamh a searta. Ní sinne an bean de an iarracht sin acht an t-uirge do dortadh agus imteacht léithe. Níor fan aon mhirneach ag Seán annsin, acht ní sinne fear an guna bí ag féachaint air acht caitheamh leis agus an cloc ar a raib sé in a luige do bualadh. D'éirig sé annsin agus do cuir sé cum bóthair arís agus do bí sé ra mbaile roimpe.

Do cuir an seirmeoir arm amach annsin cum iad do lámhach. Ní sinne an fear a raib a méar in a béal aige acht i do tógaint [tógbáil] ar, agus do phléarg sé a raib de fhaighidhnaib ann i gcoinne na dtighe agus do marbhadh iad. Do bí a raib d'airgead ann annsin aca. Sin é mo sgéal, agus má tá bréag ann, bíodh.

Roibeárd na Luata.

Do bí bean ann fadó agus do bí leaṁac aici. Do bí rí go hoic a ceann dó. D'éiriġ ré ar an gcúinne maidin agus do bain ré reappaid ar féin agus adubairt ré ná fanfad ré féin níor ria i bpocair a leaṁ-máthar, ach go nagad ré as triail a fortúin dó féin.

Ar a ġabáil amach an dorar dó, ré an céad rud do carad air ach an cat. "Cá bruil tú ag dul, a Roibeárd?" arra an cat leis. "Atá mé ag dul ag triail mo fortúin dam féin," arra Roibeárd. "Nagad-ra leat," arra an cat. "Déan ceana," arra Roibeárd. Do carad an madra leis agus adubairt ré an rud céadna. Annsin do carad an ġandal leis, annsin an coileach, an peiche agus an tarb, agus ba é an ceál céadna aca é.

Do díodar ag cur an bóthair díob nó go raib an déideanaiġe ag teacht agus ní raib aon teach le feicsint aca. Adubairt Roibeárd leis an coileach dul in airde an crann agus féachaint an bfeicfead ré teach nó rolar in aon áit. Do ċuaid an coileach i n-airde agus ní faca ré aon rolar ar aon taob dé. "Donar duit ort, a ċoiliċín ġrándа," arra an cat, "ġaoil in airde mé féin agus b'féidir go bfeicfinn rud éigin." Do ċuaid an cat in airde go dtí bárra an crainn agus fainntiú ré rolar i gcúinne coille agus do tinneadar air.

Do bí teach beag ann agus gan aon deallrad air go raib aoinne in a ċomnuide ann mar ná raib aon thorcán ann ach a dó nó a trí de fean-borcaib. Do fochruiġeadar iad féin mar do b'fearr ċum an oidċe do ċaiteam dóib féin ann, agus do fileadar ná raib aon rud ċum aon rsiac do ċur orra. Do fochruiġ an cat é féin ar boircín an t-rolair. Do ċuaid an madra ra cúinne agus an ġandal ar ċúl an dorair. Do ċuaid an coileach in airde ar mullach an tiġe leaċ

ir amuiġ. Do fearaiġ an feiċe i lár an teinteáin agus an tarb i lár an mhaċa. Do fuiḃ Roiḃeárd i gcúinne an tiġe ar fean-ḃorca.

Níor ḃfada go dtáinig fsiaċaire irteaċ ċuca agus tromán maiṫ fá an orcaill aige. Do ċaiṫ sé uaiḋ é agus do ċuaiḋ sé go dtí borca an trolair ċum an rolair do laraḋ. Do ċuir an cat cnúca ann. "Dios ort, a fean-ċailliġ, maran [munaḃ] innealta atá do ċárḋaí agat. Atá mo lámh millte agat." Do ċuaiḋ sé annsin go dtí an teine agus do ḃuail an maorna trearna an ḃéil le hiarracht dá earḃall é. Do ḃuail an feiċe le hiarracht dá ċeann é agus dóḃair go mḃrisfiḋe a ċeann i gcoinne an hiarta. Táinig eagla air agus do bí sé ag teiċeaḋ leis féin agus ag gaḃáil amaċ dó, do ḃain an ganḋal pluc na coise dé. Nuair do ċuaiḋ sé amaċ do ḃuail an tarb aḋarc sé agus do ċaiṫ sé in áirde ar an tiġ é. Do luiġ an coileaċ ċuiġe agus níor fáġ sé pioc dé gan fcríoḃaḋ le n-a fsiaṫánaiḃ agus le n-a cnúḃaiḃ. Do ṫuit sé anuar agus do ṫeiċ sé leis agus fcannraḋ air go dtí ar ċuaiḋ sé go dtí beirt comráḋaiḋe bí ag fuiġeaċ leis i gcúinne na coille. Aḋuḃairt sé go raiḃ sé marḃ mar ġeall orra. D'fiafruiġeaḋar dé cad ḃain dó. Aḋuḃairt sé leo nuair ċuaiḋ sé ċum an rolair do laraḋ go raiḃ fean-ḃean ag cárḋáil ann agus gur fcríoḃ sí dá raiḃ de fuil agus de feóil ar a lámaiḃ. "Do ċuaiḋ mé annsin go dtí an teine," ar feirean. "Do bí fean-ḃean eile ag déanamh leiteaṅ ann agus do ḃuail sí le ḃata na leiteaṅ [ar] fead an ḃéil mé agus níor fáġ sí fiaċail i mo ċeann nár ḃuir sí. Do bí cnoċaire gaḃann i lár an teinteáin. Do ḃuail sé le hiarracht d'órd mé ra orom agus dóḃair go marḃóċtaiḋe [muirḃfiḋe] i gcoinne na hiarta mé. Do ḃíor ag fuċ ar éigean amaċ an doras. Do bí fean-ċaiḃléin dé [ar an taoḃ] ċiar de an doras agus do ḃain sé lán a ṫeanrúir ar pluc mo coise. Nuair ṫáinig mé amaċ do bí fear in a fearaiṁ

ra maca ag fritéileam ar dionadóir. Do tóg sé leis ar ań rproinn mé agus do čait sé in áirde ar mullać an tige mé agus ba mhaira dam an dionadóir bí in áirde ná a bruairead. Mardaid [do mairtfaid] feirean ar fad leis an páca mé." "Dar fiad," ar riad ran, "is fearr dúinn fuireać uaca má'r mar rin atá an rcéal."

Nuair fuair Roibeárd imtigte é, "ni feadar," ar feirean, "cad atá ran ualać ro čait sé uaid." "I mbara, a Roibeáird," arra an cat, "atá airgead, mar is teać roparri é reo." Do tóg Roibeárd an t-ualać agus b'fior do an čat é. Is airgead bí ann. Com luat agus táinig an lá doubairt Roibeárd go raib sé com mait aca [dóib] beit ag trialL a baile agus go raib airgead go leor anoir aige gan buideačar dá lear-máčair. Do čuadar a baile agus sé an obair díod ag Roibeárd gač aon lá ná dul amač coir an člaide féačaint ar an airgead. Doconnaic an lear-dearbrátair lá é agus do rit sé irteać go dtí a máčair. Adubairt sé léite go raib carn cnapaí dearg buide ag Roibeárd. Do čuaid an lear-máčair amač i gan fior agus doconnaic ri cad bí aige. Táinig ri irteać agus do buail ri a dá bair ar a céile agus adubairt ri go raib carn airgid ag Roibeárd gibé áit in a bruair sé é, agus geallaim-re duit go raib ri go mait do Roibeárd ar rin ruar.

Sin é mo rcéal-ra, agus má tá bréag ann díod. Sé an méid fuarar-ra dá bárr act rtocaí bainne reamair agus brógа páiréir, agus sé'r [rul] čuadarra go dtí an dorar do díodar imtigte de mo coraid.

Litir an Sgoláire.

1 gCnocán an Phaorais dam,
1 nDéiseibh Mumhan,
An naomhadh lá do mhí Iuil againn indiu,
agus bliadhain an Tighearna a 1906.

Dom Mhátair.

Táinig mé slán is fá mhaise innso indé. Nuair a fáinig mé Dúngarbán ní raibh aoinneach ann in mo choinne. Do bhuail an t-uaigneas innsin mé do chonn ná raibh aoinneach ar an áit raibh aithne aige orm ná aithne agam air ná eolas na háite agam acht an oidhead.

Is dearg an áit i Dúngarbán. Atá Square bheagdha i lár an bhaile isteach bhuil tighe canta tart timcioll air. Atá an tigh go hálainn ann agus an talamh ar feadhar aca. Atá bóthar bheagdha péidh dul amach go dti an Rinn agus do bheadh rabharc álainn ar an bharraige agat ar do dhul amach duit ann. Dadh dearg leat na báid agus iad ag imtheacht rompa, agus a gcuid seoltha mbheagdha aca anáirde ag gabháilt na gaoithe.

Is ann atá Dúngarbán i mbun na habann Cuilleagán, agus ag ceann an chuain bheagdha bhuil dá rinn leis tear agus thuaidh. Atá rabharc bheagdha le feicsint eadar farraige agus talamh chuaidh ar do dhul duit ó Dúngarbán go dti 'n Rinn. 'Sé rud a thugtar ar an Rinn leat is tuaidh acht an Rinn bán, agus tugtar Rinn ó gCuanach ar an Rinn leat is tear.

Tir na h-Éireann agus i do chuardach le céile ni bhuighbheá dream daoine ba ghleidhte péile na muinntear na Rinne tar a bhuil do daoinibh eile in Éirinn go léir gur aca sin is buige, binne, blasda labhartar an Gaedhealg.

Níl baoġal ar an talaṁ atá aca ann, atá ré leaṫ ċuiḃeaṙaċ. Maṙ ṙin ṙéin ir an-talaṁ é ċum baṙṙaḋa do ṫaḃaiṙṫ. Níl ṙṫaoċ ná aiṫeann ṙan áiṫ, aċt do ċiḋṙá an talaṁ ṙaṫ do ṙaḋaṙc uaiṫ aṙ ġaċ taoḃ ḋíoṫ aġ taḃaiṙṫ na mḃaṙṙaḋa. Ir í an eoṙna an baṙṙa ir ṙeaṙṙ a ṫaġann ann, aċt do-ċiḋṙá ṙoinnṫ ṁaiṫ ṙṁáṫaḋa ann leiṙ. Ḃaḋ ḃṙeaġḋa leaṫ na ḋaoine aġ ṙcéiṫ niṁe aṙ na ṙṁáṫaḋaiḃ maṙ ḋíon ḋóiḃ aṙ an nġaoiṫ ṙuaiḋ.

Atá coláiṙṫe na Rinne ré míle ó Ḋúnġaṙḃán agus ḃí ré oṙainn ḃeiṫ ann ó ló. Atá ṫeaċ ḃṙeaġḋa, caiṫce ṙṙéiṙeaṁail do ċoláiṙṫe aca ann. Ádmaḋ ir aḋḃaṙ do'n ṫiġ ṙin. Atá ionaḋ an ṫiġe ṙeo aṙ leaṫ-ṫaoiḃ an ḃóṫair aṙ ṫaoiḃ do láiṁe ḋeiṙe aṙ do ḋul ṙoiṙ ḋuiṫ láiṁ le Ḋaile na nġall.

Ḋíoṫaṙ aġ ṫeaġoṙc ṙan ċoláiṙṫe ġaċ lá agus oíḋí léiġeanḋa ann agus ġaċ cineul ġaeḋilge aca ḋá ṫeaġoṙc.

Atá an ṫ-aeṙ an-ṙláinṫeaṁail ṙa Rinn, agus ní ṫaiṙe ḋon ḃiaḋ. Do leaġṙuiḋe aṙ bóṙḋ ḋuiṫ ṙa Rinn ḋinneuṙ ċoṁ ḃlaṙḋa agus do ġeoḃṫá in aon ṫiġ óṙḋa in Éiṙinn. Ir minic ṙéiḋeaṙ an ġaoṫ aniaṙ ann nó ḃa ċóṙa ḋam a ṙáḋ ir aniaṙ ṙéiḋeaṙ an ġaoṫ go minic.

Atá mé an-ġleiṫeaṙánaċ maṙ caiṫṙe mé ḃeiṫ aġ ṙoġluim go ḋian, agus níl ré ḋ'uaim agam a ċuilleaḋ do ṙġníoḃaḋ do'n ḋul ṙo.

Meṙi,

Taḋġ Ó Seaġḋa.

sgéal an ċuiċín agus an luiċín.

Do bí cuiċín agur luiċín lá ag rúsrad. Do rgiob an cuiċín an t-eanball de an luiċín. "Ó, a ċuiċín, a ċroiḋe, taḃair dam mo eanball." "Mara féin, ni taḃarrad go dtí go nagaiḋ tú go dtí an bó agur go dtaḃarrfaiḋ tú bainn ċugam." Do ċuaiḋ an luiċín go dtí an bó. "A bó," ar rí rin, "taḃair dam bainn go dtaḃarrfaiḋ mé bainn do an ċuiċín agur go dtaḃarrfaiḋ an ċuiċín mo eanball dam." "Go deimin féin, ni ṫaḃarrad," arra an bó, "go dtí go nagaiḋ tú go dtí an rgiobóil agur go dtaḃarrfaiḋ tú rop ċugam." Do ċuaiḋ rí go dtí an rgiobóil. "A rgiobóil, taḃair dam rop, go dtaḃarrfaiḋ mé rop do an mbó, go dtaḃarrfaiḋ an bó bainn dam, go dtaḃarrfaiḋ mé bainn do an ċuiċín, agur go dtaḃarrfaiḋ an cuiċín mo eanballin dam." "Mara, ni ṫaḃarrad," arra an rgiobóil, "go nagaiḋ tú go dtí an ċeárdċa agur go dtaḃarrfaiḋ tú glar ċugam." Do ċuaiḋ rí go dtí an ċeárdċa agur d'iarr rí glar air ċum é do ṫaḃairt do an rgiobóil, go dtaḃarrfaḋ an rgiobóil rop dí, go dtaḃarrfaḋ rí an rop do an mbó, go dtaḃarrfaḋ an bó bainn dí, go dtaḃarrfaḋ rí an bainn do an ċuiċín, agur go dtaḃarrfaḋ reirean a heanballin dí. "Mara, ni ṫaḃarrad," arra an ċeárdċa, "go dtí go nagaiḋ tú go dtí an baile mór agur go dtaḃarrfaiḋ tú gual ċugam." Do ċuaiḋ rí go dtí an baile mór. "A baile mór," arra rí, "taḃair dam gual, go dtaḃarrfaiḋ mé gual go dtí an ċeárdċa, go dtaḃarrfaiḋ an ċeárdċa glar dam, go dtaḃarrfaiḋ mé an glar do an rgiobóil, go dtaḃarrfaiḋ an rgiobóil rop dam, go dtaḃarrfaiḋ mé rop do an mbó, go dtaḃarrfaiḋ an bó bainn dam, go dtaḃarrfaiḋ mé an bainn do an ċuiċín, go dtaḃarrfaiḋ an cuiċín mo eanballin dam." "Go deimin, ni ṫaḃarrad," arra an baile mór, "go nagaiḋ tú go dtí an aḃa agur go dtaḃarrfaiḋ tú uirge ċugam."

Do chuaid ri go dti an aba agus chiataf aici. Aoubairt an aba leite an chiataf do tomad fior agus a dotain do tabairt leite dé. Do tom ri fior an chiataf agus leig an chiataf trid an t-uirge. Tainig fiobáinin an botain. "Cuir ché dub leir agus coiméadfaid ré an t-uirge duit." Do chuir ri leir é agus com luat agus do chuir ri fan uirge é d'imtig an t-uirge agus a raib ann. Tainig an rpideoigin. "Cuir ché buide leir," ar ririn, "ó'r ri ir rigne." Do chuir agus do coiméad ri an t-uirge. Tug ri an t-uirge go dti an baile mór. Tug an baile mór gual di. Tug ri gual go dti an ceárdca. Tug an ceárdca glar di. Tug ri glar do'n rgioból. Tug an rgioból rop di. Tug ri rop do an mbó. Tug an bó bhaon di. Tug ri bhaon do an cuitin, agus tug an cuitin a heanballin di. Do chuaid ri a baile agus geallaim duit gur bfada anír gur chuaid ri ag rúgfad leir an gcuitin.

CRAOB NÍ DUIBNE AGUS GRÁINNE MAOL.

Do bi rí ann fad ó, atá fór, agus beid go deo. Ó Duibne ba floinne dó. Do bi ré pórta agus fuair a bean bár. Ní raib aige acht aoinne amáin cloinne. Ingean ba ead í, agus dá larrad gaot nó gnan ar aoinne ir uirre do larrad rí, do bi rí com bneág rin. Sé an ainm do tugtaoi uirre acht Craob Ní Duibne. Do bi rí nó-óg nuair fuair a mátair bár, agus do cait a hatair pórad anír. Daintreabac mná read do pór ré a raib ingean eile aici, agus ní raib cailin fa domain ba gráinda ná í. Sé an ainm do bi uirre ná Gráinne Maol.

Nior eirig Craob aoinne riam ar aon rud d'iarrraide a déanam, acht i gcúrraid Gráinne, ní raib aon mart beit ag iarraid aon rud uirre. Nuair éirigeadar ruar annrin do bi fear ag teacht ó gac aon

ṫaoḃ fá ḋeiṁ Ċṙaoiḃe ċum í ḋ'fáġḃáilt le póṙaḋ. Ní ḟéaḋfaḋ aoiṁne aṙ Ġṙáiṁne, aġuṙ nuaiṙ ḋo-ċonnaic an ṁáṫaiṙ é ṙin, níoṙ ṫaiṫniġ ṙé léiṫe. Ḋ'ḟeaṙṙ léiṫe ġo mḃeaḋ Ċṙaoḃ ḋíḃeaṙṫa aṙ an ṫiġ aiċi, maṙ ḃíonn cuiḋ ḋe na leaṙ-ṁáiṫṙeaċaiḃ ġo hoiċ i ġcoṁnuiḋe. Ḋo ċuiṙ ṙí Ċṙaoḃ lá aġ ṫeaċtaiṙeaċt ġo ḋtí áit éiġin náṙ ṫáiniġ aoiṁne ṙiaṁ aṙ ġan amaḷ éiġin ḋo ḃaiṁt ḋó. Ḋ'uḷḷṁuiġ ṙí ceaṙċ aġuṙ ḃocaiṙe ċum iaḋ ḋo ḃeiṫ aiċi maṙ ḷón aṙ an mḃóṫaṙ. Ḋ'ḟiaṙṙuiġ ṙí ḃí cia aca b'ḟeaṙṙ léiṫe an ḃaiṙġean beaġ aġuṙ a ḃeannaċt nó an ḃaiṙġean móṙ aġuṙ a maḷḷaċt. "Is móṙ an níḋ an ḃeannaċt," aṙṙa Ċṙaoḃ, "is ḟeaṙṙ liom an ḃaiṙġean beaġ aġuṙ ḋo ḃeannaċt." Ṫuġ an leaṙ-ṁáṫaiṙ ḃí iaḋ aġuṙ aḋuḃaiṙt ṙí léiṫi ḃeiṫ aġ ḃoġaḋ ċum ḃóṫaiṙ. Ḋ'imṫiġ ṙí léiṫe aġuṙ ḋo ċaiṫ ṙí ġaḃáilt ṫṙé ṗáiṙċe. Ḋo ḃí ḃó annṙin ṙoimṗe. "Ḋé ḃeaṫa ṫo' ṗláinṫe, a Ċṙaoiḃ Ní Ḋuiḃne," aṙṙa an ḃó, "inġean na mná náṙ ċáin aoiṁne ṙiaṁ aġuṙ náṙ ḃ'ḟéiḋiṙ a cáineaḋ; cṙúḋ [ḃleaġ] ḋeoċ aġuṙ ól ḋeoċ aġuṙ caiṫ ḋá ḋeoċ aṙ an ṫaḷaṁ." Ḋo ṙinne ṙí maṙ aḋuḃaiṙt an ḃó léiṫe. Ḋo ṙiuḃaiḷ an ḃó léiṫe ṫṙeaṙna na ṗáiṙce annṙin. Ḋo ḃí aḃaḷḷ-ġoṙt aṙ an ṫaoḃ eile ḋe an ṗáiṙc. Ċoṁ luaṫ aġuṙ ḋo ċuaiḋ ṙí iṙṫeaċ innṫe ḋo laḃaiṙ an ṫ-aḃaḷḷ-ġoṙt léiṫe aġuṙ ċuiṙ ṙí an ṗáilṫe céaḋna ṙoimṗe ḋo ṙinne an ḃó. "Ḋaim uḃaḷḷ, iṫ uḃaḷḷ," aṙ ṙí ṙin léiṫe, "aġuṙ caiṫ ḋá uḃaḷḷ aṙ an ṫaḷaṁ."

Ḋo ḃí ṙí aġ ṙiuḃaḷ léiṫe nó ġuṙ ṫáiniġ ṙí aṙ ṫaoḃ ḃóṫaiṙ maṙ an ṗaiḃ ṫoḃaṙ. Ḋo ḟuiḋ ṙí ṙíoṙ annṙin aġ iṫe ḃí ṗéin aġuṙ ḋo ċṙom ṙí aġ ól ḋeoċ. Ḋ'éiṙiġ ġṙuaġaċ aṙ ḃaṙṙ an uiṙce. "Ciṙ a'ṙ ionlaḋ a'ṙ ġlan mé," aṙ ṙeiṙean. "Ḋéanṗaḋ ċeaṁa," aṙṙa Ċṙaoḃ, aġuṙ ḋo ṙinne. Ḋ'éiṙiġ an ḋaṁa ceann aġuṙ an ṫṙíoṁaḋ ceann aġuṙ ḋo ṙinne ṙí an cleaṙ céaḋna leo. Nuaiṙ ḃí ṙí aġ imṫeaċt annṙin uaċa ḋ'ḟiaṙṙuiġ an ċéaḋ ceann ḃí an aġ imṫeaċt ḋo ḃí ṙí ġan ḃuaiḋ

ambail
cach

agus beannacht uaid féin. Adubairt sí sin nár ead má geobad sí é. "Geobair," ar seisean, "agus is siú cú é d'fagbáil. Sé an buaid tabarfad-sa duit dá mbeagtacht do bí cú ag teacht go mbad seacht mbeagtacht beid cú ag imteacht." D'fiarfuig an dara ceann di an fuil céadna agus sé an buaid cuig seisean di act ceolta beit timceall uisge nár aisig aoinne a leicéidi riam gach aon lá faid a'r a mairfead sí. Cuig an tsíomad gruagach buaid di ciod óir agus airgid do cuitim anuas uisge nuair do bead sí ag tsiall irteach ar dorus a hathar. Do gab sí buidheacar leo agus d'imtig sí léide fá déin gibé teachtaireacht do bí uaide.

Nuair táinig sí a baile agus do-connaic a learmháthair i cuit an lug-ar-an-lag aici nuair do-connaic sí nar bain di mar do fíl sí. Adubairt sí annsin go gcaitfead a hingean féin dul ann arís mar do fíl sí go dtiocfad sí ar mar táinig Criaod.

D'ullmuig sí ceard agus bocaire di agus d'fiarfuig sí di cia aca b'fearr léide an baingean beag agus a beannacht nó an baingean mór agus a mallacht. Adubairt sí sin gur mór an nid seimhre go dtógfad sí an ceann mór agus an mallacht. Fuair sí iad agus do cuir sí di Nuair táinig sí mar an raib an bó, adubairt an bó léide mar adubairt sí le Criaod. Adubairt sí sin ná déanfad ná aon fuil dá fórt. Níor fcad an bó act dá hadarcad agus dá fcollad nó gur cuir sí amac fan aball-gort í. Adubairt an aball-gort léide mar adubairt sí le Criaod agus adubairt sí ná déanfad. Do lion an carán i uar de fceacaib agus callcarnagail (cantarnaoil) fa t-rigid go raib sí fcolta, fcracaigte fé [ful] raib sí amac ar. Táinig sí annsin go dtí todar na ngruagach agus do fuid sí as ide. D'éirig an céad gruagach cúide. D'iarr sé uisge é do nige, d'ionlad agus do glanad. Adubairt sí leir ná déanfad. D'éirig an dara ceann agus an tsíomad ceann

agus ba mhaith an ċéile é, ní fhaiċfeadh sí a láimh leoṫa. Nuair do bhí sí ag imṫeaċt d'fiafruig an ċéad ceann dí an ag imṫeaċt do bhí sí gan buaiḋ uaiḋ féin. Adubairt sí rin naċ eaḋ. "Mairfeaḋ" ar seisean "sé an buaiḋ aṫá mé dá ṫabairt duit aċt dá gcaiṫfeaċt do bhí tú ag teaċt go mbaḋ mhile measa beiṫ tú ag imṫeaċt." "Sé an buaiḋ ṫabharfaḋ-sa duit" arsa an dara ceann, "aċt ciaṫóga agus deargga-daoil [daṁḃ-daoil] do beiṫ ag teaċt amaċ ar do béal an faiḋ a'r do mhairbh." "Ṫabharfaḋ-sa buaiḋ duit," arsa an tríomaḋ gruagaċ, "aċt cioṫ cloiċ-fneaċṫa do ṫuitim oṫt nuair beiṫ tú ag déanamh irteaċ ar dorus d'aṫar nár ṫuit a leiṫéid ar an sséin riamh agus ná tuitfiḋ go deo arís."

Nuair do ċar sí agus do-ċonnaic a máṫair i "do duiḃ agus do ṫeann" uirre agus ċaitfeaḋ sí gcraínne do ċuir fá béal bagaille ó ṁúilib na ndaoine. Ni raiḃ forad uirre annsin go mbeaḋ Craoḃ díbeartċa aici i sliġiḋ éigin. Do leig sí uirre beiṫ tinn agus adubairt sí ná raiḃ aon ruḃ ċum i leiġeas go dti go bruiġbeaḋ sí croiḋe agus ae Craoiḃe le n-iṫe. Do bí amadáinín beag ran áit a dtugaidís Seáinín air agus do ċuir sí sios air. Adubairt sí leis go dtabharfaḋ sí ċúig púint agus culaiḋ éadaiġ dó dá dtabharfaḋ sé Craoḃ leis amaċ ra ċoill agus í do mharbaḋ, a croiḋe agus a hae do ṫabairt a ḃaile ċuiċe, ná raiḃ aon ruḃ eile ċum í do leiġeas. Adubairt Seáinín go ndéanfaḋ mar ṫáinig rainnt ċum an airgid air. Do ċuir an leaṙ-máṫair rá déin luiḃeanna go dti an coill í dar [lá ar] n-a báraċ agus Seáinín in a ṙoċair. Do bí maidrin ag Craoiḃ agus leanaḋ sé in gaċ aon áit í. Nuair bí sí féin agus Seáinín ag imṫeaċt ṫré an gcoill agus nuair ṫéaċaḋ sé uirre, do ċromaḋ sé ag gol. Nuair ċuimhniġeaḋ sé ar an airgead, do ċromaḋ sé ag gáire. D'fiafruig sí dé cad bí air mar rin. D'innir sé di cad adubairt an leaṙ-máṫair. "Nuair ċuimhniġim ar aon ḃean

ċom bpeáȝ leaċ do mapbaḋ, caȝann caċuȝaḋ opm aȝur, nuaip ċuimhniȝim ap beiċ aȝ paȝḃáil an aipȝio, caȝann áċap opm." "Inneopaḋ-pa ḋuit cad déanpaimío" ap pí pin.. "Mapḃóċaimío [muipḃpimío] an maiḋin aȝur caḃaip a ċpoiḋe aȝur a ae ċuiċe aȝur abaip léiṫe ȝupab amlaiḋ map tú mipe aȝur imṫeóċaiḋ mipe ap mo aḋḃap féin aȝur ná innip do aoinne ȝo deo map ȝeall opm." Do pinneadap map adubaipt pí aȝur d'imtiȝ Seáinín a ḃaile aȝur áċap aip. Nuaip puaip an leap-máṫaip an leiȝeap, do bí pí ȝo maiṫ annpin.

D'imtiȝ Cpaoḃ léiṫe. Do bí an déiḋeanaiȝe aȝ teaċt aȝur do ċuit pí copċa. Do-connaic pí tiȝ [teaċ] uaiṫe ap ṫaoḃ abann aȝur do pinne pí aip. Do bí an doplap opȝailte aȝur do ċuaiḋ pí irteaċ, aċt ni paca pí aoinne timċeall. Do ċuaiḋ pí pa peompa aȝur do ċaiṫ pí i féin i leaba bí ann. Tpiúp deapḃpáṫap do bí in a ȝcomhnuiḋe pa tiȝ peo. Do bíodap an-maiṫ pa paoȝal. Ṫaoine móp ba eaḋ iad. Ni déanaidip aon nuo aon lá aċt aȝ piaḋaċ aȝur aȝ pealȝaipeaċt. Nuaip do bíodap aȝ teaċt ċum an tiȝe an tpáṫnóna po ṫáinig plimpini ap a ȝcpoiḋe nuaip d'aipiȝeadap an ceol bpeáȝ timċeall na cúipte. Adubaipt an deapḃpáṫap ba pine ȝupab í peo Cpaoḃ Ni Duibne má ṁaip pí beo. Do ċuadap irteaċ aȝur pánȝaiȝ [pánaiȝ] ȝup in a peompa féin do bí pí. Do ċuip pé an ȝlap ap an doplap aȝur adubaipt pé le n-a beipt deapḃpáṫaip ȝan cup irteaċ ná amaċ uippe ȝo noúipeóċaḋ pí ȝup ḃóċa ȝo paiḃ pí copċa.

Nuaip do ṫáinig pí annpin niop leiȝeadap oppa ȝup aiṫniȝeadap í. D'fiapfuiȝeadap dí cia aca maiȝipṫeáp do bí aȝ lopȝ peipḃiriȝ nó peipḃipeaċ do bí aȝ lopȝ maiȝipṫeápa í. Adubaipt pí pin ȝup peipḃipeaċ bí aȝ lopȝ maiȝipṫeápa í. "Ip maiṫ map ṫáṁla" ap piad pin, "atáimío ȝan aon peipḃipeaċ le peaċtmain." Do pocpuiȝ pí leoṫa annpin ȝo ceann bliaḋna. Aȝur pé [pul] paiḃ an bliaḋain caiṫṫe aici do ḃóp an mac ba pine í.

Da gairid do bí rí pórta nuair do buail an t-amadáinín eimceall .i. Seáinín. Do-connaic Criaod é agus cáinig rí amach fá n-a déin agus cuig rí léide isteach é. Cuig rí a dóchain le n-ide agus le n-ól dó agus piopa airgid. Aoudairt rí leis nuair do fiafaid ré a baile gan innsint do n-a leas-máthair go bfaca ré i féin.

Nuair do cuaid Seáinín a baile ní fuair ré foighne gan innsint do n-a leas-máthair go bfaca ré Criaod. "Do fíl mé, a Seáinín," ar rí sin "gur maid tú i." D'innis ré di annsin gurab é an maidin do maid ré. "A Seáinín," ar rí sin, "do bí mo leanb an-mhaith cum sníomha agus caithfid mé tú do cur le nuainne olna cuide déanfaid rtocai geimhrid di." Do sinne rí suas an olann. Cuir rí diopán fuain innte. D'imtig Seán leis lá ar n-a bárach agus cuig ré an olann do Criaod. Nuair do bí rí dá cáidáil, do cuaid an diopán fá n-a thongain. Do cuit rí siar agus níor gan méam innte. D'imtig na ceolta. Nuair do bí a fear agus a dearbráithreaca ag teacht a baile an oidche sin b'ait leota nuair nár aithgeadar na ceolta mar ba gnátach. Nuair do cuadar isteach fuaradar Criaod sínte agus gan cuach innte. Do biodar go buaidearta mar do fileadar gur tar éis báis do bí rí. Do bí rí dá tórmam annsin. Nuair do bíod cum i do cur ra córra ní leigfead a fear aoinne ra reomra act é féin. Fuair ré rtampa bata agus do cuir ré ra córra é agus d'fág ré Criaod mar a raib rí. Do tóg ré féin leis amach an córra annsin agus do cuired i. Ní raib cead ag aoinne dul ra reomra act é féin ar sin amach.

Nuair do taithigeadar an bean tige annsin aoudairt na dearbráithreaca leis ná raib aon déanamh aca gan a letéid i scomnuide agus go scaifead ré rórad arir. Da deacair leis é do déanamh act do bí an-uirsam aige dá dearbráithreacaib agus níor maith leis diúltugad dóib. Do bór ré cailín eile do bí

ar an áit. Níl aon mhaidin ná faigid fé ireadh fa feomra rin agus d' ait leis an mbean cad dí ann nuair ná faid aon fagbáil ag aoinne eile dul ann. Aoudairt fí leis an feirdireadh nuair do dead fé ag orgailt an doruir ar maidin i mbárach a fád leis go faid fiad tar éis imteacht tar dorar an halla agus go mb'féidir go brágad fé an eocair in a diaid. Do rinne an feirdireadh mar aoudrad léide agus le neart rainnte cum an fiaid d'fág fé an eocair fáidte fa nglar. Do cuadar ireadh fa feomra annrin agus fuaradar Craob rinte ann. Aoudairt bean an tige ná raid aon dealladh uirre go raid fí tar éis báir. Do chom fí dá cuimilt agus dá corruige. Deir [rug] fí ar láim uirre. Do-connaic fí an diorán fá n-a hiongain agus do tarraing fí amac é. D'éirig Craob com beo glórmar agus do dí fí riam agus do chom na ceolta ar riubal arír. Nuair do dí fear an tige ag carad a baile annrin d'airig fé na ceolta. Dá méid deicnir do dí air ag imteacht ar diaid an fiaid ir mó ná rin do dí air ag carad nuair d'airig fé an ceol.

rub

"Cia fuair ann féin dul im' feomra?" ar feirean. "Má atá aon díogbáil déanta," arra an bean "ir mire atá cionntac. Ir mé aoudairt leis an gcailín a fád leat-fa go raid fiad ag gabáil tar brágaid mar d'ait liom cad do díod id [dod] tabairt fa feomra rin gac aon lá. Nuair cuadar-fa ireadh ann agus do-connaic mé an bean breág rinte agus gan aon dealladh báir uirre do deirear [rugar] ar láim uirre agus fuarar diorán fá n-a hiongain. Do tarraingear amac é agus d'éirig fí ruar mar do dí fí riam." "Má'r mar rin é," ar fan fear, "ir dóca go gcaitfid tura a beit ag imteacht ar ro agus tabairfad do cuid airgid féin duit tar n-air arír." "Ná déan," arra Craob, "fág im focair-re i an faid a'r mairfid fí." "Atá go mait," ar feirean. "Fanad fí id' focair."

Níor bfada gur gab Seáinín an t-ruige agus an babta ro tárla go raib oigre óg ann roime agus da trom le Seáinín a dora go raib ré ra mbaile agus dum é d'innrint do an leas-máthair. Aoubairt rí go gcaitfeadh rí féin dul dá bréadaint agus culaid éadaig do tabairt go dtí an leanb. Nuair do cuaid rí ann, do cuir rí deoc i gcóir do Chraoib agus do bí rí dá tabairt dí. Aoubairt an dara bean ná hólfadh rí rin é rin. "Caithfidh tú féin é blasadh roimpe" ar rí rin.

Aoubairt an leas-máthair "caidé an cur ircead atá agat-sa orainn, nach i mo leanb féin í?" Do beir [rug] rí ar an áitreabh uaithe agus do cuir rí ar a béal é dá haimdeoin agus do dhaith rí é do floscadh. Da gairid gur léim rí agus gur bramruig rí agus do fclos rí ar an áit rin. Do cuireadar an culaid do dug rí go dtí an leanb ar an madra agus do caillead é. Do cuireadh gairm-fcoile amach annrin. Do bí gach aoinne ag teacht agus a beart agus a fcáthán féin aige ar fead dá lá. Do rinneadh teine timcioll uirre agus do dóghadh agus do lorcadh í go rinneadh luaith dá cnámaib agus ar an luaith rin fead rinneadh an céad rnírín riam.

Mait uí Mharnáin.

Do bí adair Mharnáin pórta fiche bliadain fá do [rul] raib aoinne cloinne aige agus do bí ré leapadha aige do daoinib bodha do geobadh an t-ruige dum lóirtín do tabairt dóib fan oidhe. Do duit an bean dinn ar duine cloinne agus do bí rí dinn ré lá na feadtmaine agus do duaid rí in gach leabadh de na ré leapadaib. Do bí muinighin aici ar an mait bí déanta aici do na bodtaib, agus do bíod rí ag riubal ó leabadh go leabadh ar fead na ré lá. Táinig an lánamha [.i. an mac agus a máthair] d'iarraid beit

ɪrtɪʒ. Do bí an fear fómpa nuaɪr tangadar agur adubaɪrt fé leo gur b'olc an rgéal bí aɪge go raɪb an bean tɪnn le fé lá agur ná raɪb aon leaba do tabarrad fé dóɪb. D'ɪmtɪgeadar annrɪn. Do bí fé ag marnad [martaɪn] ɪn a ċroɪde gur mór an tɪuag ɪad do beɪt amuɪg ran oɪdċe agur do ċuɪr fé fɪor orra ɪad do teaċt, agur do ċaradar. Adubaɪrt fé leo furreaċ ra tɪg ɪn a focaɪr, ar eagla ná fuɪgbɪdɪr aon lóɪrdɪn agur go mbeɪdɪr amuɪg ran oɪdċe. D'fɪarruɪg an bean boċt an raɪb aon deɪrɪr ɪ [ar mɪrte bí] dul ruar, do ġeann ɪ beɪt boċt. Adubaɪrt an feɪrmeoɪr go raɪb fáɪlte roɪmpe. Da gaɪrɪd do bí rí ċuar nuaɪr do bí an bean ag teaċt ɪ bfeadar. Do bí leabar ag an mac dá léɪġeam ɪ gcomnaɪde. Do ċuɪr fé rgéal ruar dá freagaɪrt moɪll do baɪnt ar an leanb. An tara hɪarraċt arɪr do ċuɪr rí an rgéal céadna anuar. Do ċuɪr rɪn an rgéal ruar arɪr moɪll do baɪnt ar an leanb, má féadfaɪde é. Do ċuɪr rí rgéal anuar an tríomad uaɪr mar ġeall uɪrrɪ arɪr. Do ċuɪr rɪn rgéal ruar an leanb do leɪgɪnt [léɪġean] ar an raoġal mar ná fagfaɪde [fuɪgbɪdí] dɪġe an adar rɪorraɪde do rtop. Do ċoɪngbɪg [ċongaɪb] fear an tɪġe go ceann trí lá ɪad go mbeɪdɪr aɪge mar cárdaraí, mar ɪr le n-a linn táɪnɪg an maɪt. Dug an feɪrmeoɪr leɪr an ragart go mbaɪrtfead fé an leanb mar do bí na cárdaraí aɪge. D'fɪarruɪg an ragart dé cɪa mad na cárdaraí bí aɪge. Adubaɪrt fé gurab ɪad an lánamha boċt rɪn annrɪn an maċaɪr agur a mac. Nɪor taɪtnɪg na cárdaraí leɪr an ragart. Adubaɪrt an feɪrmeoɪr leɪr gur le linn ɪad do teaċt táɪnɪg an maɪt. Do labaɪr an mac leɪr an ragart go cɪuɪn a gnó do déanam. Do labaɪr fé an dara uaɪr ɪ gcoɪnne na gcárdaraí, agur do labaɪr an cárdar nɪ ba ċruada ná rɪn an dara huaɪr leɪr. Do labaɪr fé an tríomad uaɪr agur do labaɪr an cárdar nɪ ba mɪltɪġe ná rɪn agur do ċaɪt fé an leanb do baɪrtead. Do baɪrt fé

an leanb annrin agur do coingbiġ [congaib] an feirmeoir na cáirdeaí ar fead trí lá in a tiġ. Fé [rud] ar imtiġeadar, doubairt an t-adair bairtiú leir an adair nuair do bead rin ábalta ar dul go dtí an rgoil é do cur ann agur airgeadar do tabairt dó agur, "Geobad-ra annro i gcionn dá bliadain déag, go mbead a fior agam an raib ré ag déanamh comairle a adar." D'imtiġeadar cum riubal annrin go ceann dá bliadain déag. Nuair do bí an dá bliadain déag caitte, táinig na cáirdeaí, d'fiarruiġeadar de an adair cionnar do bí an gairrún ag dul cum cinn agur doubairt an t-adair leo go raib ré go mait agur go raib ré ag an rgoil agur nár táinig ré ó'n rgoil fór. "Abair-re leir an ngairrún," arra an cáirdeas leir an adair, "gur fág tú do bairdín ar a leitéiú-reo de choraire." Nuair táinig an gairrún a baile, doubairt an t-adair leir gur dearmad ré a bairdín ag a leitéiú-reo do choraire. Do bread an gairrún cum dul ann gan aon moill agur doubairt an feirmeoir leir gan bacaint [bacad] leir go n-iorad ré a dinnéar, act ní fanfad an gairrún. Agur do cuaid ré go dtí an choraire agur do bí an bairdín ag an diabail in a doirn, doubairt ré leir bairdín a adar do tabairt dó, agur doubairt reirean leir nárb é bairdín a adar é. D'iarr ré arír air é agur ní tabarfad ré dó é. An tríomad uair d'iarr ré air é, "ní tabarfaid mé duit an bairdín," arra ré, "go dtabarfaid tú ar do drom leat mé go dtí a leitéiú reo do tiġ." "Tabarfaid mé ar mo drom tú," arra Mainán. Do bain Mainán ríoġair na croire dá drom agur do buail ré in áirde ar a drom é agur ní raib aon meádtain [meadacan] ann nác oiread le brod tuige. Tug ré leir an céad uair é go dtí an céad tiġ [teac.] D'fiarruiġ Mainán dé, "an é reo an tiġ [teac]" agur doubairt an t-áidbeirreoir leir nác é. "Caide an cúir nác annro é?" "Ní druiġdinn dul annro, acá an bairdín ann." D'imtiġ ré leir annrin agur

tuz ré leir ar a ḃrom go dtí tíġ [teaċ] eile é. D'fiafruiġ ré dé, "an é reo an tíġ [teaċ]?" Adubairt an t-áirdeirreoir naċ é, go raib uirġe coirriġte crochta ann. D'imtiġeadar leo annrin agus tuz ré leir go dtí an tríomad tíġ é. Adubairt an t-áirdeirreoir gurab é reo an tíġ agus é leiġint irteaċ agus d'fiafruiġ ré dé, caidé an cúis a bruiġdead ré duil annro i mbreir ar an dá tíġ eile. "Atá lánamha annrin" arra an t-áirdeirreoir leis "agus atáid pórta le fiche bliadain. Atá riad ag bruidean agus ag aċrann nuair ná fuil clann aca, agus nuair raġad-ra annrin beid mac annrin i gcionn trí raite. Agus is liom-ra é, agus déanfar raġart dé." "Cionnar déanfar raġart de do mac-ra?" arra Marnáin. "Déanfar dé," arra ré, "agus aoinne croċfaid ré an t-uirġe coirriġte air, is liom-ra é." D'fáġ ré annrin é, agus táinig ré tar n-air go dtí a tíġ [teaċ] féin, agus an pairdín aige.

Fuair Márnáin annrin an leabar bí ag a cárdar. Nuair do léiġ ré an leabar, adubairt ré le n-a atair go gcaitead ré beit ag imteaċt uaid, agus adubairt an t-atair leis caidé an cúis a mbead ré ag imteaċt uaid agus an fáid bí ré ag fuireac leis. Adubairt an mac leis go gcaitead ré imteaċt. Adubairt an t-atair leis go dtabarfad ré airgead dó. Adubairt Marnáin ná raib uaid aċt cúig púint. Fuair ré an t-airgead agus d'imtiġ ré leis. Sé an áit in ar ċarad é an ċéad oiḋċe aċt go dtí lánamha aorta ná raib aoinne aca aċt iad araon. Tugadar beit irtiġ dó agus adubradar leis gurb mór an rud ósánaċ bread mar é beit ag lorg lóirdín. Do bí ré in a broċair annrin agus ní radadar ag cur aon ċoda fior. "Caidé an cúis ná fuil rib ag cur bur gcoda fior?" Adubradar ná raib aca aċt aon méile amáin agus go n-idid i lár an lae é. Tug ré púnt dí féin cum dul dá iarraid. Do sinne ré an cleas céadna oiḋċe ar n-a dárac. Tug ré cúig lá ar

lóirtín agus tuş ré púnt dóib gać aon lá ar ţeaḋ na gcúiş lá. Nuair do bí na cúiş lá caiţte aiţe ar lóirtín, d'ţáş ré a beannaćt aca agus iad rin dó. D'imtiş ré leir annrin agus do teaşmaiş ré le ţear beaş aorta ar an mbóćar. Do labair ré reo leir an bţear beaş aorta agus d'ţiarruiş ré dé an aiţeóćaḋ ré áit i bţuiţbeaḋ garrún obair. Aoubairt ré leir gurb mór an reo leir aon garrún ćom bneáş, feirciţte do beiť aş loiş oibre, ać gur airiş ré go raib duine uaral ar an áit a raib garrún imtiţte uaid le trí lá. Do ćuaid ré reo go dtí an duine uaral annrin agus do finneaḋar marşaḋ mí. Sé an áit deiḋeaḋ an garrún in a ćodlaḋ nać [ać] i bţoćair an tneaḋtóra. D'imtiş an garrún amać an ćéad oiḋće i gan ţior do an tneaḋtóir. D'innir an tneaḋtóir do an maiştirir gur imtiş ré amać uaid ran oiḋće agus ná raib a ţior aiţe caiḋé an t-riţe bí aiţe. "Má imtiţeann ré amać aon oiḋće eile," arra an maiştirir, "şlaoḋ orm-ra ar an nóimeint go leanaimír é." An dara oiḋće níor ćodlaiḋ ré a ćuişint [in aon ćor]. D'imtiş ré an dara oiḋće i gan ţior do an tneaḋtóir. Do ćuaid an tneaḋtóir agus do şlaoḋ ré ar an maiştirir. D'éiriş an maiştirir nuair do şlaoḋ an buaćaill air, agus d'imtiţeaḋar ar a ćuarḋać. Do-ćonnacaḋar rolar i réiréal. D'ţéaćaḋar irteać ra réiréal agus do-ćonnacaḋar bean agus ţear irtiş agus iad dá dóşaḋ ro, agus dá ćroćaḋ, agus dá tóşaint [tóşḋáil]. Aoubairt an duine uaral leir an tneaḋtóir gan şlaoḋaċ air ar maidin go n-éireóćaḋ ré ţéin, gur ţear naoṁta é. Ní şlaoḋaḋ ar maidin air go n-éiriş ré ţéin. Do bí náire air agus do bí ré buaiḋeartа nuair nár şlaoḋaḋ air. Aoubairt an duine uaral leir gurb é ţéin bad ćionntaċ gan şlaoḋaċ air, agus ná beiḋ ré aon oiḋće eile i bţoćair tneaḋtóra agus go mbeiḋ ré irtiş in a bţoćair ţéin ar aon biaḋ agus ar aon deoć leir ţéin,

agus go bruigbeaḋ ré fuipeaċ in a foċair go deo. Nuair do bí an mí ċaiṫṫe, aduḃairt ré go gcaiṫfeaḋ ré beiṫ ag imṫeaċt anoir uaiḋ a ḃaile go dtí a aċair agus a máṫair, agus go raḃadar ċom maiṫ láidir ra raogal le haoinne.

Ir iomḋa maiṫ do rinne Marnáin. Do bí fear ann a dtug bean mallaċt dó agus do cuipeaḋ i bpriorún é. Do carad Marnáin ran áit in a raiḃ ré agus d'fiarfuig ré dé an raiḃ aon máiṫ le déanamh dó. Aduḃairt ré go mbeaḋ dá maiṫfeaḋ an bean dó. D'fiarfuig ré dé cionnas do beaḋ a fíor aige, má maiṫfeaḋ rí dó. Aduḃairt ré go mbeaḋ ré in a préaċán duḃ ar an gcláiḋe, aċt nuair do maiṫfeaḋ rí dó go mbeaḋ ré in a ċolúr bán. Do ċuaiḋ Marnáin go dtí an bean agus aduḃairt ré léiṫe maiṫeamh do an bfear rin agus aduḃairt rí go maiṫfeaḋ, aċt nuair féaċfaḋ ré amaċ do-ċíoḋeaḋ ré an préaċán duḃ ann i gcomhnuiḋe. Aduḃairt ré arís léiṫe maiṫeamh dó, aċt nuair féaċ ré amaċ arís do bí an préaċán ann i gcomhnuiḋe. Aduḃairt ré léiṫe go gcaiṫfeaḋ rí maiṫeamh. D'féaċ ré amaċ agus do-ċonnaic ré an colúr bán agus do bí a fíor aige go raiḃ maiṫṫe aici.

Do bí Marnáin ag faire ar mac an áiḋḃeirreora go mbeaḋ ré in a fagart, mar ir ċuige rin bí ré ceaṗta. An céad aifreann bí riúḋ ċum a ráḋ, do bí Marnáin ann ag faire i gcomhnuiḋe air. Nuair do bí ré ċum an t-uirge coiṫriġṫe do ċroċaḋ ar na daoiniḃ, do ḃain Marnáin an láṁ ó an ngualainn dé. Ṫáinig scannraḋ a gcroiḋe ar an earḃog agus na fagartaiḃ agus orra go léir go nséanfaḋ Marnáin, fear a raiḃ ainm naoṁṫa aige, a leiṫéid rin de ġnó. Ní rinne rin annrin aċt an leaḃar do ṡineaḋ ċuċa agus do léigeadar an leaḃar. Do ċaiteadar anuas iad féin ar a mbéal agus a n-aġaiḋ agus ní feadar caiḋé an faid fanadar ann ag taḃairt buiḋeaċais le [do] Día. An rud léigeadar ar an leaḃar, do

ċuiṙ ṙé uaċḃáṙ oṙṙa. Do ḃí na heaṙḃuiġ aġuṙ na ṙaġaiṙt aġ léiġċeoiṙeaċt ġuṙ ḃaineaḋaṙ an t-anam ḋe an áiḋḃeiṙṙeoiṙ. Do ḋóġaḋaṙ an ċolann ṙan aoi.

Sean-ṗaiṙeaċa na nDaoine.

1.

Ó a Ḋia, a ċaṙṫannaċt ġan teoṙa aġuṙ a ṫṙócaiṙe ġan mioṙúṙ, ṙé ḋo ġṙáḋ ḋo-ḃeiṙ oṙt teaċt ġo ḋtí mé, ṙé mo ḋóċaṙ ḋo-ḃeiṙ ḋaṁ-ṙa tú ḋo ġlaċaḋ. Tuġaim mo ċoṙṙ ḋuit maṙ ċeaṁṗall, mo ċoil ḋuit maṙ ioḋḃaiṙt, mo ċṙoiḋe ḋuit maṙ altóiṙ, m'anam ḋuit maṙ pixis. Ó a Ṫigeaṙna, a ṗuaṙcailteoiṙ ṫṙócaiṙiġ na ḃṙlaiṫeaṙ, a leinḃ íṙil, uaṙail, a uain Dé neaṁ-ċionntaiġ clúḋaiġ i t'olann mé. Taḃaiṙ lóiṙḋín i ḋo ċṙoiḋe ḋam. Ṗolaiġ mé i ḋo lotaiḃ. Niġ mé le ḋo ċuiḋ ṗola. Leaġaiġ mé i ḋteiniḋ cuṁṙa ḋo ċaṙṫannaċta. Neaṙtuiġ mé le ḋo ġṙáḋ. Aiṫḃeoiġ mé le ḋo ḃáṙ. Ó a Ṫigeaṙna, ḋéan mé iomṙlán taiṫneaṁaċ le toṙaḋ ḋo naoṁ-ċṙoiḋe. Ámen.

2.

Go ṙaiḃ ainm ṁiliṙ íoṙa,
Go taiṫneaṁaċ ṙṙíoḃṫa,
Aṙ láṙ mo ċṙoiḋe-ṙe.

A Ṁuiṙe, a Ṁáṫaiṙ íoṙa,
Go ṙaiḃ íoṙa aġam-ṙa
Aġuṙ miṙe aġ íoṙa.

Ceanġal ġṙáḋa
Ḃeiṫ eaṫoṙainn ġo bṙáṫ
Ġan ṙġaoileaḋ.

Ámen, a íoṙa,
Go bṙṫ 'ṙ ċoiḋ ċe.

3.

A Íosa, Íosa, coimeád na caoirig
Ar na gleanntaib mine
Agus ar na móinéaraib caoine,
Ár gcoraint ó an micoire.
Ní cinnear cum báir é.
Act cinnear cum flainte
Beit cinn le grád duit,
A Rí na páirce.

4.

Pairoir le rád roim comaoine ar linn an cloigin do bualad: ó a Tigearna mire an peacdac agus ní fiú mé go dtiocfá fá mo díon, act amáin abair an focal agus beid m'anam faor.—Annrin do déarfá an pairoir seo:

Ó a Tigearna, do dealbuig gruan agus muir,
Mait dam ar peacuig mé riam 'r inniu.
Mait ó rna flaitearaib dam anuar mo coir
Cum go nglacfainn go taitneamac mo Tigearna inniu.

5.

PAIDIR NA CAILÍSE.

Ó a Tigearna, adraim do fuil fíor-uaral. A Tigearna, atá mé ag tabairt mile buideacar leat (duit?), do doirt tú an fuil ar crann na croire ar ár son. Ná leig dam an t-anam do caillearnaint i bpeacaidib.

6.

PAIDIR AN AGNUS DEI.

Ó a Tigearna Íosa Criost, ir tú an fírinne tógar peacaide an domain. Trí trócaire do chrann, tabair dúinn párdún in ár gcoitcaib, agus trí do

páir nó-naomhta coimeád finn ó uile peacad agus olc. Deirimíd timcell orainn an t-Agnus Dei beannuighte seo i do onóir cum finn do coraint in agaid mallughteachta. Saor finn ó gach olc cum go mbeirimíd linn é i do láthair.*

7.

A Rí na ngrás tá an bár i m'aice, agus tá grán agat ar an bpeacadh.

A Mhuire, a mháthair, iarr na grásta dam ar do leanbh.

8.

A mhaighdean, geineadh saor ó aon sprota peacaidh an t-sinnsir, guidh orainn. A mhaighdean ir naomhta thé do cumadh gan sprota, a mháthair nó-dhiadha, glan mo chroidhe, mo intinn, mo theanga, mo fhúile, mo aigne agus mo cholann uile go hiomlán. Ámen.

9.

PATAIR NA NAIBÍDE.

A mháthair chaoin-thréithe, leig-se thadh leat ár bpeacaidhe,

Shiomhaltha an t-saoghail seo a ndéanaimíd díobh taithighe.

Sladhaigh-se chughat féin sinn agus tabhair dúinn an áithnighe,

Agus go hirfheann ná leig sinn réidheadh fá'n choimín (?)

Áit bhruil siad ag thátharbt (thátadh) (áit bhruil siad) ag sholladh

Mar bhéadh mise i measg chaora nó uan i measg conairt(e).

* The above consists of parts of two versions, one by Caitlin ní Ghíobtha, the other reported by Father Casey, Mitchelstown, source not given. In C. ní G.'s version at the end the words occur, i chionntha agus i neamh-chionntha mún ré ann dúinn chum Dia mholadh and in the other measgaig (im theagarc?) naomhtacht chum mo bhorthuighte chum taithighe (chum do thighe). The sense is not clear to me.

Bíd mar labhrad béad ag ceardóain, agus fgaoil-
teap ann fíor iad.
Ir truag bocd an cár finn ná tuigimíd ár ngiomarda,
Mar do bí ar nóga againn le fagbáil díob,
Neactar dá nid feo go flaiteap na glára nó in
ifreann doióde.
" Tá féala an t-Slánuigteora orm-fa," arfa Íofa,
Agus haibíd mo mádar i gcadaoir na díoglaire
[díogfraire]
Mo gealladmaint féineac ní féidir gan í do doim-
lionad.
Sin é do luad faodair agus lean féin an t-flige
díneac."
A diabail bréige, ir léir gur mealladr fin
Le gniomardaib an t-faogail feo agus peacad mall-
aigte.
Diultuigim féin duit, agus ní geobaid mé fearta
leat.
Act geobaid mé le Mac Dé, mar ir é atá i bParrdar,
[Do] glac fá do doim, a maigdean glórmar,
Mar ir tú mádair Dé atá ag múnad an eolair.
Mo glaodac-re cugat féin, a bainfiogain beannuigte,
Mar fúil 'r go fagair an carán faoa fómainn.

10.

PAIDIR NA NOIÓDE.

Go luigmíd leat, a Dia, anocd, agus go luig Dia
linn.
An Mac dus flán ó an lá finn,
Go dtugaid fé flán ó an oióde finn.
An Mac do ceannuig finn
Go mbad hé glacfaid finn.
—Go mbeannuig [-tear] duit an chor ar déarad
Criort,
Go mbeannuig [-tear] duit, a chann díneac an duill-
eabair glair.

Cuirim coimirce mo anam ort, a Íosa,
Go bfillteadh (.i. filleadh) arís ar an gcroiss.
Ó Íosa gur fineadh do géasa ar an gcroiss,
D'fuiling trínn-ne na céadta agus na milte lot,
Luigmid fíor fá dhíon do rséite anocht.
Tosnadh an chainn go bragbaimid
In ar céasadh tú.
—Ó Íosa, a fhíor-mhic, athair agus uan,
Tug fíor-fuil do chroidhe irtheach dár gceannach go cruaidh,
Íriugh ár ndíomdha, ár bpeacha agus ár n-uabhar,
Agus dibir na droch-shuainte mallaighte uainn.
Ó Rí na bflaitheas do beannuigh gach aon nidh,
Cuir ár reasann sinn ar thalamh na sé-fhódla,
Déir ár n-anam leat go saithannach, sitheoilte
Go dtí an t-ochtar aingeal ir fine agus ir óige,
Agus an dháréag aspal i gcathair na Trionóide.
Mo shnádh-sa tusa, a Mhuire gheal mháthair,
Mo thabhair congnanta in am na pháinne,
Mo dhochtúir leighis tinn nó i mo fhlainte,
Agus mo urrnadh bheith beannuighte
Leis na flaitheasaibh d'fhágbáil dúinn.
Mo athchuingidhe chugat, a Mhuire,
Do athchuingidhe do chur chum do leinbh
Maitheamhnas do thabairt dam i mo chathair
Ar son Dia agus Muire.
—Iarrtaimid trí thabhacha ar an Athair shiorraidhe
In ainm Íosa Chriost,
Cabhair ghlórmhar, cabhair throcaireach, cabhair anama agus coirp.
—A Fhuil Chriost, nigh sinn,
A chréachta, fuilig sinn,
A Pháis Chriost, neartuigh sinn,
Ó Íosa mhilis, éist linn,
Déan sinn do dheaghailt ó an earcaraidh.
Cuir sinn i bhrochais na naomh
Anoir agus le saoghal na saoghal.

11.

Luiġim le Dia agus go luiġiḋ Dia liom,
Lámh deas Dia fá mo ċeann,
Dá láimh Muire ċasm anall,
Croc na naoi* n-aingeal dhionn.
Ó ċúl mo ċinn
Go tráċt mo bonn.
Nár luiġim leis an olc,
Agus nár luiġ an t-olc liom (pronounced to rhyme with bonn).
Anna, máċair Muire,
Muire, máċair Críosd,
Élisabet, máċair Eoin Baiste,
Iarraim féin ar an dtriúr sin,
Mé ċaibairt saor ó sgaip [galar] na leabtan.
Cruann ar ċéadaḋ Críosd
Ioir mé agus an trom-luiġe
Agus aon rud eile beaḋ ar mo ti.
Le toil Dé agus le congnamh na Maigdine glórmhaire.

12.

Coimirce m'anama ort
A aċair fíor-ċomaċtaċ,
Ar Muire beannuiġte,
Banaltra Rioġ glórmhair,
Ar Micéal aingeal
An teaċtaire riteoilte,
Dáréag aspal agus
An Tigearna tróċaireaċ
Beiċ ag gárdáil m'anama
Go dti caċair na gloire.

* Father O'Growney says the cross of the nine angels, so often referred to in traditional prayers, means that nine angels were thought to form a cross, two for each of the arms and one in the centre. Each arm represents one of the cardinal points. See Hyde, *Religious Songs of Connacht*, vol. V., pp. 32, 33.

13.

Luigim ar an leabaid
Mar luigim in san uaig
Déanaim mo ṡaoiṙdóin leat
A Íosa go cruaid.
Tré gníomarta mo colna,
Tré ṙmuainte mo croide,
Tré amarc mo ṡúl,
Tré labairt mo béil,
Tré ṙiubal mo cos,
Tré gach nid adubairt
Agus ná raib ṙíos,
Tré gach nid gealltar
Agus nár coimlionar,
Gach nid do ṙinnear i gcoinne do dlighe
Nó do choile naomhta,
Iarṙaim maiteamnar ort
A Rí na glóire.

14.

"D'ṙuil tu i do codladh, a Mhátair?"
"Nílim ceana, a Mhic."
"Caide an cúis, a Mhátair?"
"Mar ir ag airling ort atáim."
"Caide an airling í ṙin, a Mhátair?"

"Táinig ṙear caol dub ar eac caol donn,
An t-ṙleag géar in a láimh clé,
Dá ṙáid tré do chaob dear,
Leigint do cuid ṙola nó-naomhta leat ṙíos."

"Ir ṙíos í do airling, a Mhátair."

An té déarṙad an airling ṙin trí huaire ag luige dó, ní baogal go bṙeiceódaid ré ifreann go brát.

15.

Páilte roiṁ an nDoṁnaċ.

Dé beaṫa an Doṁnaiġ ṫar éir na Feaċtṁaine,
Lá breáġ rġíteaċ ċum Criorṫ d'aġallaṁ.
Corruiġ do ċor go doṫ ċum airrinn,
Corruiġ do béal go bréiṫre beannuiġṫe.
Orġail do ċroiḋe aġus rġaoil an ġangaiḋ ar.
Féaċ ruar ar ṁac na banaltra,
Mac Dé ó ir é do ċeannuiġ rinn,
Do ċuir le daonḋaċt ṫrí cioṫ allair.
A ċuiḋ fola naoṁṫa raor ár n-anama.
Go naġaiḋ ré an carán fada roṁainn,
Go ngeoḃaimir buiḋeaċar
I ṁioġaċt na ḃflaiṫear leir.

16.

Dá m'r (.i. mbaḋ) aġam-ra beaḋ roinnt na glóire
Ir ró-ḃreáġ an ċuiḋeaċta do ċuirrinn ra róḋ leaṫ,
Miċéal aġus a eoċraċa aġ orġailt na nḋóirre,
Dá arrtal déaġ aġus an Tigearna ṫríocuireaċ
Deiṫ aġ ġárḋáil do anam go caṫair na glóire.*

17.

Réir Dé go nḋéanaimiḋ,
Beaṫa na naoṁ go ḃraġaimiḋ,
Solar na ḃflaiṫear go ḃreicimiḋ.
Leanḃ Íosa aġ luiġe linn ra leaḃaḋ,
An t-uan ṫríocaireaċ aġ éirġe linn airṫe,
An ṁaiġḋean glóriṁar go rolárać in ár nglacaḋ,
Aġus Miċéal naoṁṫa maṙ ṁaor ar ár n-anam.

---

* Deirḃḟiúr do rinne an ṗaiḋir reo tá deaṙḃráṫair do bí ṫar éir ḃair. [Bean de ṁuinnṫir Uí Donaġáin do riġne.—De H.]

18.

A Muire meidhreach agus a Mhaigdean ghlórmhar,
Tabair dúinn fadharc ar do cheathlach pó-onórach,
Solar na foillre agus fadharc na Trionóide
Agus grádha na foirne in aghaidh na héagcóra.

19.

I.

A Íosa beannuighthe agus a bhanaltra an uain ghil bháin,
Déan díon do mo anam agus fhreagair mé ar uair mo bháis,
Naomh agus aingil i mo choimhéadh gach lá
Agus cuirim-se mo anam fá cheannmainn Rioghna ngrádh.

II.

A Íosa, a Mhuire, agus a bhanaltra Rioghna ngrádh,
Bí mar chara ag mo anam ar maidin agus gach am de an lá,
An t-anam atá fa cholann fo atá fuar gan áird,
Bí-se i mo aici-se, agus réidhtigh mo chás i dtráth.

20.

Do Choisilt na Teineadh.

Coisilighimíd an teine mar do choisiligheadh Criost cách.
Criost i mullach an tighe seo agus Bhrighid in a lár
An dá aprtal déag ir mó cumhacht i rna flaithearaibh
Ag coiméad agus ag cumhad [coiméad] an tighe seo go lá.

21.

Paidir na Sgaball.

"Beannuighmíd duit, a luchd na sgaball."
"Ní cuirim suim in búr scáil."—
"Ir maith luighean ar an leabadh

"Gan ċaṗaiḋ do ċuṗ aṗ uaiṗ a ḃáiṗ.
"A ḋuine ḃoiċt gan céill
"Géill-ṗe do Mac Muiṗe,
"Umluiġ ṗíoṗ um ċléiṗ
"Agus do ṗna feaċt mḃṙéiṫṗe Muiṗe.
"Ná hiṫ ṗeoil Dé Céadaoin
"Agus ná éagcaoin do ċuiṗṗe,
"Déan do ṗaoiṗḋín do Mac Dé
"Agus beiḋ tú ċom-aoṗ an leinḃ
"Agus ġeoḃaiṗ an cupán óiṗ
"Tá ġeallta ḋuit ag Mac Muiṗe.
"—Gaḃ Muiṗe agus a Mac
"Amaċ go moċ ṗa lá.
"Cia caṗṗaiḋe oṗṗa ná (.i. aċt) Simon
"Feaṗ ḃṙeáġ beannuiġṫe ó an Róiṁ.
"'Iṗ ḃṙeáġ é do ḃṙat, a ḃean.'
"'Iṗ ḃṙeáġ agus iṗ beannuiġṫe,' aṗ ṗí,
"'Ḃṙat na ṫṙí mḃeann óiṗ,
"'Ḃṙat aṗ ṗuġaḋ Íoṗa Cṗíoṗt ṗé,
"'Agus in a mḃáiṗteaḋ é leiṗ.'"

An tÉ ḋéaṗṗaḋ an ṗaiḋiṗ ṗeo tṙí huaiṗe gaċ aon lá, do-ċiḋṗiḋ ṗé miṗe tṙí huaiṗe roiṁ a ḃáṗ, agus ní ḃaoġal go ḃṗeiceóċaiḋ ṗé iṗṗeann go ḃṙáṫ.

22.

Ag cuṗ leinḃ do ċodlaḋ abaiṗ:—
Aṗ do éiṗġe go mḃaḋ héiṗġe ṗlán ḋuit,
Aṗ do ċodlaḋ go dtuġaiṗ do ṗláinte.

23

Fáilte Roiṁ an nDoṁnaċ.

Míle fáilte roṁat, a Rí an Doṁnaiġ naoṁṫa, maṗ iṗ tú ceannóiṗ [ceaṗnóiṗ?] na ṗeaċtṁaine. Fáilte agus fiċe míle roiṁ aoiḃneaṗ na n-aṗṫal. . . . Guiḋim ċuṁ Peadaiṗ agus ċum naoṁ-Paṗaiṗ, ċum bean (.i. mná) ainniṗ (ainniṗ?) na bainṁioġna do

beit liom agus naoṁ-Máirtain, le heaglá na huaire, nuair ir cruaid dúinn an bár go mbead flaitear Dé in [do] ár réanad, acht gladaimid ar Muire Máthair go mbead rí in [do] ár raoradh ó na dít-oibreacaib.—"Micéal aingeal, mo aingeal féineach, táinig le teagarg ó Parrdar naoṁta—." "Cleactuigid an t-airdeann beannuigte d'éirteact. Na hurnaigte ná tabair ar aon rud." "Ag luige dúinn fuaimnimid ar iad do rád, agus ag éirge dúinn read déanaimid an t-éiteac."—Nuair cruinneócaimid go léir i dteannta a céile ar an gcroc (.i. cnoc) d'iarraid ár n-éirteact, tiocfaid Máthair Muire le fodal a déine (.i. le deithneas).* "A Mic, agat-fa atá iad do raorad." "A Muire, a Máthair, ná habair liom aon rud. Mo cnáṁa ná tagann le céile. Tar éis mé do cur fa gcroic agus mé do ceangal de an crann, táinig úird (? ord) cugam anall ag gabáil ar Mac an Rioġ."

An té déarfad é rin trí huaire roiṁ a bár ní beid bread damanta ar a anam go brát.

24.

Cúig Pairoir agus cúig Áde Máire in onóir do na cúig lotaib. Na cúig loit ir mó agus ir géire d'fuiling tú ar an gcrann ar ár ron, an t-sleag géar cuiread tré do cliatán clé, agus an coróin rpíceac cuiread ar do ceann beannuigte, atá mé dá (n)oṁráil duit mar fáraṁ go hiomrlán i mo peacaibib. Atá mé ag cur mo atcuingide cugat, atá me d'iarraid na atcuingide rin ort, a Tigearna, cum gac nid ir mó do-cídeann tú in a gábad, in a prláinn, in a riactanar [orm (?)—De H.], do tabairt dam i dtaob anama agus coirp, beo agus marb.

---

* Cum an riotal do déanaṁ, make intercession. Have heard this prayer from Tomár ó Leanáin. Riotal means "word."—[De H.]

25.

Ofráil na Sgaball.

Seacht bPaidir agus seacht n-Áve Maire in onóir duit-se, a Maigdean Glórmhar, beannuighte, agus in onóir do do sgaball agus do do bhat naomhta, do bhat do leathadh anuas orm, fearam dam lá na práinne, lá an gábaid agus lá an bheitheamhnais.

26.

Nuair théidim-se isteach i séipéal tighe Dé, cuirim mo ghlún dear fúm ag umhalughadh do do ainm in imeall do ghárda. A fiadhnaise oiit, a Mhuire beannuighte, mo anam do chur ar do dheas-láimh.

27.

Paidir na maidne.

A Íosa ar maidin agus a bhanaltra Rioghna nGrás,
Déan díon do mo anam agus fearaidh dam uair mo bháis,
Naomh agus aingil agus apstail an Tighearna do mo fhábáil,
Agus cuirim-se mo anam ar choimirce Rioghna nGrás.

28.

A Íosa ar maidin sgreadaim agus glaodaim ort,
A Aon-Mhic beannuighte do Cheannuigh go daor sinn,
Cuirim coimirce mo anama fá Cheathmainn do chroise naomhta,
Mé do choiméad ó peacadh i gcaitheamh an lae indiu.

29.

A Dia do *mo sdiuireadh, a Dia do mo mhúnadh, a Dia do mo theagarg, a Dia do mo fhábáil ar gach áit

* Do mo pronounced am or im.

i mbíonn an peacaḋ, a Ḋia ghráḋmhar fuair ghárta ó do aċair do mo ṡeolaḋ in gaċ áit i mbeárna mo leapa.

30.

Paiḋir roimh an aifreann.—Oifráilim mo intinn le intinn an aifrinn, mo ċroiḋe, mo fmuainte agus mo aigne, tré impiḋe na baintiġearna beannuiġte, ceanta (*pl.* of cion) chíorṫaiḋe do ṫaḃairt ḋam de an aifreann.

31.

Ag dul iṫeaċ duit go dtí an ṡéipéal.—Beannuiġim duit, a Íofa Chríofṫ, beannuiġim duit, a Mhaiġdean ghlórmhar, beannuiġim duit, a ċeampaill na Trionóide, mar ir i mo ċroiḋe atá an t-olc, i mo ṡorc, agus i mo ḃéal. Cuirim triúr do mo ċoimhéaḋ, an t-Aṫair, an Mac, agus an Spioraid Naomh. Dronnaim mo anam ort, a Ḋia, agus ní faġaiḋ in a ḋiaiḋ ort go bráṫ. Díoḋ a fiaḋnaire ag an Maiġdean Muire go bruilim ag cur mo anam ar do ḋeaṙ-láimh ar úrlár do ṫiġe féin.

32.

paiḋir ċum ḃáis naomhṫa.

Náir ṫuġaiḋ tú, a Ṫiġearna, ġeapp-ḃár ná ḃár obann dúinn, ḃár i n-aon ċeann de fna feaċt bpeacaiḋiḃ marḃṫaċa aċt ḃár i gcéill agus i gcuimhne, ḃár i ngrád agus in eagla Dé. Go mbaḋ é ár lón deiḋeanaċ ar an faoġal fo, corp naomhṫa an Ṫiġearna, ola agus áiṫriġe, ár gceapt de ċeapt na heaglaire agus ḃár naomhṫa ar ftaiḋ na ngrád ioir a' dá láimh na Maiġdine Muire mar fuair naomh-Seorais.

A.

Áintín do mo mháthair ba eadh í. Máire Riocard ba eadh í. Ar linn an naoṁ-Sácramaint do tógaint [tógbáil] do-connaic sí an Slánuigtheoir idir a' dá méir an t-sagairt, agus bí eagla uirri go dtuitfeadh sé. Do cuaidh sí irteach go dtí an sagairt tar éis an airrinn. D'innis sí dó go braca sí an Slánuigtheoir idir a dá méir. D'fiafruig sé di annsin cionnar do-connaic sí é, agus adubairt sí go raibh a aghaidh amach ar an bpobal. Adubairt an sagairt, má ciodh sí é an Domhnach do bí in a ceann, é d'innsint dó. An Domhnach do bí in a ceann do-connaic sí arís é. D'innis sí do an sagairt go braca sí arís é. "Cionnar do-connaic tú indiu é?" "Do bí a cúl leis an bpobal indiu," arra sí. "Atá an fírinne agat," arra an sagairt, "agus atá naoṁ dá iomcar agat." Sé an sagairt féin d'ionntuig an naoṁ-Sácramaint féachaint an bfeicfeadh sí é. Nuair do bí an leanb rin mór, do bí sé in a ṁúnc (.i. manach) i Leán Trap. D'éirig an léigeann in a ceann agus d'éadromaig sé, agus do cuireadh ar é. Do bíodh sé ag gáire agus ag feadgail agus ag caint leis féin. Do bí feirean beirce in a naoṁ agus ni raibh aon fháinn aige dul in aon áit.

B.

Do bí gairún ag obair ag tig feirmeóra Saranaig. Do leagtai an feoil cuige gach aon Aoine, agus ni bfagbadh sé aon bioc dí aon lá eile go dtagadh an Aoine, mar do bí a fior aca ná hiorad sé Dé hAoine an feoil. Do cuaidh sé go dtí an sagairt agus d'innis sé an scéal dó. Adubairt an sagairt go raibh sé féin ag tabairt cead dó a dóthain d'ithe. Nuair tainig sé a baile annsin, do leagadh an feoil cuige Dé hAoine, agus do bí cathugadh ar an bfeir-

ı mbíonn an peacaḋ, a Ḋia ghráḋmar fuair
ḋo aṫair ḋo mo ṡeolaḋ in gaċ áiṫ ı mb
ṫeaṙa.

30.

Paiḋir noiṁ an aiṙṙeann.—Oṙṙáilim mo
intinn an aiṙṙinn, mo ċroiḋe, mo ṙmuainte
aigne, ṫré impiḋe na baintiġeaṙna be
ceanta (*pl.* of cion) ċriortaiḋe ḋo ṫaḃairt
an aiṙṙeann.

31.

Aġ ḋul iṙteaċ ḋuit ġo ḋtí an ṙéiṙéal.—
im ḋuit, a Íoṙa Ċriort, beannuiġim ḋuit, a
ġlóṙmar, beannuiġim ḋuit, a ċeampaill na
maṙ ıṙ ı mo ċroiḋe ataá an t-oıċ, ı mo ṙo
mo ḃéal. Cuiṙim tṙiúṙ ḋo mo ċoiméaḋ, an
an Mac, agus an Spioṙaiḋ Naoṁ. Ḋṙo
anam oṙt, a Ḋia, agus ní ṙaġaiḋ in a ḋiai
ḋṙáċ. Ḋíoḋ a ṙiaḋnaiṙe aġ an Maiġḋean
ḃṙuilim aġ cuṙ mo anam aṙ ḋo ḋeaṙ-láiṁ
ḋo ṫiġe ṙéin.

32.

paiḋiṙ ċum ḃáis naoṁṫa.

Náṙ ṫuġaiḋ tú, a Ṫiġeaṙna, ġeaṙṙ-báṙ
obann ḋúinn, báṙ ı n-aon ċeann ḋe ṙ
ḃṙeacaiḋiḃ maṙḃṫaċa aċt báṙ ı ġcéill
ġcuimhne, báṙ ı nġṙáḋ agus in eaġla Ḋé.
é áṙ lón ḋeiḋeanaċ aṙ an ṙaoġal ṙo, coṙṙ
an Ṫiġeaṙna, ola agus áiṫṙiġe, áṙ ġceaṙt
na heaġlaiṙe agus báṙ naoṁṫa aṙ ṙtaiḋ
ıḋıṙ a' ḋá láiṁ na Maiġḋine Muiṙe maṙ ṙua
Seoṙaṁ.

ES.

al contractions the following also
ꝛꝺ .ı. an ꝛɡéalaıꝺe, the native
piece of composition.

ɔmṙáıꝺ.

. ɡo ꝺtí may also be used.
ords ınꝺé and ınꝺıu can be used
.s, but cannot be used as subject

dition 'ꝛ uıle to this phrase is not
ɛaɲ n-aıꝛ aɲíꝛ ꝺo an ꝛcolaıɲe,
ing it back again." The verbal
irections. It seems out of keep-
ent indic.
shell-fish, L. *tapes*.
in S.L. for ꝺṫé. I have written

do not grudge you some of it.

it that was stormy? The weather

ned to the weather is not a matter
ote on ıꝛ maıꝛ ꝺuıc, p. 40.

ırent kinds of weather make com-
weather takes satisfaction from
ome other day).
that. Nı́ móıꝺe ɡo mbeıṫ, it is

ce to the contrary.

k), *tanist* to

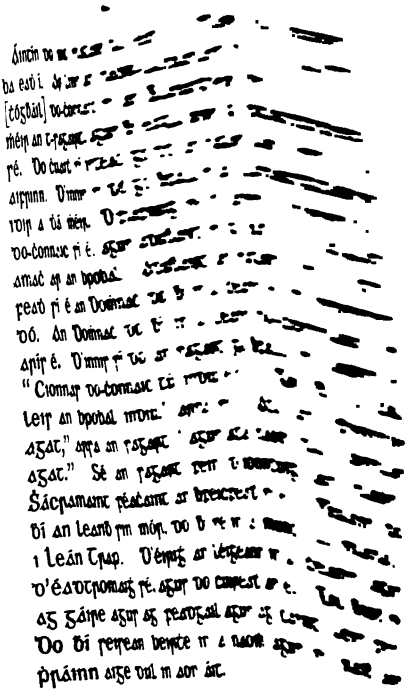

D.

Do bí ɡaṗṗan aɡ obaiṗ aɡ cıṫ ꝑeṁeꝺaċ ꝺ'ɛɛɡ
Do leaɡꝺaí an ꝑeoil cuıꝛɛ ɡaċ aon ꝺíobꝛa aɡuꝛ
ꝺꝛaɡꝺaꝺ ꝑé aon ꝑoc ꝺ' aon lá eıle ꝑá ꝺ'ɛɛɡ é
Aoıne. maɲ ꝺo bí a ꝑıoꝛ aca ná hıonꝺ ꝺ'ıaꝛ é
an ꝑeoil. Do cuaꝺ ꝑé ɡo ꝺc
ꝺ'ınnıꝛ ꝑé an ꝛcéal ꝺó.
ꝑlaıꝺ ꝑé ꝑéın aɡ ɛaɲaıꝛc ɛeaṁ ꝺ'
Nuaıꝛ ɛáınıɡ ꝑé a ɓaile
cuıꝛɛ Dé

Iontuiġeaḋ, *impf.* of iontuiġim, I turn.

Ġoiṁteóċaḋ, *cond.* of ġoiṁtiġim, I hurt.

Ṫeaċt i mo ċoinne an bóṫaṁ, coming along the road towards me, or to meet.

Cloiċ-ṁeaċta, hail-stones.

An ṁilanne móṁ ro. [The ro is for vividness and emphasis.—De H.]

Ṫreaḋaiḋ sí roimpe ar sin, it ploughed its way forward from there.

Ċum would seem superfluous here, but is often so used.

Sprainnlíní, sparks.

Ṫṁae, a long cart, a dray.

Cóiṁ-aiṫriṁ, the phonograph (well-known in the district).

IV.

Sa reann-ṁáiṫiḋ, in the proverbial condition, neither well nor ill.

Aibiuġaḋ, *vl.* from abaiḋ, to ripen.

Mála an ṗuirt, the post-bag. Puirt, *gen.* of port.

Amiaṁ ṫrearna aiṁ, straps coming from behind and crossing in front.

Ṫá leaṫaḋ leis roiṁe, spreading (sprinkling) it as he goes.

Ar na cṁannaiḃ, on the stalks. Cṁainn: an ṫg.

Luaiṫeán, dust, ashes.

An mbionn. The n of the interrogative should not be pronounced, as it is represented by the eclipsis.

Ṫar éis a ḃṗuil, etc., after the trouble we have had with them.

Fa3ṫa. Pronounced *fwet'eh* in the Ṫéiṁiḃ.

Maṁ ṗráṫaí. The maṁ has a querulous force in such phrases.

Ṫéanaḋam, in jest, "a purpose." The word appears to be made up of ṫéanaṁ and some word meaning jest. [See insertion in text and *cf.* ṫe aon toirc.—De H.] The final syllable is pronounced like aḋam, not like am, "time."

Puiṫín, diminutive of puṫ, a little puff.

Ḃí sí ó ḃaoġal. We might expect ṫo ḃeaḋ, but ḃí is used for vividness.

Earcaiṁṫa. The corn is said to be in this condition when the grain comes out through the "double" or sheath.

V.

Cad ḃa ċoṁ ṫíḋ, what happened you, how did you fare?

I ġcúṁraíḋ ṁioṫ na reaċtmaine, in regard to the week in general, the course [ṁioṫ] of the week. The last three words form an indivisible phraze, hence we do not use ṁeaṫa.

Cnáṫán, gurnet; ṫeaṁġán, bream; leiṫeoġ, plaice.

Spáṁṫa, spared.

Ḃall, a net (here).

Colmóir, *g.* colmóra, a hake.

I gceann an fgadáin, in the herring-net.

An gcoftuigeann, do they cost?

Dá iomfaint agus dá iomlata, rolling and tossing.

Dá mbaod ir gan ann act bneac, if only a single fish were there. Dá mbead gan ann: an fg.

Cia aca an ceart, etc., whether I am right or wrong.

VI.

Leir na ciantaib, these ages past. Ó cianaib, a while ago, a few moments ago.

Ar fad agus ar leitead, in length and breadth, *i.e.* in every way.

Ag dul ar an traoigáid [traoigáil], taking the easiest course, the way of relief, or least resistance.

Cad dó atá tú dá tagairt fin, to what do you point that remark?

An t-fean-lám, the old style of work.

Ní feadar an dóig leat an bruil fí bailigte, I wonder if it has formed into a large lump? Do you think it has?—The butter is spoken of as feminine. See Sean-Caint na nDéire, p. 55.

Do'n cabail, for the body, the system.

Tiuc, *g.* tiacha, *m.*, whooping-cough.

Beannact Dia. The form Dia is not incorrect here.

Go ndéanann . . . go leor dé, that much of it is due to the richness of the land.

In ionghnair, besides.

Gruc, *g.* groca, *m.*, curds.

Beid ciar ar an im, the butter will suffer. Beid ciar orainn, we shall be left at a disadvantage.

Lucht piseog, the people who set charms (to steal butter, in this instance).

Lib féin ritheann na fuda fin, just a fancy of your own. Ritheann le, occurs to the mind of.

Cur a baile, etc., we never heard anything like the confused talk of the present day.

VII.

Go mbeirimíd ar, may we reach.

Uirre. *Fem.*, as often of fields and corn-crops, even though the word gort or arbar occur in the same context.

Caomnac, liable to disease.

Turcaide, the turkey.

An doman featarlacta ag baint leo. They need a great deal of care. "A lot of petting belongs to, is connected with, them."

Dá mbaḋ áṁlaiḋ 'r dó í díol, if he should chance to sell it. [Perhaps for dá mbaḋ áṁlaiḋ dó ir í díol.—De H.]

í ċeangal de'n t-sraith, to bind it (taking it up) from the swath.

An dara leigint, a second course, the second winnowing.

Ceannaighte, earned.

Croiḋléir, amusement.

Cá mór dóiḃ, why should they be grudged? Cá'r mirce duit . . , what harm is it for you . . ?

Céimo *dat.* for *nom.*, as frequent in nouns of second decl. .

Tnúdán, anxiously expecting.

Páid, *Engl.*, pay.

Laisce, a handful of stalks to make a band. *English*, latch, latchet.

VIII.

Gaḃ an ċraoḃ, a cry used to induce a swarm of bees to settle on a branch.

Falaing, *f.*, a cloak. The first go here means "so that," the second, "until."

Fionn-fuar, coolness.

Saite, *f.*, a swarm of bees. Do ċur i gcrann, to bring to bough.

Sámán, drowsiness; a doze.

Ní ṫaḃairfeiḋír aon toraḋ air, they would not pay any attention to.

Má ġeoḃaḋ an duine sin teacht orra, if that person could get at them. See Sean-Ċainte na nDéise, Condit. Sentences.

Má sea fém, even so. This is a common phrase in the old books. The frequent use of ar a son sin 'r uile is not to be imitated.

D'féidir nár mhóide sin ná, &c., *lit.*, perhaps that is not more probable than their coming with ill-luck to him, *i.e.* perhaps it is just as likely that they may bring ill-luck.

Nuair liuġar air, when I called out to him.

Ċuġadar buiḋeaċas, etc., they thanked God that, whatever happened the bees, the boy was not killed.

Do sgair sé, he escaped.

Dall, blind or ignorant.

Neacha, *gen.* of nioḋ.

Is mait an gnó leo, they think themselves fortunate.

Go mbainfiḋ sé, the subjunctive or future indic. follows go expressing purpose.

Cuimleóċaiḋ . . . díoḃ, I will rub them (the twigs) with sugar.

Cuimil an sguab de an urlár, sweep the floor.

Dá ceann deaga, The *pl. adj.* is thus used in S.L. after dá.

An máċair-ál, the worker; an deaċ-ṫarraingte, the drone.

Cuarnóg, a wild-bees' nest.

IX.

The opening paragraph has been revised and practically re-written by Dr. Henebry.

Dá ionʒnaiṙ ṙin, besides that, in the absence of that. The word éaʒmaiṙ is used similarly.

Ꞩo bṙuiġðéí, *i.e.* ꞩo bṙaġṙaiðe in S.L.

Mo ðeamṁaoˇ, I had almost forgotten it. Used sometimes like the English "by the way."

1 mo ðeinn, on my lap.

Diaðal ṙeo acᵗ tú, you are a prodigy.

X.

Seaˇ má ṙeaˇ, ṙiúˇ ċuiʒe ṙinn, very well, let us set to.—The counting formula occurs also as follows: Lúṁapoc, Láṁapoc, boᵗáinín éivín, mac iṙṫí mac iṙteo, 'ðé méiˇ mac aṫá aʒ an ṙíʒ, mac inoiu 'ṙ mac inoé, ðá ṁac ðéaʒ le híoí [heiṁʒe] an Lae, ṙʒinn-ðe ṙíoṙ ꞩo tón an tiġe, pluðóʒ ðuiðe na ðtoṁ. As in the English, "Sing a song of sixpence," there seems to be a reference to the hours of the day.

Cóiṁiṁʒṫe, *p.p.* of cóiṁṁeaṁ, counting.

Oiʒean, 1 *m.*, an oven.

Daoðán, 1 *m.*, small cross-beam under the roof.

Poṁtalla, the top of the wall on which the roof-beams rest.

Boiṙcín an Ċabailéaṁa, box of all tools for small repairs.

Cúpla, the beams joined in pairs to support the roof.

Ꞩaðal-éaðan, hip-roof. When the house-wall is the same height all round, the roof sloping down to meet the end-walls is a hip-roof or ꞩaðal-éaðan.

Doimbéal, collar-beam.

Pinniuiṁ, gable-end.

Do ṙóiṁreáil, to change.

A ṁalaiṁc d'ainm, a new or different name.

Cad iṙ coṁ dó, what will happen to him?

XI.

Diṁín a' ðeo aʒus diṁín a' ṁaiṁð.

Diṁín a' ðeo, the brand of the living and of the dead.

Sṁaċaṁ, *g.* -ṫṁaċ, *f.*, a straddle. [With this *gen.*, the *nom.* should be ṙṁaċaiṁ.—De H.]

Doṁaiṙim, I guess; *v.n.* doṁaṁ.

Do an ċéaˇ iaṁṁaċt, at the first attempt.

Do ðí ʒaoilte leiṙ, he was set free. Vivid form, instead of do ðeaˇ.

XII.

seán Deaṙg.

Note that Caólа and Doġaiṙ are used in speaking of men named Kiely or Dower. I have not heard mac uí Ċaóla or mac uí Doġaiṙ except as meaning Kiely's son, Dower's son, nor have I seen such forms in any of the old books. The adjectival forms in -aċ, are more correct than either. The forms used in the Déiṙe are probably derived from the vocatives which would end in -iġ.

Aṙ a éaḋan ṙo, on this man's forehead.

ṙinġne is given as plural of ṙinġinn In S.L. ṙinġe is often used. The singular sometimes is used for the plural.

ní beaġ ḋam mo ḋonacт ġan, I am unfortunate enough without.

Caiḋé an ṙṙeaġṙa ḋo ṫabaiṙṙinn, what answer should I give? The conditional is freely used in this way to express duty or power. Learners usually insist on using baḋ ċeaṙt ḋam or ṙéaḋaim.

Do beiṙeaḋ is used as a perfect passive.—Probably in this game will be found the explanation of inḋiu ḋo ḃí an ṙṙoca aġainn aiṙ, "to-day we made a laughing stock of him."

XIII.

An ċúiṙt, the den, the hiding place.

XIV.

Coiliċín, diminutive of coileaċ.

Aṙ ṙocaiḋíḃ a ċéile, they would catch, take hold of one another by the skirts.

Lín, clutch of chickens.

An ceann ḋeiṙiḋ, the last one, the one "of the end."

Má ḋéaṙṙaḋ. For the explanation of such forms which belong to good prose, see Seaṅ-Ċaint na nDéiṙe, Conditional Sentences.

A ṙoġa ḋéanta, their choice made.

seaṅ-Ċaint.

1. Toġa, *g.* toġṫa, *f.*, a choice. Cleaḃṙán, 1 *m.*, a small potato. Ġiniḋíoṙ, smaller than preceding. Sċreallа, peels and waste

2. Leaṫ-iṙ-ṫiaṙ (pro. Leaṙṫiaṙ), "gently, around about, back there." A vague way of referring to the spreading of the butter.

3. Miaṙ, *g.* meiṙe, *pl.* -a, a dish. The words mean, "I like to have strength in their arms, but not give the dish, *i.e.*, the food, they require."

4. é seo, this was a boat which was gathering weed. Báirneać, *g.* báirnigh, *pl.* *-id.*, a limpet. Liúgairnigh, shouting. Smál, 1 *m.*, a stain, disgrace. Deacair, as in phrase: deacair ort, confusion seize you. Snáth, 1 *m.*, thread. Ráinig, *pret* of rigim, *vl.* riachtain or rochtain, reach, arrive (foll. by in); ráinig rí sa mbád, she got to the boat; ráinig mé i nDún Garbán, I reached Dungarvan. [In need not be used with this verb.—De H]. Bád Seán Rábach ó Meachair. The man's name is used here as an indivisible phrase. Rábach, *adj.*, lusty, hearty, generous.

5. Leabhar, an oath.

7. Ní hobair le, etc., my people did not think it satisfactory work or action. See note on maigh, p. 40. Bogadh, a stir.

9. "If you are subject to shame, you are all too poor." "You might well say so."

10. Iontaoibh, 2 *f.*, confidence.

11. Deaire ir fiall, prob. a harmless form for deamhain agus diabhail. We may substitute go deimhin for it. Pleanéid, 2 *f.*, planet. Tearthún, 1 *m.*, four-pence. Also tirtiún with other variants. The word is a form of the Portuguese or Italian *testone*. *Cf.* raol or réal from Spanish *real*. Níl aon fadhbáil aige air, *lit.* he has no getting at, he has no chance of.

12. Fuigheall, 1 *m.*, a remainder. Fóghanta, adjective used as noun. *Lit.* useful. *Cf.* fíor agus bhéas.

15. Loinire, 4 *m.*, a churn-dash. Cuigean, *g.* cuiginne, *d.* cuiginn, *f.* a churn.

17. Diabhail agus deamhain. This was humorously explained: aoinne do béarfadh ar ceann feochadáin, do chomhfadh ré as guidheadóireacht .i. as earcanaibhe.

18. Giorranadán, a sore, a blain. Those who follow him may gall his kibe.

19. Daill, *g.* of dall, a blind man. Saill, *g.* -e, *f.* fat meat. It here means pickle. Oigeann, 1 *m.*, a pot or stove.

20. The words at the end of the first line are a mimicry of the sound of a boiling pot. Cúl as cuid aca, some of their heads.

21. Leacaibh, *d. pl.* of leac, *g.* lice, a flag or tombstone.

22. Suan, 1 *m.* rest. slumber. Faireachán, 1 *m.*, watching, vigilance.

23. ["Sickness of secrecy, interest without affection," The busybody suffers from the disease of curiosity. He interests himself in his neighbours but has no love for them.—O'K.]

i mbíonn an peacaḋ, a Ḋia ghráḋmhar fuair ghráfta ó do aċair do mo feolaḋ in gaċ áit i mbeáfna mo teafa.

30.

Paiḋir foiṁ an aifneann.—Oifráilim mo intinn le intinn an aifinn, mo ċroiḋe, mo fmuainte agus mo aigne, tré impiḋe na baintiġeafna beannuiġte, ceanta (*pl.* of cion) chíoftaiḋe do ṫabairt dam de an aifneann.

31.

Ag dul irteaċ duit go dtí an féipéal.—Beannuiġim duit, a Íofa Chríoft, beannuiġim duit, a Maiġdean ghlóriṁar, beannuiġim duit, a ṫeampaill na Trionóide, mar ir i mo ċroiḋe atá an t-olc, i mo forc, agus i mo béal. Cuirim triúr do mo ċoiṁéaḋ, an t-Aṫair, an Mac, agus an Spiorad Naoṁ. Dhonnaim mo anam ort, a Ḋia, agus ní faġaiḋ in a ḋiaiḋ ort go brát. Díoḋ a fiaḋnaire ag an Maiġdean Muire go bruilim ag cur mo anam ar do ḋeaf-láiṁ ar úrlár do ṫiġe féin.

32.

paiḋir ċum báis naoṁṫa.

Nár ṫugaiḋ tú, a Ṫiġearna, geafr-bár ná bár obann dúinn, bár i n-aon ċeann de fna feaċt bpeacaiḋiḃ marḃṫaċa aċt bár i gcéill agus i gcuimne, bár i ngrád agus in eagla Dé. Go mbaḋ é ár lón deiḋeanaċ ar an faoġal fo, corp naoṁṫa an Ṫiġearna, ola agus áirfiġe, ár gceart de ċeart na heaglaire agus bár naoṁṫa ar fraiḋ na ngrár ioir a' dá láiṁ na Maiġdine Muire mar fuair naoṁ-Seorafṁ.

A.

Áinṫin ṫo mo ṁáṫair ḃa eaḋ í. Máire Riocaird ḃa eaḋ í. Ar linn an naoṁ-Ṡácramaint ṫo ṫóṫaing [ṫóṫḃáil] ṫo-ċonnaic sí an Slánuiṫeoir ioṁ a' ḋá ṁéiṙ an ṫ-saṫairt, agus ḃí easla uiṙṙi go ṫtuitṫeaḋ sé. Do ċuaiḋ sí isteaċ go ḋtí an saṫairt tar éis an aifinn. D'innis sí ḋó go ḃraca sí an Slánuiṫeoir ioṁ a ḋá ṁéiṙ. D'fiafruiġ sé ḋi annsin cionnar ṫo-ċonnaic sí é, agus ḋoubairt sí go raiḃ a aġaiḋ amaċ ar an ḃroḃal. Ḋoubairt an saṫairt, má ċiṫeaḋ sí é an Doṁnaċ ṫo ḃí in a ċeann, é ṫ'innsint ḋó. An Doṁnaċ ṫo ḃí in a ċeann ṫo-ċonnaic sí arís é. D'innis sí ṫo an saṫairt go ḃraca sí arís é. "Cionnar ṫo-ċonnaic tú iṁṫu é?" "Do ḃí a ċúl leis an ḃroḃal iṁṫu," arra sí. "Atá an fírinne agat," arra an saṫairt, "agus atá naoṁ ḋá ioṁċar agat." Sé an saṫairt féin ṫ'ionntuiġ an naoṁ-Ṡácramaint féaċaint an ḃreicfeaḋ sí é. Nuair ṫo ḃí an leanḃ sin móṙ, ṫo ḃí sé in a ṁúnc (.i. manaċ) i Leán Tṙap. D'éiriġ an léiġeann in a ċeann agus ṫ'éaṫṙomaiġ sé, agus ṫo cuireaḋ ar é. Do ḃíoḋ sé ag ġáire agus ag feaṫġail agus ag caint leis féin. Do ḃí reiṙean beiṫe in a naoṁ agus ní raiḃ aon ṙṡáinn aiġe ṫuḷ in aon áit.

B.

Do ḃí ġarṙún ag obair ag tiġ feirmeóra Saṙanaiġ. Do leaġtaí an feoil ċuige ġaċ aon Aoine, agus ní ḃraġḃaḋ sé aon ṙioc ḋí aon lá eile go ḋtaġaḋ an Aoine, maṙ ṫo ḃí a ṙior aca ná hiorḋaḋ sé Dé hAoine an feoil. Do ċuaiḋ sé go ḋtí an saṫairt agus ṫ'innis sé an sceál ḋó. Ḋoubairt an saṫairt go raiḃ sé féin ag taḃairt ceaṫ ḋó a ḋóṫain ṫ'iṫe. Nuair ṫáinig sé a ḃaile annsin, ṫo leaġaḋ an feoil ċuige Dé hAoine, agus ṫo ḃí caṫuġaḋ ar an ḃreir-

meoiṙ do ċionn é do beiṫ aġ iṫe na feola. Adubaiṙṫ an feiṙmeoiṙ leiṙ, "Aoine feaḋ an lá." "Ó má feaḋ," aṙṙa an buaċaill, "iṙ aoiḃinn aġuṙ iṙ bṙeáġ."

C.

Céadaoin an Ḃṙeaṫ (ḃṙaṫa) ní ḋeaṙna maiṫ cuid fá ḋó,
Aoine an ċéaṙṫa iṙ móṙ an céaṙaḋ baiṁe *bó,
Domṅaċ Cáṙġa iṙ móṙ an náiṙe beiṫ ġan feoil.

D.

An Aoine noiṁ Ṁoḋlaiġ aġuṙ an Aoine noiṁ Cáiṙġ aġuṙ an Aoine noiṁ Feil' Miċil (.i. féile), ní ċuiṁniġeann feaṙ an ḃáiṙ (.i. ní ċuiṁniġeann go ḃṙuil tṙoṙġa ann).

E.

D'éiṙiġ an coiliċín ḃí in ioċtaiṙ an ċoiṙe,
Aġuṙ do ġṙeaḋ a ṙġiaṫáin aġuṙ do ġlaoiḋ aṙ Mac Muiṙe,
Cṙeiḋiḋ-ṙe, a ḋaoine, go fíṙinneaċ an fṙiotal
Aġuṙ go ḃṙuil ġlaoḋaċ ġaċ oiḋċe i nġob ġaċ aon-ċoiliġ.

* Some say d'ól instead of bó.

NOTES.

Besides the ordinary grammatical contractions the following also occur: S.L., spoken language; an ṙs .i. an ṙséalaiḋe, the native authority for the story or particular piece of composition.

Sneas comṁráiḋ.

I.

'Sa ḋúṫaiġ-ṙeo. 'Sa for ġuṙ an. ġo ḋtí may also be used.

Ó inné, since yesterday. The words inné and inniu can be used as nouns governed by prepositions, but cannot be used as subject or object to verbs.

In a ḋiaiḋ ṙin. The constant addition 'ṙ uile to this phrase is not to be commended. É do ṫaḃairt ṫar n-air aṁír do an ṙcoláiste, *lit.* "it to give back, etc.," *i.e.* "giving it back again." The verbal noun should be thus used in stage directions. It seems out of keeping with Irish idiom to use the present indic.

Ciṁcín na ṫráġa, an oval-shelled shell-fish, L. *tapes*.

Ṫíṁ an talaṁ, the soil. Ṫíṁ in S.L. for ṫé. I have written ṫé uniformly elsewhere.

Ní móṁ liom-ṙa ḋuit cuid ḋí, I do not grudge you some of it.

II.

Nach é ḃí ġo ṙiaḋain, *lit.*, is it not it that was stormy? The weather is spoken of as masculine.

Eadaṁṫuṫ, the mid-day meal.

I ġcoinne. I ġcoinní, an ṙs.

Ní buiḋeaċar, our being accustomed to the weather is not a matter which claims thanks for us. See note on ir maiṁ duit, p. 40.

Ġuaġaċ, unsteady, fickle.

Daimneann an aimṙeaṁ, the different kinds of weather make compensation to one another. Lit., the weather takes satisfaction from its other (*i.e.* from the weather on some other day).

Ní móide ná, it is very probable that. Ní móide go mbeiḋ, it is not probable that there will.

Deallṁaḋ dá ṁalairt, appearance to the contrary.

III.

I dtánaiṙte, like, next to (in rank), *tanist* to

Do ḃlaṡm, burst or flashed forth.

Langaide or langcair, fetter.

in a ṙṁáinn, in its need, in need of it.

Cia ar bíod tú, from whom are you, what is your surname?

An áit an ab ar dam-sa, the place to which I belong; the second an is the relative. See note, p. 32.

Ní feadar, I do not or did not know. Pres. or perfect. Only negatively or interrogatively.

PAGE 43.

Do bí dubad na gcnoc agus na mbánta de daoinib ar an áit sin, "the hills and plains in that place were black with people"; *lit.*, "there was the blacking of hills and plains of people."

Do láṁaig mé, I caught in my hands.

Ar éigean, forcibly, violently.

In imigcéin [in imcéin], to or at a great distance. The prefix im is intensive, and is here prefixed to i gcéin, which means "at a distance." Probably identical with um. *Cf.* Greek "peri" as intensive. Céin is *dat.* of cian. [For "immon (?) céin .i. imigcéin."—De H.]

PAGE 45.

Fean-ceaṙdcan, a recess in the forge for storage. I cannot identify the word.

Ag dul tṙiom, getting the upper hand of me.

Dealladaċ, well-looking.

Caidé an ċúiṙ iad, what they were, what was their object.

PAGE 46.

Fuigbṫí, *cond. pass. dependent* of do-geibim. It is used for féad-faide. "That she could not be seen."

Gur ċóna dam, that it would be more proper for me.

Fuaiṙ mé dá duad, all the trouble I had by her.

PAGE 47.

Scarbaċ, a rugged place.

Gan aon fagbáil, without any possibility, without any "getting." I gceann tá agus bliadain. The last three words are treated as an indivisible phrase, hence genitives not used.

In iúl, able. Iúl, *dat.* of eol, knowledge. The l of in iúl is pronounced slender.

Níl aon baogal ná, "there is no danger that I shall not . . . ," *i.e.*, "it is certain that I shall . . ."

PAGE 48.

Ná fuaiṙeaṙ coiṁéad i mo láiṁ dé act, "all of it that I managed to keep in my hands was . . ."

I muga, astray, *lit.* in destruction. See Dict.

Aċ-greim, a second grip.

PAGE 49

I dteannta, about (of time or place), foll. by *gen.*

I dteoṙa an ċinn agus na colna, at the joining of head and trunk.—Oṙcaṙ often pronounced iaṙcaṙ.

An t-Seán-Caillead sa Córna.

Stuar agus geall air, he was in the enjoyment of wealth and esteem.

PAGE 50.

Do dúid agus do teann air, *lit.*, "it blackened and tightened," he was in tight straits.

Dealbar, poverty.

Strácaire, a rough, vigorous man.

Sguaine, a train, a flock of children.

Gan aon fágháil air, no chance of getting it. *Cf.* note, p. 47.

I mbéal an doraig, opposite the door, on the other side of the door.

Ar an-áiro, in ill-luck.

PAGE 51.

Mála maith mór, a very large bag. See note, p. 77.

Is cuma duit fa tubairte, *lit.*, "it is all the same to you to the mischief." [Sa for gur an.—De H.] Tiubairt: an fg.

Tig [teach.] Tig used throughout. I have written teach.

Gheim le n-ite. This forms one phrase, hence *gen.* gheama need not be used.

PAGE 52.

Go ceann cúpla lá, for a few days. Fá ceann dá lá, before two days, in less than two days. I gceann na hoíche, at nightfall. Ceann means beginning or end.

Réiltín, a little star. For réalt in the Déiriú.

Sciuirre, hussy, "whipster." [Scourge.—De H.]

Béil-arra, the ring or hook on which the pad-lock hangs. This was pulled out and driven back again as the lock could not be opened.

Cniug, a sound (*slang*).

Sean-léiro, old mischief-maker. [Contemptuous for léiroí, "lady." —De H.]

PAGE 53.

Riabal for diabal. Translate, "I declare that you will have to come."

Gibé mar déanann na héadaige, whatever the clothes do, *i.e.* whatever happens the clothes.

Ceann de na mucaib, of one of the pigs. Indivisible phrase.

PAGE 54.

Clabaca, *acc. pl.* of claide. Thé is followed by *acc.*

Dá bárcadh, drenching, drowning himself.

In a bata-corrach. [b.-c. is a "see-saw." The body was balanced on the window sash like the plank used in see-saw.—O'K.]

gan beit, so as not to be.
fá do láimh, in writing.

PAGE 55.
Dá buille déag, twelve o'clock.

An t-Amadán Gasta.

Do rinne sé aimsear leis, took service with him, engaged as a labourer.
In am aige. See Sean-Caint na nDéise, p. 23, note.

PAGE 56.
Cad atá tú a [do] déanamh. Quite as correct as cad atá dá déanamh agat. See note under dá cur.
Deirte aige ar a cois, with his foot caught.

PAGE 57.
So mait ar, well off. The ar may be in imitation of English.
In a bpocair aris, with them also.
Do cait siad, they had to. See note on same form, page 65.

PAGE 58.
Ní rinne an bean de an iarracht sin, etc., the woman, with the blow she gave him [with that blow], just spilled the water and went her way. Iarracht means the movement made in order to strike, "offer."
Caiteamh leis, fire at him.
Arm, an army.
A raib d'airgead ann, all the money that was there.

Roibeard na Luata.

PAGE 59.
So holc a ceann, a bad provider. The a is probably for do, "in regard to."
Do fainntiú sé, he descried, perceived.
A dó nó a trí de, contracted sometimes to diuintí, followed by aspiration.
Spiaç, interference.

PAGE 60.
Doircín an t-solair, tinder-box.
Innealta, ready for action.
Cárdaí, wool-combs.
Plúc na coise, calf of the leg.
Leite, *g.* -an, porridge.
Ar éigean, wildly. Also means "hardly," "scarcely."

PAGE 61.

Sprionn, a three- or four-pronged fork. *Dat.* of prionn.

Coir clairde. It is not necessary to use go dtí; *cf.* táinig crannġail an áitpiġ ireaċ coir tráġa, the ship's rigging came (was washed) ashore.

Sé an méid. méid in S.L. is usually masculine, except in [cai]oé an méid. [Probably poss. pro. a "its amount," not the article.—De H.]

litir an sgoláire.

PAGE 62.

Dr. Henebry, with the assistance of the Composition Class in Modern Irish, at the Iol-Scoil na Mumhan, Ring, composed this letter. I have not interfered with the spelling.

Such phrases as a ċara, a ċara dílir, le mear mór, mire agus mear mór agam ort, are simply translations of the English "my dear so-and-so," "yours respectfully," etc., and should not be transferred to Irish. If one were in the habit of using the words a ċara in ordinary conversation, one might use them somewhere in the body of the letter. The letter if addressed to any one in high position, should by its phrasing or general tone sufficiently convey the expression of the writer's respect or esteem.

Ag ġabáilt na ġaoithe, drawing or catching the wind.

Rinn, a jut of land, a promontory.

PAGE 63.

Barraíde, prátáde for barraí, prátáí.

Cairce, bright.

Spéiriamhail, airy, with good head-room.

Séideas, *relative present.*

An-ġleitearánaċ, very busy.

Do'n uair seo, on this occasion.

sgéal an ċuirín agus an luiċín.

PAGE 64.

Go dtí an dó After go dtí the noun is in the nom. case, but in the Déise and in other parts of Munster go dtí is treated as a preposition and eclipses when followed by the article and a noun in the singular, but aspirates (in the Déise) if the noun begins with c or p. Exactly the same rule holds for ag, do, in (sa). Further, go dtí is separated from the possessive pros. by n. I have not inserted these peculiarities in the text.

PAGE 65.

Aba, abainn, *dative* for *nom*: in S. L.
Criathar, i *m.*, sieve.
Tomadh, dipping.

craobh ni dhuibhe agus Gráinne mhaol.

Do chuir sé, he had to. This occurs frequently. Dr. Henebry says that do b'éigean should be used in its stead.
I gcúrsaíbh Gráinne, in regard to G.

PAGE 66.

Ag teachtaireacht, on an errand.
Amal éigin, some inconvenience, misfortune. Amaileóir means a simpleton, *adj.*, amalach. [The word is ambail .i. an-bail, the an being negative prefix.—De H.]
Bocaire, a small cake.
Bairgean (pronounced bairín, *cf.*, ingean), a kind of cake. The English "barm-brack" is said to be a corruption of bairgean breac, *i.e.*, the speckled cake or cake with currants.
Id' fláinte. Short for agus do fláinte.
Abhall-ghort, an orchard. [abhall, an apple tree, ubhall, an apple. De H.]
Cíor a's ionlaidh a's glan mé, comb, wash, and cleanse me.

PAGE 67.

Má geobhaidh. This corresponds to the future or present in direct statement, hence má not dá.
Reimhire, abundance, from reamhar. Reidhre is a corruption.
Stollaidh, to tear, to lacerate.
Cantamhaoil. Whatever be the correct form of this word, its meaning is "strong, thick weeds, garden rubbish."

PAGE 68.

Criogóg, a kind of chafer, commonly called "clocks."
Daigh-daoil, cock-chafer.
Do dhuibh agus do theann (or dheamhan) uirre, see p. 50.
Ae, the liver.

PAGE 69.

Ar mo aobhar féin, on my own account.
Sclimpíní or rlimpíní. What dazzles the eyes or mind. Translate: their hearts were ravished.

PAGE 70.

Diomán fuain. A pin or needle, a prick of which would cause a death-like swoon; a sleeping bodkin.
Méam or miam, a stir, a throb of life.
Cuach, a turn, a twist.

Díoḋ, 3rd sing. impersonal perfect, "when they (indefinite) were about to put her into the coffin." Pronounced díoɣ.

Nuair ṫaiṫiɣeaḋar, since they had got accustomed to a housekeeper. Verb formed from ṫaiṫiɣe.

PAGE 71.

Ná raiḃ aon ḋeallraḋ uirre . . , that she had no appearance of having died. Ní raiḃ aon ḋeallraḋ báir uirre, she had no appearance of death (of one still living).

PAGE 72.

Oiɣre, an heir.

Ḋá ṫrom le Seáinín a ċora, he thought his feet heavy (*i.e.*, slow) till he reached home.

Do ṫaḃairt ɣo ḋtí, to bring to.

Ná hólfaḋ. The future tense as imperative was used by the speaker, "she shall not drink that."

Do rug sí ar an áirḋeaċ uaiṫe, she seized the vessel from her, *i.e.*, snatched it from her.

Do sclos sí, she expired. Sclosaim, sclosaḋ, to draw the last breath.

Scáṫán, a bush, usually a bush that has been cut down.

Maiṫ uí Mharnáin.

Ar ḋuine cloinne, in child-birth.

Lánamha, two companions; l. póraḋ, a married couple.

PAGE 73.

Do ċeann, because. The do is eliminated in speech.

Leaḃar. The book referred to, as the sequel shows, contained, amongst other things, a list of all the evil deeds which the child was destined to prevent. [Leaḃar na bpláinéiḋ dí ḋá léiɣeamh aiɣe.—De H.]

Tug sé leis an saɣart, he brought the priest to the house to baptise the child.

Cáraḋaí, sponsors. They were the Son and His mother.

PAGE 74.

Nuair do ḃeaḋ sin. Sin, when accented, is pronounced san.

Ɣo raiḃ sé as an sgoil, that he was at school (of a particular day). Atá sé ar sgoil, he is at school (of the entire time—he is attending school). As dul ar sgoil has not been heard; ɣo ḋtí an sgoil is used in such phrases.

Síoɣair, *g.* -ɣra, *f.*, a figure, a sign.

[Ḃroḃ, so pronounced. It stands for ḃroṫ.—De H.]

Diaḃaltheoir, the devil; an adversary. Pronounceed diabhaltheoir

PAGE 75.

Go raiḃ uiṙge coiṙriġte croiċċa [croiċċe] ann, that the holy-water had been sprinkled there.

Aġ ṙuiṙeaċ leiṙ, *i.e.* he had been so long without a son.

Ḃeiṫ iṙtiġ, shelter.

Coda, *g.* of cuid, a meal, portion.

PAGE 76.

An aiṙeóċaḋ ṙé? Might he have heard?

Ṫṙeaḋṫóiṙ, ploughman.

Aṙ a ċuaṙdaċ, in quest of him.

Ḋá ḋóġaḋ ṙo, etc., burning him, hanging him, and bringing him to life again.

PAGE 77.

Ċoṁ maiṫ láidiṙ, quite as independent. This is the force of maiṫ. Ḋo ḃí ré in a ġaṙṙún maiṫ móṙ annṙin, he was quite a big boy then; congnaṁ maiṫ móṙ náṙḃ ṁóṙ duit, you would require quite a lot of help (hands).

Má maiṫṙeaḋ. The *cond.* here represents the future or present in the actual words of the speaker: see Seán-Ċaint na nḊéiṙe, Conditional Sentences.

Ceaṙṫa, created, designed, intended.

A ġcroiḋe. The singular is better in such cases. It has the authority of ancient usage and is invariably heard in the Ḋéiṙiḃ. Compare aṙ a mbéal aġuṙ aṙ a n-aġaiḋ below. The plural would seem very heavy and unnecessarily literal. [Plural incorrect.—De H.]

[This story is, obviously, a mere fragment. The complete version will, probably, be found in some manuscript.]

SOURCES.

Most of the persons referred to are from Paróiste na Rinne.

STORIES :—

Mac Ríog na hEarpáine ..	.. Seán Paor, an File.
An t-Sean-Caillead ra Corra	.. Nóra ní Cinnéide.
An t-Amadán Garda ..	.. Nioclás Ó Tóibín.
Roibeárd na Luaba ..	.. Nóra ní Cinnéide.
Sgéal an Cuitín agus an Luicín	.. "
Craob ní Duibne agus Gráinne Maol	.. "
Mairt ní Mainnín ..	.. Séamar Ó hAongusa

Greas comráid.

Under this heading are included a number of pieces which were composed by native speakers under the direction of Páraig Ó Caóla or of myself. We suggested the several themes and their treatment, and exercised a censorship over the Irish with a view to excluding Anglicised turns of expression.

I., II., III., IV., V., VI., VII.	.. Tomár Ó Muirgeadaig.
XI.	.. Déaglán Ó Muirgeasa.
VIII., IX., XII., XIII., XIV.,	.. Nóra ní Cinnéide.

Sean-Caint.

Chiefly from Nóra ní Cinnéide, Uilliam Caog Ó Réagáin, Máire ní Gealbáin.

Sean-Paroreaca na nDaoine :—

1, 11, 15, 16, ...	Máire ní Briain
2, ...	Máigréad ní Cocaláin (Mrs. Curran, Maryborough)
3, ...	Bean Uí Corraoin Cáit Breatnac
4, 17, ...	Nóra ní Cinnéide
5, 6, 9, 23, 24, 25, 26, ...	Caitlín, Bean Uí Gríobta
7, ...	Eiblín ní Muirgeadaig
8, ...	Máigréad ní Muirgeasa
10, ...	Eiblir ní Broma
12, 13, 14, 21, ...	Muirir an Gearaltac
18, 19 (I.), 20, ...	Diarmaid Stócer
19 (II.), ...	Siobán ní Gríobta, Clair Mór
22, ...	Páraig Mac Suibne
27, 28, 29, 30, 31, 32, Collected by Áine ní Foglusa, sources not stated.	
A, ...	Léan ní Maigamna, Bean Uí hAongusa
B, C, D, ...	Nóra ní Cinnéide

k should be return
before the

WIDENER LIBRARY
HX V862 B